

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1890. ÁPRILIS 3.

14. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő
ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

H u s v é t.

„Áldott legyen az isten, a mi urunk Jézus Krisztus atyja, az irgalmasság atyja és minden vigasztalásnak istene.“

Az apostol e szavaival köszöntünk titeket, Krisztus egyházának buzgó hivei és nekünk testvéreink az Urban! A felbuzdult léleknek e megszentelt örömeivel magasztaljuk a kegyelemnek istenét, midőn a Galgotha kereszt-halálában megdicsőülni látjuk az életet!

Mert, ime, ki istennek elvégzett tanácsából és rendeléséből érettünk halálra adatott, ama názárethi Jézust, ki hatalmas tettek és jelek által megbizonyított isten fiának, a szentet és az igazat föltámasztotta isten a halálból, megjelentvén nekünk az életnek utait és betöltvén sziveinket örömmel. Ki a gyalázat fáján átszegezett, hogy a bűn akadálytalanul pusztítson tovább, ime, az atya fölmagasztalta őt és Fejedelemmé, Megtartóvá tette a lelkek világa fölött, hogy valaki ő benne hiszen, el ne vesszen, hanem örök életet vegyen. Mert ő az építők által megvetett ama kő, mely a szegletnek fejévé tétetett! Rajta kívül senki másban nincsen idvésség!

Dicséret és magasztalás térjen azért a feltámadás nagy ünnepén a mi istenünknek és szerető édes atyánknak szent nevére, ki „ad ott nekünk diadalt az Ur Jézus Krisztus által.“

Legyen áldva és dicsérje őt minden ajk, kinek halálában és föltámadásában lett bűneinknek váltsága, idvességünknek záloga, a Krisztusba vetett hit által.

És a miként megmozdul a természet világában az élet, midőn az Ur az ő lelkét kibocsátja a földre: hadd, táruljon föl a ti kebletek is a szellem-világ új életének nagy ünnepén, hogy

töltse be sziveiteket istennek ama szerelme, mely a Krisztusban megjelentetett és teremjen szent életnek gyümölcseit, a halálban örök életet.

Prédikálni köztetek a Krisztust, a ki föltámadott; hirdetni a Galgotháról szétaradott új életet, hogy legyetek erősek a hitben: ezért küldjük hozzátok a mi szeretett tanítványunkat — a kit, midőn sziveteknek atyafiságos indulatába ajánlunk, kérjük egyszersmind a Kegyelemnek atyját, hogy a kereszt evangéliumának prédikálását tegye gazdagon gyümölcsözővé köztetek.

Nagy-Enyed, 1890. márc. 29-én.

Dr. Bartók György,
h. jegyző.

Hegedűs János,
dékán.

Üres hangok közt egy reális óhajlás.

(Vége.)

Lássuk a 48-as törvény megvalósítását kívánó felfogást. E törvény gyakorlati kivitelét, mint sokan állítják, nem a forradalom akasztotta meg. Forradalom nélkül is az maradt volna, a mi ma: egy nemes törvényhozási elv, a mely e haza határain belől a bevett felekezetek egyenlőségét hirdeti. Az 1847/8-as törvényhozás nem oly nyugodt körülmények közt ment végbe, hogy a beigtatott nagy elvek gyakorlati kivitelének lehetőségére is gondolhattak volna. A 3-ik pontnak, mely a felekezetek egyházi és iskolai szükségének állami fedezését mondja ki, ellene nyilatkozott az az első prot. értekezés, a melyet ez ügyben Eötvös hívott össze a forradalom küszöbén; és a patentális küzdelmek is, bár egy nagyszerű nemzeti tüntetés alakját viselik magukon, nemcsak az abszolút kormány ellen irányultak, hanem első sorban az állami beavatkozás elleni tiltakozásnak tekinthetők; hiszen, a vezetők akkor már tisztában voltak azzal, hogy idegen uralmat nem sokára magyar nemzeti kormány váltja fel. S ha akkor ezen szép kilátások mellett is, tiltakozás volt a felelet a patensre, a mely annyi

mindent kínált, úgy ma is megújulnának e küzdelmek, ha a kormány egy ilyen kísérletet tenne. De a kormány ezt nem teszi meg, még akkor sem, ha magunk hívnök fel rá. Nem teszi meg fontos nemzeti érdekből.

Mert hát, miben is áll ez a törvény, életbe léptetve. A bevett felekezetek egyházi és iskolai szükségai közálladalmi költségekből fedeztetnek. Az állam a szükséges pénzt az adóból nyeri, a melyből a legtöbbet a magyar elem, mint első sorban a vagyon és földbirtok tulajdonosa, szolgáltatja be. A nemzetiségek sokkal szegényebbek, tehát, számarányukhoz viszonyítva, kevesebbel járulnak a költségekhez. Az egyházi vagyon tulajdonos része is a magyar egyházaké, a kálvinista és katolikusé, mert megjegyzendő, hogy a példabeszédszerű kálvinista szegénység nem egészen való, mire elég fölemlítenem, hogy minden keresztyén felekezetet többé-kevésbé az állam segítése, gazdag javadalmi tartanak fenn, de nekünkilyent, az utolsó évekig, sohasem adott, mi magunk tartjuk fenn egyházainkat, iskoláinkat, püspökeinket; egyházi adóinkból, a mit más egyházak nem mernek hiveikre vetni, építjük fel romladozásainkat. A nemzetiségek egyházi téren is szegények, egyházi vagyonuk elenyésző csekély, iskoláik, templomaik viskók, egyházi funkcionáriusai koldusok, oly értelemben, hogy rendszeres fizetése a legtöbbnek nincsen. Ily viszonyok közt oda jutnánk, hogy a magyar elemtől befolyó pénzből tartatnának fenn a tót, oláh, rác egyházak papjai, iskolái. Ez rossz politika volna, a melyből ránk s a nemzetre haszon nem származnék.

Egészen más módja az állammal való viszonyba lépésnek az, a mely a középiskolák segélyezésénél érvényesült. Itt az egyház elfogadja az államot valamelyik iskolájára nézve patronusnak azon határig, a melyen belül az iskola egyházi tulajdon marad. Két dolog jut kifejezésre ebben: egyfelől az állam jóakarata hozzánk, a mennyiben ez az ő törvényei mellett nyilvánulhat; másfelől, a mi közeledésünk a kultúra érdekében az államhoz, a mennyiben a mi törvényeink engedik.

Van még egy harmadik módja a segélyezésnek, a legegyszerűbb mód. Ez, az u. n. államsegély.

E lapok hasábjain, mint mély jelentőségű állítottatott fel a következő kérdés: „az erdélyi ref. anyaszentegyház jelen szervezetében, a magyar állami, nemzeti, társadalmi életben nélkülözhetetlen tényező-e?” E kérdésre az ellenség sem felelhet „nem“-mel. Erdélyben a ref. egyház összedülése egyjelentésű volna az itt megindult honfoglalásban egy olyan ütközethez, a melyben a derék sereg semmisített meg. Az állam sokkal élesebb szemű, hogy sem ne látná ezt. Tudja, hogy Magyarország jobb karjának a ref. egyház az izomzata, és látja, hogy ez az izomzat újabb időkben megmozdította a leláncolt jobbkezet, de azt is látja, hogy a felszabadítás misszióját nem oldhatja meg, külső támogatás nélkül, sikeresen. Ezért adta meg, csakis nekünk, azt a különös támogatást, a mely az egyházi adóknak világi adóközegek által történő felszedésének elrendelésében áll. Ezért remélhetjük jelentékeny felemelést az államsegélyeknek is. Az államnak, a mely a jóval kisebb százas egyház részére, a melynek hat annyi dézmakárpótlást juttatott, mint nekünk, már 1861 óta 16 ezer frt. évi segélyt utal, be kell látnia, hogy az erd. ev. ref. egyházkerület államsegélyének fölemlése elkerülhetetlen.

Ez a segélyezés legnemesebb módja, mert ez nem hatalmi terjeszkedés, hanem jutalmazás, s a mellett óhajtása annyira reális, hogy hozzá képest üres hang az autonomia árulgatása, a melynek az államban nem akad vevője. Az állam kitünőknek bizonyult intézményeket nem fog elforgatni. Az autonomia megdöntése feltétlenül, kívánatos volt az abszolút uralom előtt, mert menedékhelyül szolgált a nemzeti törekvéseknek, a nemzeti állam felfüggesztésekor; de mit nyerne a kormány egy oly szigorúan nemzeti egyház autonomiájában, mint a ref. egyház. Üres hang marad a 48-ki törvény megvalósításának követelése is, mert a kormány nem fogná felidézni a nemzetiségek egyházi ügyeinek lefoglalásával a nemzetiségi harcot, a melynek tüzet folyvást oltani igyekszik.

Az autonomia törvénybe igtatásának száz éves fordulója előtt állunk. Ilyen nevezetes fordulók megünneplésekor szokás egy pár fogadalmat tenni. Tegyük fel magunkban mi is: hogy iskoláink falai között a jövő nemzedékbe az au-

tonomikus szellemet jobban be fogjuk oltani, s minden erőnkül törekedni fogunk, valósággá tenni az államsegélyben való igazságos részletetés óhaját.

Üres hangok között ez egy reális óhajtas.

Bitay Béla.

Az egyházközségek tőkekamat adóiról.

Egyházközségeink kepeváltó-alap jövedelmeinek a tőkekamat-adó-fizetés alól felmentése érdekében tiszt. Földes György, egyházmegyei jegyző által e lap idei 11-ik számában az Igazgató-Tanács-hoz intézett kérelem elolvasása nagyon számos oly esetre emlékeztetett vissza, midőn egyes egyházközségek csak is azért lettek ily adók megfizetésével nagy mértékben terhelve, mert az egyházközségek előljárói elmulasztották, azon intézkedéseket a maga idejében megtenni, melyek a törvény által adott adómentesség bizonyítására nélkülözhetlenül szükségesek voltak.

A „Kérelem“-re az Igazgató-Tanács bizonyára megteszi a célszerűeknek találandó lépéseket, ebből folyólag, mellőzve a kérdés lényegét, csak is egy néhány oly eljárási módzat fölemlítésére szoritkozom, a melyeknek alkalmazását nélkülözhetlenül szükségesnek tartom a végett, hogy a törvény által adott adómentességet egyházközségeink tényleg élvezhessék.

Az 1875. évi XXII-ik törvénycikk 2-ik §-ának 6. pontja, a kamattjövdelem-adó alól kivettek között sorolja fel a „közvetlenül a tudományok előmozdítására és a nyilvános közoktatás céljaira szolgáló tőkék kamattjövdelemét“ s miután felekezeti népiskoláink kétséget kizárólag nyilvános közoktatási intézetek, ebből folyólag, a népiskoláink céljaira szolgáló tőkék, ezen törvénycikk értelmében, a kamattjövdelmi adó alól kivettek. Hogy, azonban, e törvény világos értelmé ellenére nagyon sok egyházközségünk népiskolai természetű tőkejövdelmei után is megadóztatott, annak oka főleg abban találató fel, hogy tudtommal, csak is egyetlen egy egyházközség (a zágoni) különítette el iskolai tőkéjét a papi fizetés váltság-tőkéjétől; az egyházközségek túlnyomó nagy része egy és ugyanazon alaphoz kezeletetvén a különböző természetű és rendeltetésű tőkéjét, kirójják a pénzügyi közegek az egész kamattjövdelem után az adót s mivel a kepeváltó szabályzat s kötelezvények bemutatásával sem képes igazolni az egyházközség azt, hogy az alap jövdelme, részben, közoktatási célra szolgál, a felfolyamodásokban szó-áradattal hangoztatott, de mivel sem bizonyított jogsérelmet, még jó akarat mellett sem lehet orvosolni; holott, ha a népiskolai tőkék és jövdelmei az adóhivatalokhoz évenként beadandó rovatos kimutatásban külön tüntettettek volna fel annak jelzésével, hogy a fönnébb idézett törvény értelmében, azok kamattjövdelmi adó alól mentesek, vagy ki sem rovatottak volna azok után az adók, vagy ha ki-

rovatnának, a kepeváltó-alap szabályzatának s a megadóztatott tőke-jövdelemről szóló kötelezvény csatolása mellett beadandó rövid felfolyamodványra, bizonyára töröltetnének.

Nem tartom feleslegesnek itten megjegyezni azt, hogy a papok, egyházi törvényünk értelmében, kötelesek lévén a népiskolákban a vallást rendesen tanítani, ezen fáradozásukért éppen ugy, mint a szoros értelemben vett papi teendők viteleért járó fizetésükön kívül külön állapítható meg a kepeváltó-alap kamattjövdelméből kiadandólag, valamint azon egyházakban, melyek felekezeti iskolát nem tartanak fenn, azonban az énekvezérnek kötelességé van téve az állami, vagy községi iskolába járó hitsorsos gyermekek énektanítása, a népiskolai énektanításért, hasonlóan, külön javadalom állapítható meg a kepeváltó-alap kamattjövdelme terhére, ugy díjlevelileg, mint a kepeváltó-alap szabályzatban. Azonban, az ily népiskolai természetű tőkék a más tőkétől elkülönítve kezeletendők s a kölcsön-kötelezvényekben határozottan feltüntetendő, hogy a kölcsön a népiskolai alaphoz adott s kamatai is ily természetű teendők javadalmasására fordíthatnak, mert az ily tőkék után kamattjövdelmi adó kiróvása esetében, csak is ezen bizonyító iratok mellékelése mellett töröltethetők a törvény által adott jogkezeletmény figyelmen kívül hagyása mellett kirótt adók összege.

Az 1875. évi XXII-ik törvénycikk 2-ik §. 13-ik pontja így szól: 315 frtot tul nem haladó kamatt, vagy életjáradék, a mennyiben az illető fél összes jövdelme, adóságainak levonása nélkül, a nevezett összegnél nem több, tőkekamatt adó alól kivettetik. Vagyis, mindazon egyházközségeink bárminő alaphoz tartozó tőkékéi mentesítve vannak a kamattjövdelmi adó alól, a mely egyházközségek összes jövdelmei nem tesznek, 315 frttot, kezeletessenek bár az egyház tőkékéi készpénzben, avagy terményben, s tartozzanak a tőkék akármely és hány alaphoz.

Szükségesnek tartom itten még annak megemlékését, hogy a kepeváltó-alap magtárak, mind addig, mig azok termény és nem készpénz kamatra adatnak ki, a m. kir. pénzügy miniszter ő nmsga 1879. évi augusztus hó 6-án 44,855. sz. alatt kelt és alább közölt leirata értelmében, adó tárgyat nem képeznek és csak is a pap, vagy tanító részére a magtár jövdelemből folyósított javadalmak összege utján róható ki a IV-ik osztályi személy kereseti adó. Az ily termények kikölcsönzése mellett kezelet magtárak kamattjövdelméről bevallás beadása nem is követelhető az adóhivatali közegek által és ha követeltetnék, a beadandó bevallási kimutatásban hivatkozzék az egyházközség az alább idézett pénzügyminiszteri határozatra, mely szerint az ily jövdelmek adómenteseknek nyilvánítottak.

Kolozsvárt, 1890. márc. 19.

Bodor Antal.

A m. kir. pénzügyminiszteriumtól 1879. évi augusztus hó 6-án 44.855 sz. a. kelt és a magyar kir. adófelügyelőhöz Kolozsvárrt, menesztett rendeletének mássa:

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának a papi és ének-vezér-tanítói kepeváltsági magtárak és alapok adómentesítését célzó kérelmét tárgyzólag f. évi július 2-án 5717. sz. a. tett adófelügyelői jelentés alkalmából adófelügyelő ur saját ügyiratainak visszaküldése mellett következőkről értesítettik:

Az ev. ref. egyház-alkotmány szerint, ezen egyház hivei ugy a magyarországi, mint az erdélyi részekben lelkeszeiket, tanítóikat és ének-vezér-tanítóikat sajátjukból fentartani lévén utalva, e végre kötelezvék azok fentartását évi járulékok szolgáltatása által eszközölni.

Ezen évi járulék szolgáltatási kötelezettségének időjártával leendő megszüntetése céljából az erdélyi ev. ref. egyházközségek s nevezetesen a tekei egyházközség is, elhatározta évi járulékaikat készpénz helyett gabonában, vagy kepekben szolgáltatni, s az említett főcéllal még azon mellékcél is kapcsolatba hozni, hogy a szűkölködő egyházközségi tagoknak az ily módon létesített magtárakból természetben előleget nyujtsanak.

Ezen magtárak célzatai tehát következők:

1. A földbirtoknak az egyházi járulékok szolgáltatásának terhétől leendő felmentése, és e végre

2) egy váltsági alap alapítása s végre

3) egy kisegítő magtár létesítése az önszegély alapján.

Az első célzat nemzetgazdasági tekintetben teljes elismerésre méltó magán-vállalat, mely az állam részéről is minden lehetséges gyámolítást érdemel, s mint az egyház javára szánt községi járulék adótárgyat nem képezhet. A tehermentesítési vagy váltsági alap, mely a betevők által föl nem vett kamatok tőkésítése által képezte-tik, az 1875. XXII. t. c. értelmében, szintén nem képezhet adótárgyat, mivel az élvezetre jogositott egyszersmind az adós is s az önmagának fizetett kamatokat a fenn-érített nemzetgazdasági indokból tényleg nem élvezi. De tekintettel az 1875. XXIV. törvénycikknek az önszegélyző egyleteket tárgyzó szabványára, a harmadik célzat t. i. kisegítő magtárak létesítése sem képezhet mindennemű adóalap hiányában adótárgyat, mivel a szóban levő egylet nem nyereményre van alapítva, sem maga kamatokat nem élvez, sem tagjainak azokat nem fizet, szóval, nem pénzvállalat, hanem természetben nyujtandó s a kölcsönös segélyezés elvén alapuló intézet s ennél fogva az 1875. XXIV. t. k. 5. §-a 2. d) pontjára való tekintettel is, mint humanitarius alapon nyugvó segély-egylet adómentességet igényelhet.

Adóztatás tárgyát a fenforgó esetben csak a szóban forgó magtárakból élvezett haszon képezheti, adóalany tehát csak az lehet, kinek javára a magtár felállított t. i. az illető lelkész, vagy tanító járandóságai mérvéhez képest, mely járandóságok, az imént idézett törvény II. §. szerint, a keresetadó IV. osztályába tartoznak.

Az itt kifejtett az adómentesség mellett szóló indokkal a pénzügyintézetek, részvénytársulatok és egyletek

üzletére vonatkozó bélyeg s illeték szabályozásáról szóló 1869. XVI. törvénycikknek az önszegélyző egyletek közvetett megadóztatására vonatkozó határozmányai is összhangzásban állanak.

Ezekből kifolyólag, a tekei ev. ref. egyházközség terhére 1876-ban 47 frt. 70 kr. s 1877-ben 13 frt. 83 krral előirt kamatadó, a megfelelő ált. jövedelmi póttadóval együtt, alap hiányában, törlésbe lesz hozandó. K. m. f. Madarassy s. k. Budapesten, 1879. augusztus 9-én. A másolat hitelül Pauer s. k. A másolat hitelül. Kamöcy Ferenc, s k. aligazgató.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, márc. 23—24.

(Vége.)

A piski-telepi körlelkésztség templomának és papilakjának elején megszavazott építkezési kölcsöne elégtelennek bizonyulván, az egyházközség a nagyobb részt már elkészült munkák teljes befejezésére újabb 3800 frt. kölcsönt kért már régebben, de az ügy elintézését az a körülmény késleltette, hogy a vállalkozókkal, némi építkezési anyag visszaútasítása miatt, differenciák támadtak. E kérdés, ugyan, végmegoldásra mostanáig sem jutott, azonban, az építkezési időszak megnyilván, az Ig.-Tanács, a késedelmet kikerülendő, a közalap segélyével adandó kölcsön összegét fölemelte s e címen újabb 2600 frt. kölcsönt utalványozott, azzal a szoros kikötéssel azonban, hogy ez összeg az utolsó és hogy ebből első sorban az előlegezett anyagok ára és a papi lakás használhatóvá tételének költségei fedezendőek s a berendezésre csak a maradék fordítható.

A dálnoki egyházközség, hivatkozva arra a tényre, hogy a községben állami iskola van, néhány száz forintnyi iskolai alapjának kamatait évi költségvetési hiányának fedezésére kívánja fordítani. Az egyházmegyei tanács e kérés teljesítését arra az időre ajánlja, a mig a költségek arányosítása nyomán, az egyházközség bevételei fölszaporodnak s az Ig.-Tanács ez időre meg is adja a kért engedélyt, azzal a kijelentéssel, azonban, hogy az eredeti rendeltetésétől ideiglenesen elvont jövedelmet idővel vissza kell a tulajdonos alapnak téríteni.

A kollegiumi rendtartás szabályzatának, melyet annak idején, a konvent megállapítása szerint, alkalmaztunk egyházkerületünk használatára, több pontját a gyakorlat alkalmatlannak bizonyítván, az Ig.-Tanács korábban három tagu bizottságot küldött ki a szabályzat reviziojára is a módosítások iránti javaslatlételre. E bizottság most azt indítványozván, hogy a revizio alaposságának érdekében szólittassanak föl a kollegiumok véleményök nyilvánítására, az Ig.-Tanács ebben az értelemben határoz, a bizottságot útasítván, hogy a beérkezendő nyilatkozatok alapján készítse el munkálatát, melyet az ig.-tanács, aztán, tárgyalás alá vesz és megállapodásainak érvényesítésére az egytetemes konventet fogja fölkérni.

Főt. Szász Károly, dunamelléki püspök aa. hatóságunknak megküldvén azt a jegyzéket, melyet egyházke-

rülete a főgymnasiumok által használandó összes taneszközökről igen célszerű módon készítettett, Ig.-Tanácsunk megköszöni a küldeményt s fölkéri a testvér-szuperintendencia püspökét a jegyzék hét példányban leendő megküldésére, hogy kollegiumaink között kiosztható legyen.

A sz.-dobokamegyei közigazgatási bizottság figyelemztetésére, fölhivatván m.-déciei egyházközségünk, hogy a tiszta magyar és tulnyomó mértékben felekezetünken levő lakosok 254 számra rugó tanköteles gyermekei számára egy második tanteremről és tanítói állomásról gondoskodjanak, az esperes jelenti, hogy a számra nézve bár népes (l. sz. 1359), de vagyoniakban erőtelen egyházközség ez újabb terhet elhordozni nem bírja. Igazgató-Tanácsunk, ösmerve az egyházközség vagyoni viszonyait, kénytelen elfogadni e helyzetet, melynek javítása csak azon az úton történhetnék, ha az egyházközség és a politikai község kezét fognának s közös erővel megfelelő községi oskolát tartanának fön, mihez képest, nyilatkozattételre hívja föl az egyházközséget a kérdés mily módon leendő megoldására nézve, hogy aztán, a közigazgatási bizottságnál ebben az irányban legyen az eljárás megindítható.

Rákosi György, vallás-tanár, befejezván, illetőleg, a szakbirálat útásításaihoz képest kiegészítvén vallásos tankönyvét, a kész munka ajánlattal terjesztetik az egyetem. konvent elé, hogy az egyetemes tanügyi bizottság kedvező véleménye esetén, az egyetemes egyház approbált vallásos tankönyvei sorába igtassa.

A közoktatásügyi miniszter a saját hatósága alatt álló tanintézetek mózes-hitü tanulóira nézve szabályozván a szombati foglalkoztatást, illetőleg mentességet, e körrendeletét hatóságunkkal is közölte. Miután egyházkerületünkben ez irányban ez ideig intézkedés szüksége föl nem merült, a körrendelet tudásúl vétetett, ha netalán szükséges lesz, esetről-esetre fog Igazgató-Tanácsunk intézkedni.

Nagy-Ercse iskolájának jó karba helyezése még a volt esperes idején elrendeltetven, mint látszik, azonban, eredmény nélkül, az új esperes fölhivatik a kellő intézkedések megtételére.

A sepsi-szent-györgyi egyházközség nagy-papi állomásának megürültével, kis-papi állomását ideiglenesen betöltetlen kívánja hagyni, míg ez 800 frtos második papi állomássá növi ki magát, ez idő alatt 1350 frtra tett papi állomásának javadalmát, káplán-tartás címén, 400 frttal pótolván, ugyan, de első-papi díjlevelében az eddigi természetben használt és adóval együtt, 80 frt. kat. tiszta jövedelmü, kan. porciót 75 frtnyi pénz-járadékkal kívánja megváltani. A díjlevel e hátrányos módosítása ellen föllebbezés érkeztén be, a tervezet e megváltás mellőzésével hagyatott helybe.

A m.-szt.-györgyi levita-tanítói díjlevel olyképp erősített meg, hogy a 100 frtnyi rendszeres államsegély 1½%-os tőkeszerző módon biztosítandó.

A rettegi egyházközség egy korábban szerzett nagyobb birtokából egy belső telkét eladóvá tevén, az ez iránt kötött vásári szerződést, a bekért fölvilágosító ada-

t ok kielégítőknék bizonyulván, helybehagyja Ig.-tanácsunk, a vételár beküldésének föltétele mellett.

A makfalvi székely-nemzeti iskola egyik 400 frtos tanítói javadalmát, tekintettel a tanító, Felméri Mihály, hosszas és sikeres működésére, évi 60 frttal kívánja emelni. A fedezet ki levén mutatva, a kért fölemelés, mint személyi pótlék, megadatik.

Az illyefalvi egyházközség egy tőke-követelése behajthatatlanná válván, törlése megengedtetik.

A szász-városi kollegium hecegányi korcsmaházának, mely megkorcsmátalanulván, csak 20 frt. évi bért ígér, 500 frtért vevője akadts a kollegium, jobbnak hiában, ezt is kész elfogadni, a mi ellen az Ig.-Tanács sem tud szót emelni.

A kézdi-vásárhelyi egyházközség, a zsinati törvényre hivatkozva, kérdést tesz: ha nem kell-e főgondnokától esküt bevennie? Az Ig.-Tanács az egyházkerületi törvényre hivatkozva, feleli, hogy nem.

Ugyanez egyházközség 2900 frton szándékszik hat és fél holdnyi rétet, melynek kat. tiszta jövedelme 23 frt. megvásárolni, 180 frtnyi bért remélve utána. Miután a fölterjesztett határozatot a presbyterium és nem a közgyűlés hozta, az ügy illetékes ellátás végett a képviselő közgyűlés elé útásítatik, az újabb fölterjesztés alkalmával elvárva Ig.-Tanácsunk ez aránytalan magasnak tetsző árának magyarázatát.

Dr. Concha Győző, egyetemi tanár, mint az országos magyar képzőművészeti társaság kolozsvári kiállítási bizottságának elnöke, fölkéri az egyházkerületet, hogy lépjen a társulat 200 frtos alapítói sorába, miután a társulat, alapszabályai értelmében, az oly városokban, a hol a vidékkel együtt, száz alapítótag lakik, minden két évben köteles kép-kiállítást rendezni és a műtízés terjesztése érdekében óhajtanó, hogy a Kolozsvártt ez évben kivételesen rendezendő képkiallítás, jövőben rendszeresen ismétlődjék. Igazg.-Tanácsunk teljes méltánnyal ismeri el a jelzett törekvés pártolására méltó voltát, azonban, megfelelő fedezettel nem rendelkezvén, többet nem tehet, mint hogy főt. püspök aa.-át kéri föl, hogy széles körű érintkezései rendjén adományokat gyűjtsön, melyek segélyével az egyházkerület a társulat alapítói sorába léphessen.

A n.-ajtai egyházközség korábban azt tűzvé ki céljául, hogy ismét anyaegyházzá váljék, de ennek az Ig.-Tanács által megszabott föltételét: a papi lak jó karba helyezését és a javadalom 500 frtra emelését még be nem tölthetvén, kéri filiális helyzetében való meghagyását. Az Ig.-Tanács, az egyházmegyei tanács ajánlatára, kényszerűen teljesíti a kérést, fölhiva, azonban, a hiveket minden lehető erőfeszítés kifejtésére, hogy a kitűzött és fölöttebb óhajtanó cél mielőbb el legyen érhető.

É—n.

Az egyházmegyéből.

I.

A bacai iskola felavatása.

Erdélyi ev. ref. egyházkerületünkben legnagyobb részben az önfentartás nehéz küzdelmei között élő egyes egyházközségeinké egyszersmind az a szép, de felette terhes feladat, hogy magyar nemzetiségünket fentartsák, erősítsék, szilárdítsák és éppen ezért, valahányszor reformált egyházközségeinkben egy templom, vagy iskola épül fel, az nem csak egyházkerületünk, egyházközségeink drága tulajdona, hanem nemzetiségünknek mind megannyi védbástyái. Valahányszor szétszórt, beolvadt hiveink között egy körlelkészség alakul, annak lelkésze nem csupán evangéliumi hitünknek buzgó apostola, hanem egyszersmind ama vidéken nemzetiségünk fentartásának oszlopa, a ki megfizethetetlen szolgálatakat tesz. És hála a gondviselésnek, úgy fenn, mint alant, az idők intő jeleit megértették egyházi életünk vezérférfiai, mert az újabb időkben nagyon gyakran értesülünk egyházkerületünkben új templomok építéséről, új iskolák előállításáról, rég időtől fogva magukra maradt, nemzetiségi öntudatukat már-már elvesztett hiveink között körlelkészek letelepítéséről, kik kipróbált papjaink közül állittatván emez őrhelyekre, hallatják amaz erős szavakat, „ne félj, én nem em, nem hagylak el.” És ha ezen új templomok, új iskolák, buzgó, apostoli férfiak előállításának körülményeit vizsgáljuk, további fenmaradásuknak eszközeit fontolgatjuk, azt kellene gondolnunk, hogy egyházkerületünkben ezeknek létesítésére és fentartására óriási tőke van forgalomban, pedig távulról sem úgy van, mert aránylag az eredményhez, egyházkerületünknek, mint egyházközségeinknek anyagi helyzete nagyon szegény. Nem a számokban kifejezhető tőke emeli fel egyházközségeink „tulnyomó részében evangéliumi hitünk öme hajlékait, nemzetiségünk védbástyáit, hanem az élőhit, a mely csodákat mivel, melyről azt mondá Idvezítőnk: „bizony, mondom nektek, ha annyi hitetök volna, mint a mustármag, azt mondanátok, ime, e hegynék: menj el innen amoda, elmenne és semmi lehetetlen nem volna nektek.”

Szentelési öröm-ünnepet ültünk a széki egyházmegye szamosmenti részében. A bacai ev. ref. egyházközség tartotta iskolájának felszentelési öröm-ünnepét márc. 16-án s ezzel ismét lendületet nyert keresztyén reformált egyházunk alapelveinek hirdetése, szilárdítása, nemzetiségünk izmosítása és közelebről a bacai ref. egyházközség tanubizonyosságát adta élő hitének, életrealóságának; mert egyházközségünk azok közé tartozik, melynek pártfogója soha sem volt; fekvősége, jövedelemforrásai nincsenek; maga a gyülekezet kizárólag szegény munkás emberekből áll, s mégis az evangéliumi élőhit mai életviszonyaink között igazi csodát mivel, midőn jól berendezett, kifogástalanul felszerelt iskoláját, úgy szólván, a semmiből, a tagok közvetlen munkájával felemel. És e nap, iskolánk felszentelésének örömnappja, két óra óta megvalósíthatatlannak látszó ohajtása vala a gyülekezetnek.

Miután megelőzőleg az elmúlt év októberének végén bevégzett iskolánk ünnepélyes felszentelése iránti kérésünk a széki reform. egyházmegye nagytiszt. esperesi hivatalának be-

lett terjesztve és esperesi hivatalunk tapintatos rendelkezését a fenn nevezett szentelési szertartásra nézve közölte, ünnepélyes öltözetben, de a szívek még ünnepélyesebb érzelmeivel várta egyházközségünk kicsinye-nagyja a nagy napot, mely midőn felviradt és a hosszú nehéz tél fagyzásait szelid mosolyával hathatósan engesztelő legtisztább napsugár egünkön feltetszett, már a kora reggeli órákban csoportok kezdék élnikíteni utcáinkat, s minden arcról le lehetett olvasni a szokatlan várakozás érzelmeit. S midőn a harangok megkondultak, tömegesen tódult a nép be a templomba, hol minden hely már előre annyira el volt foglalva, hogy a szomszéd községekből, sőt a távolabb fekvő Deés városából kocsikon berobogó birtokosság, értelmiség s az ünnepélyre felgyült vidéki papság, csakis a templom piacára bevitt székeken talált magának ülőhelyet. Az ünnepély kiválóan sikeres lefolyását már mintegy előre sejteni engedte a gyönyörű előének, melyben a nagy közönség egészen részt vett. Az ének végsorai alatt szószékre állott Gyárfás Albert, egyházmegyei aljegyző, bethleni lelkésztársunk, elmondván az alkalmi előimát, melynek őszinte, felemelő buzgósága a hálaadás hangján emelt a jó istenhez, a mindenhatóhoz, a ki az övéit nem hagyja el.

Ima végeztével, melynek hatása alatt a szemek könyekben csillámlottak, a szószékbe állott Z. Kiss Sándor, rettegő lelkésztársunk. Rokonszenves előadásával, ritka hatással adta elő, hogy egy egyházközség miként szenteli iskoláját egyszersmind isten házává. Beszéde a legszorosabb értelemben vett tanítás vala, melylyel egyszersmind egyházmegyénk legjobb szónokai egyikét ismertette meg magát.

Ezzel az istentisztelet a templomban véget érván, templomi közönségünk, élén a lelkészi karral, az új iskolához vonult. A szentelési ünnepély megkezdődött a Kőlcsey-hymnusszal, melynek miután az iskolai gyermekkar két első versszakát a legszabatosabb öszhanggal előadta, emelvényre lépett Simon Zsigmond, egyházmegyei tanügyi előadó, málomi lelkésztársunk és tartá az egyház helyi viszonyait felölelő, mély lelkesedéssel előadott felszentelő imáját, és a megáldást. Ennek végével, az iskolai gyermekkar alkalmi éneke után, alólírott helybeli lelkész olvasta fel a bacai ref. iskola történetét az első alakulástól kezdve, a jelenlegi új iskola felépítésének mozzanatait, az építkezésre befolyt szép adományokat természetben és pénzben, névszerint kitüntette az egyes egyháztagok munka-segélyét, ennek összes pénzértékét. Végül, bemutatta az egészen új felszerelést, a csinos és tartós taneszközöket, melyeket az iskola a megyei közmivelőzési egylet-alapból e célra megszavazott 120 frt. segélyösszeggel szerzett meg.

Midőn ez is bevégződött, Gyárfás Albert, bethleni lelkésztársunk, az egyháztagok sűrű tömege közé lépván, tartott egyenesen a néphez egy hatásos beszédet, kik miután a szónokkal rendre kezet szoritának, a lelkes éljenzések elhangzásával, megható, lelkesítő, ünnepélyünket befejezte az iskolai gyermekkar bezáró éneke.

Iskolaszentelésünk minden mozzanatában oly kiválóan sikerült örömnappal vala, hogy azoknál, kik jelen voltunk, nem csak édes emléke, de hatása is örökre megmarad.

Midőn egyszerűségében oly szép, oly lélekemelő szer-tartásunk, hol nem a külső fény hatott, hanem a szív indította meg a sziveket, az igazság ereje tette fogékonyvá a lelkeket, véget ért: a kevés számú meghívottakból álló társaság összegyűlt a lelkeszi lakba barátságos ebédre, mely az ünnepély hatása által elkészített emelkedett hangulat mintegy tovább folytatása vala. Ősi szokás szerint elkezdődtek a pohárköszöntések. Éltettük szeretve tisztelt főpásztorunkat, esperestünket. Ezekután Daday István deési polg. isk. tanár emel szót, s egyfelől ünnepélyesen kijelenti, hogy a míg őt isten élteti és deési lakos lesz, tiszta jó indulatából felajánl bacai ref. iskolánkban tartandó évi zárvizsgákra minden iskolai évben a magyar nyelvben legtöbb előhaladást tanusított jó magaviseletű egy fiu és egy leány növendéknek jutalmul, külön 1—1 forintos tallért, másfelől indítványba hozza, hogy a társaság ez alkalomra válasszon egy elnököt és egy jegyzőt, s legyen kimondva, hogy ma poharat köszönteni senkinek ne legyen szabad, míg magának erre a leendő jegyzőnél jogot nem szerez, s szólhatási joga az elnök által elismerve nincs, szólhatási jogot a társaság minden tagja úgy szerezhet, ha a jegyzőnél magát bejelenti, s egyszersmind a bacai ref. iskola növendékei között ez évi zárvizsga alkalmával, kiosztandó jutalom összehozása céljából befizet legalább 20 krt.

Az indítványt a társaság örömmel elfogadván, elnökül megválasztatik Kádár József, deési polgári iskolai tanár, ki e megtiszteltetéséért, a fennirt célra, azonnal kifizetett 2 frtot. Ezután elkezdődnek a talpraesett pohárköszöntések. melyeknek csakis az estszürkület vetett végett. A társaság eloslása perceiben jegyző a névsort felolvassván, a begyűlt pénz nyilvánosan megszámláltatott és találatott kerek számban 7 frt. mint ez évi jutalom-összeg.

Meg vagyok győződve, hogy barátainknál, kik még kedélyes perceikben sem feledkeznek meg egyházukról, iskolájukról, az elmaradott nép nemzetiségi fejlesztéséről, a sziveket élő hit dobogtatja: ott egyházunk gyarapodása, nemzetiségünk megizmosodása nem csupán kimondott szó, de valóóság tény.

Adjon isten reformált egyházunknak minél több ily megmozdult sziveket, hogy ezután is minél gyakrabban olvashassunk új templomok, iskolák felépítéséről, s azoknak felszentelése alkalmával tartandó ily gyönyörű ünnepélyek lefolyásáról.

Ostváth Gyula,
bacai ref. lelkész.

II.

A fel-vinci „Gyülekezet.”

A közönségesen ugynevezett „Szombatosok”-ról van szó, kik Fel-Vinc mezővárosban és környékén, bár nem veszélyes mértékben, de azért lassan-lassan szaporodnak. Már pedig azt mondja a latin: gutta cavat lapidem, minek igazságáról nagyon sokszor volt már alkalmunk meggyőződni. Igaz, most még kevesen vannak, de eljön az idő, midőn sokan lehetnek. Amaz evangéliumi konkoly, mely a jó mag közé esett: kikelt! Bizony, kár, vele az aratásig várni! Egy csöpp a méregből; de hát nem mérgezhetheti-e meg ennyi is egy derék, munkás, népes magyar mezőváros nagyobbára prot. lakóinak belbékéjét?

Mintha látnám, mily sokan vonják kicsinylő mosolyra szájukat akkor, midőn én eme kérdést teszem fel. Hát csak tessék mosolyogni! Én a magam részéről az ilyeneknek az én megváltommal, Jézussal mondom: „bocsásd meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek!”

Ha csak a műveltekről volna szó, semmi bajtól sem lehetne tartani. Azonban, gondoljuk meg, hogy anyaszentegyházunknak nem csak művelt, hanem nem-művelt tagjai is vannak! Mi könnyebb, mint ez utóbbiakat kiragadozni a nyáj közül! Gondoljuk meg, a „Szombatosok”-nak, vagy, mint ők nevezik magukat: „Gyülekezet”-nek, „Jámborok”-nak, „Krisztusban hívő gyülekezetek”-nek, oly prófétáik vannak, kik a köznép közül valók és tudnak a száj ize szerinti beszédhez. Fel-Vincről p. o. még nők is járnak szélyel a vidéken, hirdetni a könnyen hívőknek az igaz tudományt; papjuk, ki a liturgiális funkciókat végzi, egyszerű kovácsmester, ki jól ért a jámborság adásához és kit vajmi sokszor száll meg az isteni bölcsesség inspirációja.

Saját tapasztalatom után beszélek.

Mi jellemzi a „Szombatosok”-at? A resznáció, a szó szoros értelmében, melynek pedig hatása, főleg, értelmetlen emberre, nyomasztó. Tiltják a sirást, holott a megváltó is könnyezett! Hát, nem szétvetné-e a szív gyarló hüvelyét, a keblet akkor, ha a szemek nem könnyeznének? Hát, nem megfásult, durva lelkű-e az oly ember, kinek könny soha sem nedvesíti meg szemeit? Talán, van ebben valami heroizmus, valami férfiaság? Persze, hogy van! Mondják sokan. No lám-lám, a „Szombatosok” még kedves halottjaik koporsója mellett sem könnyeznek; csendesen, lopva temetik el, mint a tolvajok. Hát, ez szép; hát, ez így van jól? Izlés dolga. Én, a magam részéről, oktalan állati közönynek tartom; csak az oktalan állat nézi néma megadással társa halálát, okos lélekkel felruházott ember ezt nem teheti. A nem-könnyezés minden nemesebb érzelmet kiöl az emberből. Óhaj tanám tudni, hogy mély vallásos kedélyű ember miként bánhatja meg igazán bűneit könnyezés nélkül? E nélkül a bűnbánat csak opus operatum, az ima pedig flatus vocis! A fatuskónak sincs szüksége bűnbánatra. A gép is tud sóhajtozni!

A „Szombatosok”-nak nincs is imakönyvük. Ebben ugyan nincs semmi különös dolog, mert a kegyes léleknek könyv nem szabhat korlátot imádkozásában. Nem azért adunk mi sem imakönyveket a hívők kezeibe, hogy mint a nagyvilági nők, beledugdossák fejüket isten szent templomában, hanem azért, hogy legyen előttük egy oly könyv, melynek lelke élteti lelküket, ha igazán olvassák és melynek lelke felragadja lelküket amaz örökkévaló nagy lélekhez, ki nagyságában lakozhatik a szívben is, e porhaza minden atomjában, kit nagyságában az egek-egei be nem fogadhatnak!

Miért nincs szükségük a „Szombatosok”-nak imakönyvre? Azért, mert közülök imádkozik az „kinek bölcsesség adatik,” én még hozzá teszem; és úgy, miként ama bölcsesség sugalja. Bölcsesség: veniat regnum tuum! Az egész bölcsesség nem egyéb, mint farizeusi külkegyesség! Elvetik az imakönyvet, de csak azért, hogy minden egyes hívő kérkedhessék isteni erővel. Nem isteni erő az, mely megszállja

hitük szerint őket, hanem az ösztön, mely vakon vezet vakot. Az éretlen büszkeségnek ama vágya, mely által kathedrai alakot akarnak önmagukból csinálni: «Nem kell nekünk pap, közlünk mindenik egy pap!»

Minő isteni erő! Minő pap! Minő universzális felfogása az egyetemes papság gondolatának!

Egy pár monoton, sóhajtásokkal megszagotott imaformulát volt szerencsém tőlük hallani, melyekből sem az isteni erő nyilvánulása, alias: bölcsesség, sem a pap, sem az, hogy közlünk minden hívő egy-egy pap lenne, ki nem tűntek. Nem ebben áll az egyetemes papság gondolata. Félszeg, egyoldalú idealizmus, mely nevetésre méltó.

Istentiszteletük rendje sem olyan, mint a miénk. Énekes könyvünket is eldobták és újat csináltak maguknak. Szabad-e ez egy szektának, melynek törvényes alapja, törvényes joga nincs? Mi nem erőszakoljuk a lelkiismeret szabadságát; mindenki úgy tisztelheti istenét, mint a hogy akarja és ott, a hol tetszik. De az ő felfogásuk a protestáns szabadságnak tulhajtása, mert általa szakadást idéznek elő és az egyenetlenség magvát hintegetik el.

Hát ama tény, hogy a biblia betűihez ragaszkodnak, nem elitélendő-e? Nem a protestáns szabadsággal jönnek-e ellenkezésbe ekkor? Nem a stábilizmusnak hívei-e ez által? Nem a katholicizmusnak hódolnak-e így? A protestáns szabadság fejlődést követel, nem pedig megállapodást. Hol itt a fejlődés? Seholy! Mi itt a protestáns? Semmi! A vallások átkos összevegyítése ez, khaosz, „tóhú vábóhú,” melynek Ariadne-fonala nincs. Ellenkezik a reformáció szellemével. Bizony, kár vele az aratásig várni!

Molnár Lőrinc,
III-ik éves hittanhallgató.

III.

Vidéki élet.

Nagytisztelétü szerkesztő ur!

Egy ritka, szép papválasztásról óhajtom értesíteni, mely március 25-én, Kibéden folyt le. Leszavaztak 340-en, s minden szavazat kivétel nélkül Juhász Sándor, ilosvai körlelkészre esett. Csak látni is azt a lelkesültséget, mely

a gyülekezet minden tagján egyiránt kiült, lélekemelő volt. Boldog volt, a ki szavazhatott. Minthogy pedig a kibédei elszaporodott, nagy számu nép az ősi megyén nem élhet meg, s így kereskedéssel kell foglalkoznia és messze vidékekre eljár borvizzel, kerekes és más famunkára, a marosvásárhelyi vásár is beállott, mintegy 240 szavazó volt távol. Feleségeik jelentkeztek hát a szavazásra, s bizony, nagy bosszuság fogta el az ő szívőket, midőn értésőkre esett, hogy szavazataikat nem lehet bevenni. Hanem az eredmény kihirdetése aztán kibékítette őket, mikor aztán csaptak olyan lelkes éljenzést, a minőt ritkán hallhatni. Egyházmegyénkben is, hol a papválasztásoknál, legfőképpen esperesünk szigorú gondoskodása folytán, ismeretlen a befolyásolás és lélekvásárlás, ritka szép választás volt ez. Megjegyzendő, hogy Juhász Sándor aa. csupán próba-beszéde elmondásakor járt a meszsi vidékről a székelyföldön, akkor is csak délelőtt szolgált a templomban és a templom előtt szólott a néphez, senkinek semmi ígéretet, sőt még bár csak egy látogatást sem tett, s így a szövetség egészen csak a szívek önkénytelenül feltörő szövetezése. A kibédei nép messze földön híres meggyőződésbeli szilárdságáról. Sem politikai, sem más kortes még soha egy kibédei embert megvesztegetni nem tudott. De híres, különösen arról, hogy erős az ő kálvinista hite, lelke egész hevével csüng a biblián. Vallásáért áldozni, munkálni kész. Papjához rendkívül ragaszkodik és tiszteli. Oly szép és benső viszony volt közte és papjai között a mi ritkaság, s csak azért lehetett panaszt hallani ajkaikról, hogy két utolsó papjuk onnan más egyházba ment, s nem ott halt meg közöttük. Ujjonnan megválasztott papjukat a lelkesedés valóságos rajongásával várják, s már most rajta áll, hogy a buzgó elődök által épített alapon minél dicsőbb épületet emeljen. Tapintatos bánásmóddal, buzgósággal és hí kötelesség-teljesítéssel, bizony, itt lehet. Kivánjuk, hogy sikerüljön.

Esperesünk a választáson nem jelenhetvén meg, a választást Tavasz József, vajai pap vezette, mint esperes-helyettes, a gondnoki karból tek. Dósa Elek, megyei főjegyző ur jelent meg, papi biztos Benedek Dénes, makfalvi pap volt.

T—f.

T Á R C A.

Jeremja első éneke.

(Siralma I. r.)

Óh, mily pusztá lett a város,
Mely dúsgazdag vala népben;
Mint özvegy nő, olyan most már,
Ki parancsolt pogányoknak,
Ki úruő volt országokon:
A jelenben sarcot fizet.

Jajongva sir minden éjjel;
Egy könytenger két orcája;
Senki sem nyújt vigaszt neki,
Egy sem, a ki pártolta őt.
Őrizői mind elhagyták,
Ellenségi lettek néki.

Nyomor miatt tűnt el Juda,
A szolgaság nagy voltáért;

Pogányok közt lakozott ő,
Nem lelte fel a nyugalmat.
Mindazok, kik kergették őt,
A határon utolérték.

S gyászba borult Szijjon utja:
Nincs ki menjen az ünnepre!
Kapui mind lezuhantak;
Főpapjai sirnak-rinak,
Szűz leányi nyögdécselnek,
És ő maga epekedik.

Elnyomói hatalmasok;
Ellenei nem aggódnak:
Mivel Jáhve sujtotta őt,
A gyakori pártütésért;
Kicsinyei vánszorognak
Zsarnok előtt a fogságba.

Folytatás az 1/4 iv mellékleten.

Erős Szijjon lakóinak
Minden disze porba bukott ;
Pappjai, mint a szarvasok,
Nem találhatnak delelőre ;
Erőtlenül lótnak-futnak
A kergető arca előtt.

Látja, látja Jeruzsálem
A bú s nyomor nagy napjait,
Mind, mi dicső múlt időkben.
Segély nélkül tört meg népe ;
Zsarnokai megtekintik,
Pusztulását kinevetik.

Bűnbe merült Jeruzsálem,
Azért leve megutálttá.
Mind dicsérték, most megvetik,
Mert rútságát megpillanták.
Mégis búsan panaszkodik,
Hogy csúfosan hátra szorult.

Undoksága : nincs szemérme ;
Mit sem gondolt jövőjével.
El is bukott csoda módra.
Nincs most, a ki biztatgassa.
Nézd meg Jáhve inségemet,
Mert az ellen hatalmas lett.

Zsarnok veté kezét arra,
Mind, mi szent volt ő előtte :
Óh, mert látta a hitetlent,
Behatolni templomába.
Pedig tiltád, hogy az ilyen
Néped közé bé ne menjen.

Panaszkodik egész népe,
Kenyér után keresgélve.
Szentségüket étkért adták.
Hogy testüket táplálgassák !
Nézd meg, Jáhve, és tekints meg,
Mert én nagyon hitvány vagyok.

Nincs tinéktek oly kinotok,
Kik ez úton jártak-keltek,
Bár nézzétek, vizsgáljátok,
Mint az enyém, mely bút hozott,
Melylyel sujtott engem Jáhve
Busulása napjaiban.

Égből tüzet dobott reám ;
Eltapasott, leigázott.
Hálót vetett lábaimnak,
Nagy messzire visszalökött ;
Pusztulásra kárhoztatott :
Egész napon beteg vagyok.

Bűneimnek súlyos terhe
Nő, izmosul kezeiben ;
Rázúdultak vállaimra,
Azért apad egyre erőm.

Oly kezekbe adott engem,
Honnan élve nem menekszem.

Megtapadá hőseimet
Én keblemen az én Uram.
Itélc tet szólt felettem,
Hogy megtöri fiaimat.
Megasajtolá az én Uram,
Nagy Judának zseuge lányit.

Im, ezekért jajongok én.
Két szememből köny csordul ki ;
Távol van a vigasztaló,
Ki enyhítné bú s lelkeimet.
Gyermekeim elpusztultak,
Mert az ellen hatalmas lett.

Szétterjeszti karját Szijjon.
Nincs, ki reá mosolyogjon.
Jáhve ítélte Jákob felett,
Hogy zsarnoki körül fogják.
Utálatos undor leve
Szemeiben Jeruzsálem.

A nagy Jáhve igazságos,
Mert beszédét megvettem.
Figyeljete minden népek !
Nézzétek meg bánatomat :
Szűz leányim, hős fiaim
Nagy rabságba vándoroltak !

Szólítottam barátimat,
De ők engem ámitottak.
Főpapjaim és véneim
A városban éhen haltak.
Csak kenyérért epekedtek,
Hogy megtartsák életüket.

Nézd meg, Jáhve : beteg vagyok !
Egész valómat láz gyötri.
Órjög a szív kebelemben :
Óh, mert ő rá feuekedtem,
Kivül gyilkos fegyver rombol,
Itt benn pedig sápadt halál.

Hallották, hogy fohászokodom,
S nem volt, a ki biztatgasson.
Nyomoromat mind hallották,
S ujjongtak, hogy te tetted ezt !
Hozd el rájok, óh, a napot !
Legyenek ők, mi én vagyok !

Térjen hozzád galád tettük ;
Légy te nekik megölőjük,
Ugy, mint engem gyilkolál meg
Vétkeimnek özönében !
Óh, mily erős búbanatom,
És a szívem roncsolt, beteg.

Molnár Lőrinc,
III-ik éves hittanhallgató.

KÜLÖNFÉLÉK

Igazán rösteljük, hogy megzavarjuk az ünnepi hangulatot; de az új évnegyed kezdetével, kénytelenek vagyunk, felkérni az illetőket, hogy lapunkkal szemben tartozásaikat kiegyenlíteni, illetőleg, törleszteni sziveskedjenek. Alig egyharmad része jelentkezett eddig azoknak, a kiket megszoktunk, mindig a legelső között látni. Kérjük paptársainkat, az egyházakat, hogy előfizetéseiket legalább *utólagosan* mielőbb befizetni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, ápril 1. 1890.

Szász Gerő.

= Semmi sem illusztrálhatja élénkebben azt a jótékony és áldásos tevékenységet, mely 1885-től kezdve a mai napig egyházkerületünkben végbement és a mely a jövőre nézve is céltudatosan tör előre, mint az a „Térkép,” melyet főtiszt. püspök, Szász Domos, aa. tervezett, megcsináltatott és azok a számok és statisztikai adatok, melyek annak magyarázatául szolgálnak. Kiemeljük azokból a következőket. Ez öt esztendő alatt építettett 52 új templom és restauráltatott 135; építettett 69 új iskola és 60 papilak, összesen 316. Mind ez építkezések költsége meghaladja a 400,000 forintot, melyből az egyházkerület központi építkezési alapja kerek számban 200,000 frt. tőke-befektetést eszközölt, melynek visszahelyezési, és törlesztési hányadai címén, 32 év időtartamig 13,000 frt. lesz fizetendő. E hányadokból az érdekelt egyházközségek kötelezték magukat 4000 forintnak, az egyházkerület 5000 forintnak fizetésére. A fedezetlen 4000 frtot az országos segély-alapból kérjük és így a ref. egyetemes egyháznak aránylag csekély hozzájárulásával mindamaz építkezések foganatosítva lesznek, sőt tulnyomó része már tényleg be is van fejezve. Ha még ehhez hozzá tesszük, hogy ez idő alatt teljesen szervezve áll 23 körlelkészség és a szervezés stádiumában van 24: mindenki meggyőződhetik, hogy az elmúlt öt esztendő örökre marandó nyomokat hagyott hátra ugy egyházkerületünk egyházi életében, mint hazarészünk nemzeti törekvéseiben. Nem is kételkedünk, hogy az egyetemes konvent kellő tekintettel lesz kérésünk iránt és kész szívvel fog járulni annak teljesítéséhez, mint a teremtés és fentartás művéhez.

= Felhívjuk olvasóink figyelmét mai Tárcánkra, melyben egy fiatal barátunk adja jelét, hogy szárnyai vannak, melyek ugyan el is veshetnek itt alatt, de emelkedhetnek is. Távol legyen mi tőlünk, hogy amaz izetlenséget kövessünk el, hogy egy törekvő kezdőt mindjárt az egékig magasztaljunk. Ellenkezőleg, most közölt dolgozatának is vannak hibái, fogyatkozásai, gyengeségei. Tán, a kifejezésekben nem elég szabatos; tán, nyelve nem elég tömör; tán, ifjabb, hogy sem Jeremiás lelki világát egész mélységében felfogva, plasztikailag visszaadhassa az eredeti paralaxismusokat: mindezekhez sok érettség, sok tanulmány szükséges; de egy fiatal ember, ki megtanulta a héber nyelvet és ezzel kapcsolatban az aram-, persa-, török- és szanszkrit nyelveket is bevonta tanulmányai körébe: megérdemli a figyelmet, a buzdítást, a jóakaró támogatást. Ezt tesszük mi, azzal a szives kérelemmel, hogy ne lankadjon; dolgozzék kitartással, elcsüggedetlenül és abban a megnyugtató öntudatban, hogy midőn e téren egyetlen lépést tett, többet használt magának és a köznek, mint azok, kik boldogtalan felületességükben száz mértföldet akarnak haladni egy perc alatt medve-talpaikkal és mindenütt meglátszik a nihilisztikus mihasznaság és kortes-lármájukkal elszedítik azokat, kiknek birodalmuk, mint a békáknak, a pocsolya. Igyekezék próféta lenni, de soha se higgye el, hogy már az. „Sic itur ad astra!”

= A kolozsvári ref. földmivesek énekkara virágvasárnapján, az istentisztelet után, tartotta meg szokásos záró

ünnepejét. Most már kezd nyilni a természet, és a gazda az eke és borona után néz. Eddig, a lelki élet gyönyöreiben keresett táplálékot, most a földi kenyér után nyújtja ki munkához szoktatott kezét. És ez jól van így. És mi nem dicsérhetjük eléggé a buzgóságot, szorgalmat, és törekvést, melylyel ez egyszerű emberek utána láttak a hosszú téli esteken az éneklés tanulásának és mutattak be oly eredményt, mely valóban meglepte és gyönyörködtette a nagy számban összegyűlt áhitatos hiveket. Nem ajánljuk eléggé paptársaink, egyházaink figyelmébe, hogy igyekezzenek hiveiket énekkarokká szervezni, mert a szép ének nem csak a kultuszt teszi ünnepelesebbé, hanem az erkölcsi és a szép érzéket is hatalmason fejleszti és képesebbé teszi ama célok elérésére, melyekhez minden erőnkkel közeledni kell.

= Ismeretes olvasóink előtt, hogy a zilahi egyház oly mértékben szándékszik templomát restaurálni, mely majdnem egy új építéssel felér. A tetemes költségek egy nagyobb kölcsön felvétele által lesznek fedezve. E szép célhoz maga Zilah városa is kész szívvel járult, holott márc. 26-án tartott képviselői közgyűlésében 8000 frtot szavazott meg az építés költségeinek fedezésére. Ez áldozatkészséggel szemben legyen szabad nekünk kifejezni elismerésünket.

= Ezer forintos alapítvány. Folytonosan beszélünk a mai kor embereinek önzéséről s mégis a napi sajtó mind-egyre jegyez föl tényeket, melyek legékebben szóló cáfolatai annak, hogy kihalt volna már a felebaráti szeretet. Egy ilyen tényt jegyzünk fel mi is. Dicső szavakat nem szükséges hozzá mellékelnünk. Becási Kristóf, zágoni földbirtokos, 1000 frt. alapítványt tett a Mikó-kollégium tápintézete javára. A kollégium igazgatóságának köszönete bizonyára csekély lesz a szegény székely gyermekek áldásaihoz képest, kik száz, meg száz esztendő múlva is kegyelettel fogják a Becási Kristóf nevét emlegetni. (Sz. N.)

Hivatalos rész.

401 1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyszéki egyházmegyébe kebelezett magyarósi egyházközség lévitanitói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: gazdasági épületekkel ellátott lakás és 105 frt. 85 kr. egyházhatósági becslés szerint.

Pályázati határnap ápril 30. Folyamodványok nagy. Menyhárt András, esperes aához küldendők, Kecsetbe (u. p. Sz.-Udvarhely.)

Kolozsvárt, 1890. márc. 30.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

402—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a deési egyházmegyébe kebelezett csomafáji leány-egyházközség lévitanitói állomására ezennel pályázat nyittatik

Javadalma: lakás és 211 frt. 67 kr.

Pályázati határnap, ápril 30. Folyamodványok nagy. Nagy Lajos, esperes aához küldendők.

Kolozsvárt, 1890. márc. 30.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

432—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett maros-szentgyörgyi leány-egyházközség lévitanitói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: kerttel ellátott tisztességes lakás és 247 frt. 02 kr. mely értékéből 100 frt. központi segély.

Pályázati határnap, ápril 30. Folyamodványok nagy. Rákosi Lajos, esp. aához küldendők, Lukafalvára, (up. Nyárádtó.)

Kolozsvárt, 1890. márc. 30.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mai számunkhoz $\frac{1}{4}$ iv melléklet van csatolva.

Nyomatott Fejér Vilmosnál, az ev. ref. főtanoda nyomdájában, Kolozsvárt.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XX ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1890. ÁPRILIS 10.

15. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Vegyes hitű családok.

„A szerető szívek nem kérdezték egymástól: pópista vagy-e, vagy kálvinista,“ írta Jókai egyik szép regényében, s a megváltozott kor gyermekei nem értették nagytiszt. Gutai Thaddeus uram fájdalmát, a melyet a felett érzett, hogy az ifjak, mit sem gondolva a hitelvekkel, oly könnyen kelnek egybe ellentétes felekezetekből.

Jó Thaddeus uram aggodalmai ezelőtt mintegy száz évvel történtek, a mióta, bizony, sok minden ismét megváltozott; de ebben az egyben a mi toleráns magyar felfogásunk maradt a réginek.

Ma az ország lakosságának legalább is egy-negyede él vegyes-házasságban, sőt van város, vagy gyülekezet, a hol a vegyes-házasságok jóval felülmúlják az egyvallásuak számát. E felett, ha nem is szükség valami nagy bánatba kezdenünk, de a ki örülni tud rajta, mert benne a szeretet, egyetértés, a krisztusi szellem bizonyosságát véli feltalálni, az olyan ember megcsalatozik. Én részemről a vegyes-házasságnak soha sem örülhetek, mert érzem, hogy ott a felekezeti különbség akadályát a vallási közöny háritotta el; mert tudom, hogy minden ilyen házasság kötésénél, a rám bizott akol kerítésén egy lyuk keletkezik, a melyen a kétféle nyáj tagjai, juhok és kecskék, összekeverednek.

Ebből pedig nagy kárvallás lehet.

Már magában véve, az is elég nagy baj, ha a házastársak két hitet vallanak, két templomba járnak és két pap szolgálatával élnek. Kárát vallja ennek az egyetértés, a családi béke. Mi lenne e miatt, ha a legtöbb esetben segítve nem volna már az által rajta, a minek alapján létrejött a vegyes-házasság, a vallási közönység által. Mert az ilyenek rendesen egyik hitet sem vallják, egyik templomot sem járnak; a papot, azonban, mind a kettőt ki kell tartaniok. A lelkész ugyanis az

ilyen családot bejegyzi, kiki a maga könyvébe, s a magáénak tartja. Félig-meddig joga is van hozzá, s a mellett a pasztorális kura diktálja neki, hogy ilyen helyen a gondozást el ne hanyagolja. Erre gondja van a plébánusnak is, a ki bizonyos honorárium reményében és vendégszerető fogadtatás mellett, vizkeresztkor be szokta szentelni a házat. A kitüntető szívélyességben nem lát fogyatkozást a prot. pap sem, oh, ez iránt éppen az ilyen ház a legfigyelmesebb és mégis az eltávozás után mindig marad hátra valami utógondolat, egy ilyenforma kérdés: mért járja a házat, mi a szándéka, mit ügynökösködik? Szóval, az ilyen látogatásoknak megvan bizonyos kellemetessége, a papra s a családokra is, mert elvégre két urnak szolgálni, valami irigylendő lehet. (!)

Hát még, ha a vegyes család nyíltan színt vall a mi hitünk mellett, ha mindenben csak az én szolgálattal él! El se tudtam volna képzelni, hogy milyen édes órák származnak ebből, ha a napokban nem tapasztaltam volna, a mikor egy ilyen családotól hozzám huzó vegyes-házasság ember látogatásának örvendhettem. Nagyon sajnálkoztam, hogy nálam keresztelődött gyermekének eltemetését, a törvény miatt, nem eszközölhettem, mert a gyermek, a törvény értelmében, nem volt református. De:ő erre mit sem adva, formális haraggal távozott, kijelentve, hogy többet ide nem jön, mert bezzeg meg tudtam keresztelni gyermekét (mintha nem a jó békességért tettem volna!), de eltemetni nem akarom.

Ilyen szép jelenetek szoktak támadni még a kereszteléseknél, a konfirmációnál és a sirhelyek dolgában, ha a temető felekezetiek. S ha már ezek is oly sok félreértésre nyujtanak alkalmat, elképzelhető, hogy miféle nehézségekkel jár az egyházi adózás, a melynél a vegyes családnak kétfelől rónak adót a nyakára, az azonban egy-

felé sem fizet; és hogy milyen szánalmasan visszás a gyermekek vallásos nevelése, a kikkel kétféle hitet tanultatnak, más-más templomot járatnak, s a kik még a „Miatyánkot“ is máskint imádkozzák.

Ime, a károk tizenkét keserű forrása, a melyekből kijut a papnak és az egyháznak, kijut a vegyes házasságoknak is, de legnagyobb mértékben kijut a vallásos életnek. Erre nézve előttem már eldöntött dolog, hogy hazánkban, annyi egyebek mellett, a vallásos élet fejlődésének egyik főakadálya a nagy számu vegyes-házasság. Ez semmisíti meg a társadalom egy nagy tömegénél a családok vallásos szellemét. Pedig a 'vallásnak alapja a család és nem az egyes. Vallásos családok nélkül nem képzelhetők vallásos egyedek. A külső egyház létezése is a családokon nyugszik, a család fizeti az adót, a családfő gyakorolja a jogokat. Tehát, a hol a családok vallásos helyzete bizonytalan, ott vallás és egyház vannak ingadozó alapra fektetve.

Ez az, a mi megfoszt az örömtől, valahányszor vegyes-párokat kell összeadnom. És ebben még a kath. pap állásfoglalása is, a vegyes-házasságok megakasztása tekintetében, némi mentésre találhat. De a prot. lelkész soha sem teheti, hogy akár az egyéni szabadság megtámadása által, akár a törvény tilalmával szemben, gördítsen akadályt a vegyes-házasságok elé. Távol legyen, hogy a lelkiismeret szabadságának bajnoka zsarnokoskodjék a szívek felett, s reverszálisokat kezdjen kicsikarni.

A vegyes-házasságok folytonos szaporodását, ezt a felekezeti közti egyházi csapást csakis erős, öntudatos vallásos nevelés lesz képes megakadályozni; de a vegyes-házasságokból származó bajok egész legióját könnyű szerrel orvosolhatná orsz. törvényhozásunk.

Mikor az állam a vegyes-házasságokról, s az ezzel összefüggő kérdésekről utoljára intézkedett a törvényhozás terén, tisztán csak a felekezeti egyenlőség és viszonyosság elvét tartotta szem előtt, s nem volt elég érzéke a vallásos élet természete, a család hit és vallási egységének lehetséges megőrzése iránt. Így történt, hogy a „sexus sexum sequatur“ elvével, a viszonyok által már visszának alkotott helyzetet, a vegyes-házasságot, nem hogy orvosolta volna, hanem tiszteres mértékben megromtotta.

Ez a törvényhozási intézkedés vágta tulajdonképpen kétféle a családot, a gyermekek szükségképpen kétféle felekezeti állásának kimondása által; holott, egy kis megfontolás mellett, módjában lett volna összeforrasztani, a házasságok kétfelé irányuló grávitációját határozott állásba juttatni, éppen a születendő gyermekek felekezeti egységének törvénybe iktatásával.

A felekezeti egyenjoguságnak teljesen eleget tesz vala, ha minden gyermeket az egyik fél vallásában rendel neveltetni, s ez által a család felekezeti állása és vallásos szelleme is tisztában volna.

A mely államok ez alapra fektették a vegyes-házassági törvényt, azzal megreperálták az élet ferdeségét és lőn egy testté, a mi kezdetben nem elég jól szerkesztette egybe.

Lehetnek, azonban, kik úgy fogják fel a dolgot, hogy döntő faktorrá az apát emelve, csorbát ejtenének a nő jogain, s törvényhozásunk, ha jót nem is tett, legalább igazságosan határozott, mikor a gyermekek vallásából a nőnek is kiszabta a jussát.

Erre nézve, megvallom, én éppen oly örömmel fogadnám a törvény megváltoztatását akkor is, ha nem az apa, de a nő vallása lenne irányadó. Hiszen, a gyermek első éveiben ugy is az anyáé, az anya tanítja őt az első imára, adja neki az első vallási képzeteket. De ennek volna egy igazán nagy előnye is. Végtelenül megapasztaná a vegyes-házasságot. Mert a férfi, a ki házasságkötésnél mindig a kezdeményező, más felekezeti nővel csak úgy kelne egybe, ha le tudná győzni azt a kínos gondolatot, hogy neki minden gyermekét idegen vallásban kell neveltetnie. A mi pedig a törvényhozás intencióját illeti, hogy nem a férfi és nő jogai állottak előtte, mikor megosztotta köztük a családot, hanem az 1790/1-ki törvény, a melyben már benfoglaltott a sexes-féle elv, az kétségen kívül való dolog. Valamint kétségtelen az is, hogy jót nem tett vele, s megváltoztatása ajándék volna a papoknak, a családoknak, a felekezeteknek, s az egész vallásos élet-fejlődésnek.

Megszűnne az a sok avertálás, a mely nem tiszta indokból történik, hanem csábítgatás folytán, a gyermekek kedvéért, vagy a kétféle adózás terhe miatt; és megszűnnének azok a

félreértések, kellemetlenségek, közigazgatási zavarok, torzsalkodások, melyek két felekezet lelkésze közt, vagy a pap és hívei között ezeny törvény miatt állanak elő.

De, a mi főbb dolog, bedugulnának azok a források, melyekből ez idő szerint a felekezeti sérelmek erednek. Ilyenek az elkeresztelések, mert ezek onnan származnak, hogy a szülők fiut és leányt nem szeretnek kétfelé kereszteltetni; ilyen a reverszális, mert hogy ez a visszaélés még ma is fennállhat, nem a kath. pap annak az oka, hanem a vegyes-házások, a kik ez által gyermekeiket, a törvény ellenére is, egy vallásban hiszik felneveltethetni. Hiszen, a szülő is örül, ha kétféle, sőt esetleg, mert az élet azt a kuriozumot is létre hozza ily törvény alapján, három és négyféle vallású gyermekei nincsenek.

Ennyi baj orvosolhatása csak megérdemelve egy kis törvény-reviziót

A kik a mai helyzetet kitűnőnek tartják, egy nagy dolgot szoktak emlegetni. Hogy a felekezetek összekeveredése a családokban, egyszer s mindenkorra megakadályozza a vallási villongásokat, mert kiirtja a konfeszszionális türelmetlenséget, helyébe tevén a békét, egyetértést. Ezt kiirtja, az igaz, alaposan; de e mellett, még valami egyebet is kiirt, a vallási tartalmat, a melynek nem teszen semmit a helyébe Erre nézve, bevégzésül, még egyet attól az írótól, a kivel kezdettem. „Én nem tudom, hogyan van jobban, mondja Jókai, így, a hogy most élünk, vagy a hogy elődeink éltek? Nem voltak-e azok tiszteltre sokkal méltóbb emberek, kik akkor egymással a hit ügyéért küzdöttek, mint a mostaniak, kik nem is tudják, hogy hisznek-e még valamit.“ Vagy, más szóval, mi a tisztességesebb: a becsületes küzdelem, vagy az elvtelen béke?

Bitay Béla.

Kik a választók?

Furcsa egy jogi kérdés jutott eszembe a minap; s mert nekem arra senki határozott, törvényen alapuló feleletet adni, nem tudott, megengedi szerkesztő ur, hogy ezennel a nyilvánosság elé hozzam. Furcsa, mondom, mert ha az ember a törvény-könyvben akar utána nézni, ott arról egyetlen betűt sem talál; ha pedig az „antiqua sessio“ kipuhatólásába megy bele, akkor egy olyan zavaros, nagy hinárban kapja magát, a honnan ebben a testi életben soha ki nem gázol. Arról van ugyanis szó: hogy olyan egyházaink papjainak megválasztásánál, hol

az illető lelkész dézma-kárpótlást élvez, ki bir szavazati joggal? Ez pedig, tessék elhinni, nem kevés fontosságú kérdés. Valóban, nem s nekem még okom is volna csodálkozni, hogy ennek az ügynek tisztázása hogy nem jutott eszébe vagy egy okos embernek? De hát mindegy, én elmondom az én véleményemet.

Törvényünkben ez áll: szavazati joga van az olyan nagykoru minden egyháztagnak, ki az egyház és iskola fentartásához, bizonyos mérvben, hozzájárul. Hátrább: a Rikán belőli egyházakban egész szavazattal bir az egész képes, féllal a félképés s így tovább $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$ -ig. Ez természetesen, elég világos, elég határozott ott, a hol hozzá járulnak. De, hát a hol semmivel sem járulnak? Arra, legalább én, semmi útbaigazításra nem jöttem. Már pedig ilyen egyház van. Megneveznem felesleges; de én tudom pozítive, hogy a hívek sem papi, sem mesteri fizetéshez, sem az egyház szükségletéhez egyetlen krajcárral hozzá nem járulnak. A papi-fizetéshez nem, azért, mert az dézma-kárpótlást, illetve, kameratikum beneficiumot élvez; a mesterihez nem, mert állami tanító és négy hold földért viszi ezt a tisztet; az egyházéhoz sem, mert az néhány hold föld hasznobére és pár száz forint alap kamatjából tengeti életét. Egyetlen egyházi adó a domesztika. Ugyanazon egyházban, most a papválasztás küszöbön van s az lett határozva, hogy szavazzon minden egyháztag. Nem elegendem ezen határozat helyes, vagy nem helyes voltának megbíralásába; senkinek, annál kevésbé nekik volt és van helyes kulcs a kezökben. Annyit, azonban, tudok, hogy nem két, sem három, de sok alternatíva lehet. Lássuk.

1. Az a dézma-kárpótlás az egyházközségé. Leg-egyenesebb kérdés már most: hogy kik fizettek dézmat akkor, mikor az állam azt megváltotta? Mert legtermészetesebbnek látszik, hogy azok, vagy azok jogi utódai birhatnak csak szavazattal is. De ám itt lenne aztán az a hinár, a miből soha senki ki nem igazodnék. Egyszer azért nem, mert ezt tisztába hozni, egyenlő a lehetlenséggel, de ha lehetne is, akkor is volt eset, hol román ajku gör. kel. vallású lakosok is fizettek dézmat a ref. papnak. Ezeknek adni pedig szavazati jogot, természetes, hogy még gondolatnak is badar. Továbbá, azok közül a hívek közül sokan utódok nélkül elhaltak: ki szavazzon hát? Sokan eltávoztak, vagy avertáltak, azok csak megint nem szavazhatnak. Nagyon sokan meg azután települtek meg, a kik ma tagjai az egyházközségnek, s mint ilyeneknek, joguk lehet mondani, hogy a dézma-váltó-alap az övék is, levén az egyházközségnek osztatlan tulajdona. De, ám, azért csak megint nincs szavazati joguk, legalább a törvény szerint nem lehet, éppen mert nem lehet, a fél, egész, negyed sőt nyolcad arányról sem lehet beszélni; azt pedig csak mindenki helyesnek találja, hogy kiki azon arányban járuljon az élvezethez, mint a tengerhez. Éppen azért, tehát, mert ez a legtermészetesebb, az én gyarló jogi tudományom szerint, a legjogosabb út sehogy célra nem vezet: gondoskodni kell egy másíkról. Ez lehetne talán

2. Ha beleírnák a törvénybe azt, hogy máj naptól fogva, minden olyan egyházközség tagja, hol a hivek éppen semmi teherrel nem járulnak, ha egész szavazati jogot akar élvezni, fizessen az egyház szükségére, mondjuk, 1 frtot; a ki féllal, az fél frt. a ki negyeddal az 25 krt. a ki ezt nem fizeti, a jogát sem gyakorolhatja. Megjegyzem, hogy törvény nélkül is van már rá példa. De ha már a szörszállt is ketté akarjuk hasítani, itt megint lehet olyan, ki, vagy kinek előde már fizette a dézmát, tehát ő jogosan mondhatja, hogy az övé s így járult hozzá az alaphoz, megfizette a mivel tartozott, kérdés azért, hogy az ilyenre jogosan róható-e ki egy újabb teher? Vagy, ha a már említém okok folytán ezt tisztába hozni nem is lehetne, akkor is itt van az általános nyomor, a szegénység, mikor amugy is már jócskán meg vagyunk terhelve s még fogasabb kérdés, hogy mit mondanának hiveink ehhez a fizetéshez? Adót ma olyan nehezen veszen mindenki a nyakába! Ezzel a megoldási móddal bővebben nem foglalkozom.

3. Fenn lehetne hagyni az ilyen állások betöltését püspöki jognak. Ennek jogi oldalát nem firtatom, nem merem, de rémlik előttem, hogy lehetne rá valamit kapni. Annál, azonban, sokkal jobban ütne ki a gyakorlati értéke. Elmondom azt is, miért. Ma nálunk, t. i. Erdélyben, határozottan legjobbak az ilyen papi állomások. Megengedem, hogy itt is vannak gyengébbek, hogy a képek között is vannak jók, de hogy a kepe micsoda, azt csak azért nem magyarázom, mert minden pap jobban tudja, mint én. Hanem annyit én is tudok, hogy egy II. osztályú készpénzes pap, nem cserél egy I. osztályú képessel. Szóval, elmondhatjuk, hogy legjobb egyházak a dézma-kárpótlásosak. Természetesen, már most úgy talál, hogy ezeket a legjobb erők is nyerjék el. De hogy a mi kandidacionalis törvényünk szerint az nyeri-e el, vagy megfordítva; a legjobb erőink megkapják-e az életben is mindig az őket méltán megillető legjobb állásokat, arról legtöbbit mondok, ha semmit sem mondok, nem akarván sem protekcióról, sem rokonságról, sem vesztéséről beszélni. Ez pedig nagyon szépen meg lenne oldva úgy, ha ilyen helyekre egyenesen a püspök nevezne ki. Ebből a szempontból fogva fel a dolgot, szinte szerelmes tudnék lenni a kinevezésbe, ha ott nem lenne egy más bizonyos valami, mit őriz minden református ember, mint a két szeme fényét, ha ott nem lenne a protestáns autonomia. Ez pedig meg nem tűri és nem engedi meg a kinevezést. (Helyesen és bölcsen cselekszi. Szerk.) Lehet ezek után egy 4-ik megoldásról beszélni, t. i. szavazzon minden egyes tag egyformán. De törvényeink szerint erre, hogy említettem esetben senkinek joga nincs, azt csak az nem látja, a ki a törvényt nem olvasta.

Hogy legyünk már most?

Erre a kérdésre, természetesen, kiki adhat akárhány feleletet; én, ha egyenesen tőlem függene, félre tennék minden régi és új jogot, bizony, rádiktálnám az egy, a fél, a negyeddal, a szerint állapítván meg a szava-

zati jogot is. Ha ezt egyes egyén tagadná meg esetleg, attól megvonnám jogát, ha egész egyházközség tagadná meg, egyenesen kineveztetném a papot. És ha valaki az autonomiára hivatkozva, ezt törvénytellennek mondaná, akkor annak a 3. pontban említettekén kívül a körlelkészek kinevezésével felelnék.

Ezt tenném. Felesleges mondani, hogy csak egy éni vélemény, (Annak tartjuk mi is. Szerk.) valamint felesleges dolog, arról beszélni, hogy valaki ennél okosabbat ne tudna: azért hát, a ki tud, álljon elő vele.

Csulak Lajos.

Az egyházmegyékből.

I.

A déési egyházmegyéből.

Március 16-án tartotta egyházmegyénk tavaszi rendes közgyűlését, melyen egyházi és világi tagok szép számmal voltak jelen.

Esperesünk, ki hajlott kora dacára, lankadást nem ismerő buzgósággal teljesíti kötelességét s eszközli egyházmegyénk javát, felolvasott jelentésében az őszi közgyűlés óta, egyházmegyénk életében felmerült kisebb és nagyobb mozzanatokat szemünk eleibe állítva, örömmel győződött meg, hogy bár ha anyagi javakban szegények vagyunk, de szellemi, erkölcsi tekintetben haladunk, mert egyházaink veteményes kertjei, az iskolák és azokban működő tanítók, küldetésük útján igen szép eredményt mutatnak, nem különben az egyházak kormányzó testületei is az egyházi élet fejlesztésére lassan, de fokozatosan több-több erőt fejtenek ki.

A régi idők szellemének nyomasztó hatása alatt, több egyházunkban keletkezett romok, az újabb idők teremtető szelleme, és egyesek áldozatkésztsége által lassankint javulnak, vagy helyeiken újak épülnek, így Galgón Simon Lajos egyházm. főgondnok, saját költségén, egy a kor kívánalmainak megfelelő, teljesen felszerelt iskolát és imaházat építtetett, melyet őt. püspök aa. mult év október havában szentelt föl, nem különben Kecseten, Girólton, Sz.-Kenden új imaházak, Alsó-Töökön, Csomafáján iskolák épültek, részben a hivek áldozatkésztsége, részben nyert segívekkel.

Ezek mind magok beszélő szép tények, épp azért azt óhajtjuk: az építőket áldja meg az Isten, az épületek legyenek viz mellé ültetett élőfák, virágozzanak, gyümölcsözzenek, az örök életű testület diszére, javára!

Lelkészi karunk is két fiatal erővel szaporodott, névszerint Tövisi Pál kidei és Barabás Sámuel szinyei körlelkész a fiaival, kiket azon örömteljes reménnyel igttattunk be testületünkbe, hogy bennök buzgó sziveket, helyesen gondolkozó lelkeket nyertünk, kiknél a szétszórt csontok hívó szava nem fog süket fülekre találni, hanem összegyűjtve őket, az egy cél felé munkálásra fogják serkenteni.

Nemes és szép munkájukban mindnyájunk támogató szeretete mellett, kísérje isten segedelme.

Némái egyházunk ürességben levő tanítói állomása Móra Péter tanítóval lett betöltve, ez hasonló örvendetes jelenség, tekintve az ottani nemzetiségi és felekezeti viszonyok aránytalanságát.

Fájdalom, az örvendetes tények elősorolása után, a vesztesség rajza sem maradhatott el, mert ha erőben nyertünk, de veszítettünk is. Papikarunk egyik buzgó, munkás tagja, Mátyás Zsigmond, m.-láposi lelkész, élete java korában nem hosszas, de jól végzett szolgálata után, elköltözött az öröklét honába. Teljes odaadással, lankadatlan munkássággal szolgálta hazáját, anyaszentegyházát. Hiven végzett szolgálat után megpihenve, emléke jegyzőkönyvileg lett megörökítve.

Esperes afa. kimerítő jelentésének jegyzőkönyvbe vétele kimondatván, jegyző afa. terjesztette elő az egyházmegyei tanács négy ülésében végzett működését, melyből közgyűlésünk most is meggyőződött arról, hogy az egyházmegyei tanács a múlt ülés óta is több sürgős és egyházmegyénk javát eszközölő ügyet kellő alapossággal intézett el, melyek között több segélyügy volt, a mi szegénységünknek látható jele.

Ezután tárgyalatott az Igazgató-Tanácsnak, az őszi közgyűlésen készített s jóváhagyás végett felterjesztett egyházmegyei szabályrendelet helyesbitésére vonatkozó leirata, melyre nézve az egyházmegyei tanács javaslata elfogadtatott, mint szintén az is határozatilag kimondatott, hogy az egyházmegye szerezzen egy tűzmentes vasszekrényt, melyben az egyházközségek takarékpénztárilag kezelt és kezelendő, elkölthetlen pénzeiről kiállított könyvecskék s más érték-papírok elhelyeztessenek. Továbbá, az Ig.-Tanácsnak 510/1890. sz. Kolozsvártt felállítandó theologiai akadémia és tanárképezde létesíthetése, alapítványtételre vonatkozó leiratára, közgyűlésünk egyhangulag 200 frttal, az alapítók sorába belépett.

Több helyi érdekű ügy elintézése után, ha csak annyit mondanék, hogy mindnyájan siettünk szereteteink vizionlátására, tudósításom hézagos lenne. Kifejezést kell adnom azon hálának, és elismerésnek, melyet egyházmegyei érdekes gondnokaink a közgyűlés minden tagjától méltán kiérdemeltek, kik időt, fáradságot nem kimélve, érdeklődésükkel egyházmegyénk fejlődésére, kiválóan befolytak. Mindnyájoknak: Ad multos arnos!

P—n.

II.

Görgény-Szentimre, 1890. márt. 23.

A görgény-szentimrei ev. ref. egyháznak a napokban megtartott nagygyűlése tárgysorozatának különösen két pontja által vált méltóvá arra, hogy egyházunk történetében előkelő helyet foglaljon el. Mielőtt azonban ezt közelebbről megismertetném, legyen szabad nekem, a görgény-szentimrei ref. egyház történetéből, a lehető röviden, egyetmást elmondani.

A mint az egyház birtokában levő kegyszerek bizonyítják, a görgény-szentimrei ref. egyház egyike a legrégebb egyházaknak. Kegyszerei közül legrégebb egy 1619-ből „Görgény-Szt-Imre K. M.” felirattal ellátott urvacsora-osztó pohara, és ezenkívül az 1663. éven kezdve, az értékesebbnél értékesebb kegyszereknek több példánya, melyeken többnyire Balogh Máté és Tisza Anna neve olvasható. Az 1646. évből I. Rákóczi György erdélyi fejedelem ajándéka egy 12 mázsa harang „usibus eccl. gorgeniensis,” mely máig is hirdeti a Rákócyak egykori dicsőségét.

A görgény-szentimrei ev. ref. egyház legszebb napjait nemzeti fejedelmek korában élte, kiknek bőkezűsége az egyház jövőjét is igyekezett biztosítani. A nemzeti fejedelmek megszűntével azonban nemcsak maga a község, hanem a fejedelmek pártfogása mellett keletkezett és fejlődött egyház is csaknem mindent veszített. A megpróbáltatások napjai egymást érték. Az alapítványok, melyek az egyház fennállását voltak biztosítandók, a görgényi uradalom új birtokosai által rendre-rendre megszüntettek, sőt még ingatlan birtoka is megnyirbáltatott; s hogy egyházunk ennek dacára máig fenntartotta magát, az bizonyára csak is papjainak buzgósága, s hiveinek igazi vallásos érzülete által vált lehetővé. E két hatalmas erő eszközölhette csak, hogy a minden oldalról megtámadott egyház nemcsak szellemileg, hanem anyagilag is emelkedett, s fennállását nemcsak a jelenre, hanem a jövőre is biztosította.

Az 1863-ik évben, kepeválsági alapul, magtár alapított, mely midőn jelenlegi lelkésze tiszt. Székely Ferenc az 1865-ik évben megválasztatott, 49 véka szemes, és 20 véka csős tengeriből állott, s ez is meglehetősen zilált állapotban.

Az ifju lelkész fiatal erővel és lelkesedéssel fogott a magtár, mint kepeválsági alap kezeléséhez, s a pontos, hű és lelkiismeretes kezelés 25 év alatt oda fejlesztette e kicsiny alapot, hogy egyházunk kepeválsági alapja ma már nyolc ezer forintot tesz. Ily tekintélyes összeggel rendelkezve egyházunk, a részleges kepeválság foganatosításáért kérelmezett a mélt. áll. Igazgató-Tanácsához. E kérelmünkre az óhajtott válasz meg is jött, s ennek tudtul-adására tartatott meg egyházunk nagy gyűlése, melyről e közleményem elején említést tevék.

A napokban tartott egyházi nagygyűlés tárgysorozatának egyik fontos pontja tehát az Igazgató-Tanácsnak fenn említett s a részleges kepeválsági megengedésére vonatkozó átirata volt. Az átirat, mely által hiveink egy tetemes tehertől mentesítettek, s mely valóban éppen a tizenkettődik órában jött, általános örömmel, igazi lelkesedéssel fogadtatott a hivek által, kik — alólirott indítványára, — lelkészünk tiszt. Székely Ferencnek, mint a kinek lelkiismeretes, odaadó, fáradságot nem ismerő buzgalma tette lehetővé, hogy a kepeválsági alap ily tekintélyes összegre szaporodott, s hogy ennek folytán a hivek megérhették a részleges kepeválság okozta nagy örömet is: jegyzőkönyvileg hálás köszönetet mondott.

A nagygyűlés tárgysorozatának második nevezetes pontját, a még 1760-ban épült, s azóta semmi belső javításban sem részesült templomunk kijavításának és belfelszerelésének, továbbá a még 1728-ból származó használhatatlan orgona ujjal felcserélésének kérdése képezte

E valóban fontos, és már teljesen elodázhatatlan kérdés megvalósítása mindnyájunkat gondolkozóba ejtett, főleg, mikor megtudtuk, hogy egyházunk e célra az 1400 frtot meghaladó szükséglettel szemben, csakis 227 frttal rendelkezik. Örömmel tapasztaltuk, azonban, hogy ama divatos szólásmód, mintha ma már a vallásos érzés, a vallásos ügyek iránti lelkesedés a hívők

lelkéből kihalt volna, nem egyéb pusztá divatos szólásmódnál, miután éppen a meleg vallásos érzés, a vallásos ügyek iránti igazi lelkesedés adta kezünkbe ezen egyházunkra nézve fontos kérdés megoldásának kulcsát azon eszközhez, melylyel a kittüzött célt a legbiztosabban megvalósíthatjuk. László Miklós ur, egyházunk eddig is lelkes pátrónusa, tudva, hogy templomunk kijavitása és belfelszerelése, — már csupán közbiztonsági szempontból is, — továbbra, elodázhatatlan, azt indítványozta: hogy a templomunk helyreállítására és belfelszerelésére szükséges összeg részben való pótlására vegyen kölcsön az egyház, saját kepeváltási alapjának tartaléktőkéjéből 1000 frtot, a többi még hiányzó összeget pedig könyöradományokból gyűjtse össze; a kölcsön vett 1000 frtot, kamatos-kamatostúl visszafizetésének biztosítására pedig alakíttassék egy új magtár, melynek alapjára 140 véka (28 hectoliter) tengerit ajánl. Talán mondanom sem kell, hogy az indítvány lelkesedéssel fogadtatott, s hogy az ajánlásba László ur nem maradt egyedül. Alig telt egy óra, s már 230 véka tengeri s 17 frt 50 kr. adomány jött be az új magtár alapjára, melyre az adományok még mind folynak, mi által lehetővé van téve, hogy templomunkat helyreállítsuk, s az erre vett kölcsönt 5—6 év múlva nem csak visszafizetjük, de a magtár-alapban még egy oly alapot is nyerünk, melyből idővel tornyunkat is felemelhetjük, s a már rozszant papilakot is ujjal cserélhet-

jük fel. Ha lehetséges volt 49 véka tengeriből 25 év alatt lelkiismeretes kezelés mellett 8 ezer forintot teremteni, miért ne lehetne 230 vékából rövidebb idő alatt, ugyanily kezelés mellett, ugyanekkora összeget összehozni?

Ugyancsak a fenti indítvány alapján, a jelzett cél elősegítésére, kérések küldettek egyházunk részéről ő felségéhez, s egyházunk két lelkes kegy-urnőjéhez, özv. gróf Teleki Domokosné, és özv. gróf Bethlen Istvánné, szül. gróf Teleki Ilo-
na ő méltóságaihoz.

A görögny-szentimrei ev. ref. egyház, melynek hívei időnk folytán, különféle csapások és mostoha viszonyok nyomása alatt, nagyon elszegényedtek, hosszú időn át s még ma is a magyar nemzetiségnek, a magyar hazafias érzés ápolásának egy hatalmas támasza itt, ezen idegen nemzetiségektől környezett szigeten. Hivatását úgy egyházi, mint magyar nemzeti szempontból is, mindég becsülettel töltötte be, és a mi fő: a nélkül, hogy fennállásának egész ideje alatt bárhová is segélyért fordult volna. Saját erejéből tartotta fen magát, és saját erejéből igyekezett magtár alapjával, magának biztos jövőt teremteni. Ily körülmények közt erősen hisszük, hogy úgy a mélt. áll. Igazgató-Tanács, mint mások részéről is, most, midőn a segélyre valóban rászorult, egyházunk nem fog magára hagyatni.

Pallós Albert.

T A R C A.

Könyvismertetés.

Az elvesztett paradicsom. Irta: Milton János. Angol eredetiből fordította Jánosi Gusztáv. Budapest, 1890. 447 lap. Ára 80 kr.

Ily cím alatt jelent meg a Gyulai Pál szerkesztette „Olcsó Könyvtárban” a 264. számú kötet. Polyglott ország vagyunk, melyben a köznép is 2—3 nyelvet beszél, a tanulnak meg ex offo 4—5 nyelvet is meg kell birkoznia; nem mindenki juthat tehát ama szerencsés helyzetbe, hogy a nálunk 3-ik modern nyelvet: az angolt is elsajátítsa; pedig, az angol irodalom dús és remek kincstárának ismerete nélkül érzékeny csorbát szenved miveltésünk. Belátták ezt irodalmunk legjelesebbjei, s ragyogó tehetségeiket nem csupán a nemzeti geniusz sugallatának szentelték, hanem részben az idegen irodalmak remekeinek átültetésére is fordították. S hála az égnek, ma már nagyon szépen van képviselve nyelvünk is az angol irodalom, még pedig leghíresebb költőink fordításában! Nem említve tudományos munkáikat, csak az irodalmira vessünk egy pillantást. Az angol irodalom történetét olvashatjuk Csiky Gergely fordításában; Shakespere összes művei megvannak magyar nyelven egy Arany János, Petőfi, Vörösmarty, Szász Károly, Lévy, Greguss, stb. mes-teri kezeikből, s ugyancsak Csiky gondozásában a legelső angol illusztrált kiadás után a 4-ik kötet jelenik meg belőle, méltó hirnevet szerezve a magyar könyvpiacnak! Nagyon sokat köszönhetünk Szász Károlynak, ki egy egész sereg angol dalokkal ismertetett meg jeles fordításban. (L. Kisebb műfordításai. 3 kötet, Budapest.) Most várjuk Burns dalait Lévy Józseftől, megjelent Lord Byron Don Iuanja Ábrányi

Emil, Longfellow sok költeménye Szász Béla és Jánositól, Poe Edgar Ferenci Zoltántól, stb. Van tehát elég módunk, megismerkedni az angolok szellemi termékeivel is, ha mindjárt nyelvüket nem értjük, csak az olvasási kedv legyen meg kellőleg a magyar közönségben a komoly, a lelket emelő olvasmányok iránt!

Jánosinak a műfordító hirnevet Longfellow „Az arany legenda” című költeményének lefordítása szerezte meg (megjelent a Budapesti Szemlében s az Olcsó Könyvtárban) s most méltó babért aratott Milton eposzának, a világirodalom e magasztos gyöngyének, nyelvünkbe való átültetésével. A fővárosi sajtó egyhangulag melegen üdvözölte, s hogy nem a Kisfaludy-Társaság kiadványában jelent meg, hanem az O. K-ban, okául azt hozzák fel, hogy nem látta el Jánosi kellő számú jegyzetekkel. Hát nem baj, sőt örülhetünk, mert így olcsóságával jobban elterjedhet és minél többen olvashatják, élvezhetik és nemesedhetnek.

Jánosi fordítását a költő rövid életrajzával látta el (1. 18 l.) s mind a 12 ének előtt közli azok tartalmát. Kár, hogy e tartalmi kivonatok szintén fordítások, bizonyos nehézkesség, idegenszerűségük ezt bizonyítja, mert ha saját szavaival állítja össze, magyar embernek való, könnyen érthető regisztrálás áll vala elő. De, térjünk át a remekműre.

Milton, a buzgó protestáns ember, a bibliát vette elő s a Genesis három első fejezetéből teremtette lánglelke remek eposzát: „Az elvesztett paradicsomot.” A szokásos invokáció után röviden érinti tárgyát s az első két énekben a legmerészebb színiával festi le a poklot, a bukott angyalokat

és a sátánt. A harmadikban a menny, a 4-től kezdve a 11-ikig az éden, az első ember pár boldogsága, a sátántól való elcsábíttatása, bűnbeesése van előadva. A 11. és 12. énekben Mihály főangyal tárja fel különféle képekben Ádámnak utódai jövőjét, hogy belőle erőt merítsen az édeni boldogságtól megfosztott első ember az élet küzdelmeihez. Végre, engedtelenségükért végrehajtja rajtuk az isteni ítéletet, kivezeti őket a paradicsomból s a lángoló kard örökre megtiltja az odaváló visszatérhetést.

„Pár emberi könnyet hullatnak, ámde
Hamar letörlik. A világ előttük;
Maguk választják nyughelyök; vezérük
A gondviselés. Kézbe kéz, zarándok,
Lassu léptekkel Édenen keresztül
Veszik magános vándor-utjokat.“

Ez a hősköltemény végső akkordja; ez dióhéjba szoritva a 12 ének tartalma, melyek közül a leghosszabb 1189 soros (a IX-ik), a legrövidebb 640 (a VII-ik). De szívünkhez szól minden hangja, mert az elvesztett paradicsomban a maga boldogságának elvesztését is siratja a költő, Ádám boldogságában és boldogtalanságában a költő érzelmei hullámoznak, éppen azért közvetlenül hatnak az érzékeny szívekre. „Ádám egy igen szeretetreméltó, naiv jószívű ember; jó szíve könnyen félrevezeti őt, s hamar enged első benyomásainak.“ „Megragadóbb, emberibb, igazán hősi, drámai a sátán alakja. Megátalkodott, gőgös; bátorsága legyőzhetetlen; fájdalmaiban kéjeleg; szenvedélye fékezhetetlen. A szabadság édes a pokolban, ha szolgaságára gondol a mennyben.“ Hát Éva, a hősnő? Az asszonyok prototypje, asszony. Miltonnak három neje volt, egygyel élt boldogan, s az is csakhamar meghalt, míg kettővel a legnagyobb boldogtalanságban, mert nem értették meg őt; volt tehát alkalmá, tanulmányozni, a mi bennük édeni, s a mi daemoni, éppen azért Éva rajza mesteri, az életből merített, az asszonyok leghívebb arcképe szépségükkel, bájaikkal, gyöngédségeikkel és gyarlóságaikkal. Az egész költeményt különben kitűnően jellemzi maga a fordító e soraival: „A csillagászatból, a praedestinációról, az angyalok étkezése és emésztése módjáról, sok más egyéb hasznos dolgokról vett unalmas és gyakran hosszadalmas leckékért bő kárpótlást nyújtanak a költőnek magasztos képzelete, fenséges hymnusai, nagyszerű leírásai, tájképei, melyekben senki sem mulja őt felül, s époszát pártatlan bírálói méltán helyezik Homéré mellé; osztoznunk kell a koszorún a két költőnek, „kiknek egyike egy halandót emelt az égbe; a másik egy angyalt hozott le az égből.“

A költők fejedelméről már megjegyezte Horatius: *Indignor quandoque bonus dormitat Homerus,*“ ez legjobban illik az első két énekre, melyben a poklot s a bukott angyalok táborát festi. Már maga a sátán alakja nem rokonszenves, gonoszságaitól pedig megvetéssel fordulunk el; s dácára a költő legmerészebb és legmagasabb röptü fantáziájának, van valami khaos annak festésében; nagyon gyakran kirinak az ó-klasszikus költők utánzásai, mythologiai alakok és kifejezések. A fordítás is ezekben a leggyengébb, sok az idegenszerű szórend, látszik, hogy a fordító még nem eléggé melegedett belé.

De annál nagyobb fény, hev és föllendülés árad el mindjárt a III. ének kezdetén. A mennyek országába, a szent fény birodalmába vezet minket a költő. És éppen a fénynek említése juttatja eszébe a saját vakságát, (tudvalevőleg, e költeményét már megvakulva mondta leányai tollába) s anynyira erőt vesz rajta a fájdalom, hogy alanyisága előtérbe nyomul, s beleszövi önmagát az époszba. Lehetetlen a legmélyebb megindulás nélkül olvasnunk ama megható sorokat, melyekben vakságát festi (III. é. 43—49.)

„ — — — Az évvel

Az évszakok megtérnek: soha vissza
Nem tér a nap hozzám, s regg s este kedves
Közelgetéso, tavaszi virág,
A nyár rózsája, gulya, nyáj s az ember
Isteni arca, látománya; e hely'tt

Felhő s örök sötétség környékez.
Elzárva lettem emberek vidám
Ösvényitől, szép tudás könyve hely'tt
Egy teljesen fehér lapot nyerék.“

(Folytatása következik.)

Várkonyi Endre,
Székely-Mikó-kollegiumi tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A Károlyi-ömlékre és alapra, a s.-sz.-györgyi Székely-Mikó kollegium részéről Bodor Domokos igazgató, az Igazg.-Tanácshoz küldött 19 frt. 63 krt. Adakoztak: a gimn. ifjúság 14 frt. 23 kr. Bodor Domokos 1 frt. Benke István 1 frt. Várkonyi Endre 50 kr. Végh Endre 50 kr, Cs ősz János 50 kr, Bajkó György 40 kr. Bodor Tivadar 1 frt. Domján István 50 kr. Lapunkhoz küldtek legközelebb: a sófalvi egyház és lelkésze 2 frt. 20 kr. az istvánházi egyház 50 kr. Derzsi Lőrinc lelkész 50 kr. Fülöp Gábor s. jegyző 50 kr. a hallgatók 16 kr. együtt 1 frt. 66 kr; fiáthfalvi lelkész-társunktól kaptunk 3 frt. 25 krt. melyhez járultak mlgs. Ugron Jánosné 1 frt. Ugron Zoltán 1 frt. Varga Zsigmond 30 kr. Soós Farkas lelkész, 30 kr. Péterfi Ferenc tanító, Mester János, Kertész Mihály Kálmán Lajos, Burszán Mihály, 10—10 kr. Váró Ferenc, Fazakas Mózes, Imre Lajos 5—5 kt. Bari Zsigmond, körös-fői lelkész aa. és egyháza, 1 frt. 30 kr. a szász-kisalmási egyház 50 krt. a bölöni egyház 2 frt. nagy-ajtai egyház 2 frt. E közleményünk összege 19 frt. 63 kr. és 12 frt. 91 kr. együtt: 32 frt. 54 kr. Egyházkerületünkben gyűlt eddig 566 frt. 91 kr.

— Nagytiszteletű közjegyző ur! A hivatalos lapban közzétett felhívás következtében a Károlyi Gáspár emlékének megörökítésére Nagytiszteleted kezéhez juttatott s a hivatalos lap 10. 11 és 12-ik számában nyilvánosan nyugtázott 70 frt. 57 kr. hetven frt. 57 kr. összegnek Igazgató-Tanácsunkhoz lett befizetését elismerjük. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1890 március 28. Szász Domokos, ref. püspök, mint elnök. Bodor Antal, titkár.

— Özv. Mátyás Elekné, szül. Csekme Róza uraszszony a pávai egyházközség szószékét egy értékes, új bár-

sony takaróval ajándékozta meg; ő kinek nemesen érző szíve tudja az ő keserűségét, szerencsétlenül elhalt kedves fia miatt: a vallásos dolgokban buzgolkodva, Istennél keres vizsgálatot. Ugyanott, Csia Vilma k. a. a papi széket díszítette egy csinos varrott takaróval, fényes bizonyosságot adván ez által, hogy az ő lelkének legdrágább kincse a vallás, s ez iránt érdeklődni tud. Fogadják a nemes lelkű adakozók egyházközségem nevében a legforróbb köszönetemet. Pávan, 1890. március hó 31-én. Szász Márton, pávai ev. ref. lelkész.

— Megjelent a „Prot. Szemle“ ez évi II-ik füzeté, és már szét is küldetett. A csinosan kiállított és 12 ivre terjedő füzet tartalmát Ballagi Aladár, Bartha Béla, Petri Elek, Zoványi Jenő, Csengei Gusztáv, Szabó Aladár, Szlavik Mátyás, Masznyik Endre és Csiki Lajos szolgáltattak. Magvas, tartalmas dolgozatok, melyek mind újabb bizonyítékot szolgáltatnak, hogy a „Szemle“ lassankint oly vállalattá izmosodik, mely szellemi életünkben a mindennapi kenyér szükségét fogja pótolni. Szívünkben kívánjuk gyarapodását. Külön is megrendelhetők e füzetek 1 frt. 40 krval.

— Köszönet nyilvánítás. Tancsi Kovács Ferencné, szül. Dózsa Luiza, ujjonnan szervezett iskolánkat meglátogatván, az iskolánkból még hiányzó valamely szükséges taneszköz megszerzésére kegyeskedett 5 frtot adományozni. Iskolánk iránti meleg érdeklődéséért és kegyes adakozásáért egyházközségünk nevében hálás köszönetemet fejezem ki. Röd, ápril 1-én 1890. Cseke Zsigmond, ev. ref. ktanító.

— Pályázat. A debreceni ev. ref. főgimnasiunban egy tanszékre pályázat nyittatik. A megválasztandó tanár fő-tárgyai: magyar és latin nyelv s irodalom, melléktantárgy: a német, vagy a német és latin nyelv, melléktantárgy a magyar nyelv és irodalom. A képesítésre nézve az országos középiskolai törvény 29. §-a a szabályozó. Iskolai szervezetünk 103. §-a értelmében, a tanár 20 heti óránál többre nem kötelezhető. Csak ev. ref. vallású pályázók kérvényei fogadtnak el. Tanári fizetés: évi díj 1150 forint, lakbér 300 forint, 19 köbméter tűzifa beszállítva. A megválasztott tanár a tanári nyug. és gyámintézetnek jogos és kötelezett tagja leend. Hivatalát 1890—91 tanév kezdetével foglalja el, székfoglaló beszéd megtartásával. Pályázók köllőleg felszerelt kérvényüket folyó évi május 15-ig a tiszántuli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához adják, vagy küldjék be. Debrecen 1890. ápril 2. Révész Bálint, püspök.

— Pályázat. A debreceni theologiai akadémiában egyik rendes tanári székre, melyhez főtantárgyul az ó szövetségi írásmagyarázat tanítása van köttetve: pályázat nyittatik. A megválasztandó tanárnak tantárgyai következőleg vannak beosztva: Héber nyelv egész éven át heti 3 órán. Ó szövetségi exegesis egész éven át heti 4 órán. Ó szövetségi theologia első félévben heti 3 órán. Ó szövetségi bevezetés második félévben heti 3 órán. Minden 2-ik évben felváltva, első félévben: Izrael népe története heti 2 órán; második félévben: biblia régiségtan heti 2 órán. Vagy ezek helyett sémi nyelvek (aram, arab, syr) egész éven át heti 2 órán. A főtantárgyon kívül, a többi tudományok a körülményekhez képest módosítás és változtatás alá eshetnek és a

tanórák számát szükség esetében szaporíthatónak kívánja tekinteni az egyházkerület. Tanári fizetés évi díj 1400 frt, lakbér fejében 300 frt. vagy természetben lakás, ha sor szerint tanári lakást nyer. A megválasztandó a tanári nyug. és gyámintézetnek a meghatározott föltételek mellett köteles és jogos tagja lesz. Hivatalát az 1890—91 tanév kezdetével foglalja el, szakkörébe eső tanári székfoglaló beszéd megtartásával. Pályázóknak figyelmökbe ajánlatik köznevelési és közoktatási szervezetünk 142. §-a, ennek alapján az egyetemes konvent által a theologiai tanárok minősítését meghatározó feltételek. Pályázók kérvényüket hiteles bizonyítványokkal felszerelve, a tiszántuli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához Debrecenbe folyó évi május 15 napjáig adják, vagy küldjék be. Debrecen, 1890. április 2. Révész Bálint, püspök.

— Szakáll-vita. A tizenhetedik században a theologusok között heves vita támadt a fölött vajjon volt-e Ádámnak szakállja. Végül, a vitatkozók egyike azt sütötte ki, hogy e kérdést az egyházatyák már eldöntötték. A többi közt Ágoston atya azon a véleményen volt, hogy mivel Ádám idejében még nem volt olló, a mivel szakállát lenyírhatta volna mert a vasat csak sokkal később találták föl és vették használatba, s Ádámot az isten legvirágzóbb korában levő férfunak teremtette: az okvetlenül viselt szakállt. Ezzel az úgy el volt intézve. E mellet szólt Mózes szakállja is, a mit maga az isten rendelt, mert az írás szerint a prófétáknak és papoknak nem volt szabad, hajukat leborotválni, se szakállukat lenyírni. Áronról és Dávidról is azt állítják, hogy kétségtelenül viseltek szakállat.

Hivatalos rész.

767—890.

UTASÍTÁS.

Minden anyakönyv-vezető aárnak.

A m. kir. vallás és közoktatási minister ur őnmtga előre bocsájtvá azt, hogy az anyakönyv-vezető papok, anyakönyvi kivonatok kiállítása végett a közigazgatási hatóságok által hozzájuk intézett hivatalos megkeresésnek gyakran, vagy éppen nem, vagy csak késedelmesen tesznek eleget, mi által úgy az állami, mint a magánélet sok és nevezetes mozzanatában, a közérdek, vagy az érdekelt magánfelek tetemes hátrány veszélyeinek tétetnek ki: ezeknek megelőzése érdekében tett intézkedésének megfelelően, Igazgató-Tanácsunk utasítja az anyakönyv vezetésével megbízott pap fiait, hogy a közigazgatási hatóságok részéről, anyakönyvi kivonatok beadása iránt hozzájuk intézendő hivatalos megkereséseknek, az esetleg kitűzött határidő legszigorubb és legpontosabb megtartása mellett, tegyenek eleget és nyomozások esetében, minden alkalommal, a rendelkezésre álló anyakönyveket tüzetesen és alaposan vizsgálják át, nehogy felületes áttekintés miatt, a kérdéses cél veszélyeztessék.

A m. kir. vallás és közoktatási minister ur ő nmtga egyidejűleg megkereste a m. kir. belügyminister ur ő nmtgát, a közigazgatási hatóságoknak oda utasítása végett, hogy az anyakönyv-vezető papokat csak a valódi szükség fenforgása esetében és mindenkor oly módon keressék meg, mely a papi hivatal állásának megfelel.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának Kolozsvárt, 1890. márc. hó 29-én tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XX ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1890. ÁPRILIS 17.

16. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: külmagyarutca 9 sz.

A társadalmi munka.

Hogy hazánkban az oly sokszor eláztatott, aluszékonynak, gyámoltalannak gúnyolt társadalom újabban milyen bámulatos munkásságot kezd kifejteni, e mellett a napról-napra megszülető társulatok, egyletek, körök a legszebben bizonyítanak. Az emberi élet és hivatás százféle változatosága száz különböző célú, irányzatú, jellegű tömörülést támaszt. A szellemi erők művelésére irodalmi, a testi erők fejlesztése végett atletikai, torna-klubok állanak elő. A nemzeti művészet dal- és zenetársulatokban, a hazafiaspártélet politikai, a könyörületesség jótékony egyletekben, az ipar és kereskedelem hasonnevű szövetkezetekben, az általános művelődés olvasó, társalgási, stb. körökben él és fejlődik naponkint. Sőt egyletek létesülnek egy szép vidék megismerése, egy új sétaút kiépítése, egy-egy gyarló emberi szenvedély ápolása céljából is. Szóval a társadalmi élet ezer apró erecskében lüktet, a mely erek összetömörülve hatalmas mederben hömpölygő folyamként viszik előre a gályát, a melyben egy eszme, egy nemzet, sőt az emberiség nagy céljai haladnak a tökéletesség kikötője felé. És mindezt a haladást a hivatalos élet szabályos gátok közt haladó árján kívül, tisztán a társadalom ereje eszközli; mindezt az óriási terhet a társulási ösztön önkéntes munkája emeli, mozgatja.

A társadalom e változatos és szakadatlan munkássága folytán az ország egy végtelen nagy műhelylyé alakul, a melynek boltozata az ég, munkása a nemzet, zaja egy, istent dicsőítő zsoltosma.

Ez a látvány kit nem ihletne meg, kit nem emelne fel, kit nem ragadna magával?

De, mintha a műhely egy részében nagyobb volna a csendesség, lassúbb a mozgás. Ebben a szegletben mi állunk, az egyház. Az egyháznak

nincs erőteljes társadalmi élete. Azt nem mondhatja senki, hogy egyáltalában nincs egyházunkban társadalmi élet. Van. Hiszen a végnélküli munka szemlélete minket is dologra készítetett, s felhagyva azzal a természettel, a mely mindent felülről remél, hogy tegyünk valamit, egy-egy ponton mi is megmozdultunk.

Igy keletkeztek a nagyobb mozgalmu helyeken az egyházi jellegű egyletek. Itt egy egyházi énekkar, a mely a templomi és temetési éneket kultiválja, s ez által nélkülözhetlen szolgálatokat tesz, amott egy jótékony nőegylet, a mely a felekezet szegény gyermekeit látja el könyvekkel, meleg ruházattal; ismét másutt egy olvasó-kör, egy segélyező társulat, egy temetkezési szövetkezet, a melyek mind egyes egyháztagok önkéntes munkája és tömörülése folytán keletkeztek. Ide sorozhatók még a vallásos irányu felolvasások, gyermek istentiszteletek, vasárnapi iskolák, a felekezeti célból rendezett, bár, fájdalom, minden vallásos színezetet nélkülöző multságok, filléres-estélyek; és ilyen egyháztársadalmi munkásság eredményei voltak a magtárak, a kepetörlesztési alapok, a melyek, azonban, a hivatalos egyház rájuk tevén a kezét, ilyeneknek lenni megszűntek.

Ime, mindezek bizonyosságot tesznek arról, hogy egyházainknak is van társadalmi élete, nem is említve, mert nem az egyetemes élet kutatása célom, az egyetemes egyház újabbkori nagyszabású társadalmi mozgalmait, a melyek az Irodalmi Társaságot, a Papi Értekezleteket teremtették meg.

Sőt mondhatom, hogy az ilyen természetű egyházi munkásság kicsinylése, bár magam is legkevésbé sokallom, onnan származik, mert nagyrészt ismeretlen, minthogy ezekről a hivatalos statisztika nem tud. Ezért igen jó szolgálatot tenné, a ki e téren a statisztikus szerepére vállalkozva, egybeállítaná az egyház-társadalmi élet

képét. Ebből mindkét részről ösztönt merithetnénk. A reménytelenek olyanokról vennének tudomást, a mikén örülni tudnának, a vérmesek belátnák, hogy a gabona még mindig sok, az arató kevés. S míg a ki semmit nem tett, mert nem volt bizodalma hozzá, így szólana, ha ez meg tudta csinálni, hát nekem is sikerülni fog: addig újabb munkához kezdene, a ki már mindent elvégezettnek gondolt.

De volna még egy másik haszna is. Feltárlónának egész sivatagai az egyház területének, a hol az újabb kor árnyas ligeteiről, a melyeket a társadalmi munka ültetett, még nem is álmodoztak. S e látvány hatása alatt, hátha a hivatalos egyház is tenne valamit, egy sarkaló buzditást. A mit szívökre vévén, a kik ott laknak, akadna talán azok közül is egy, a ki beszurna a sivatagba legalább egy árva csemetét; gondolván, hogy az apa által ültetett fa alatt, hányszor pihen ki magát a meglankadt utód.

Szedj össze csak tíz embert, a kik egy nemes cél érdekében időnkint egybegyűlnek, s betelik rajtad, hogy elmondod, a mit a perselye felett csodálkozó gyermek: krajcárt dobtam be és forint jött ki rajta. Ma társadalmi úton, krajcáros gyűjtésből harmincezer forintos palotát építenek, iskolákat alapítanak, országot hódítanak; s mi ne tudnánk, bármily kis körben magunk is felruházni egy szegényt, kenyeret adni egy árvának? Ma társadalmi úton, önkintes vállalkozással, nagy lendületet nyer a művészet, tudomány, ingyenes munkával terjed a művelődés, megóva lesz az egészség, megmentve az emberi élet; s mi ne volnánk képesek ily úton orvosolni ezer bajainkat? A mi munkánk haszontalan lenne? Én úgy tanultam, hogy a munkából nem veszett el soha egyetlen parány, hogy annak sikere, öröme jutalma ne lett volna meg. És a társadalmi munka éppen az, a melynél ez leghamarább meglesz! Még a mi hivatalos is, ezzel a munkával könnyebb elvégezni. Próbáld meg csak, és meggyőződhetel, hogy még a domesztika filléreit is kisebb vesződéssel állítod elő társadalmilag, gyűjtéssel, egy közös munkával, egy időtöltés, egy kicsinység rendezésével, mint hivatalos végrehajtás útján; s hogy a vallásos érdeklődést, az egyházas buzgóságot sikeresebben ébren tartják az összejövetelek, felolvasások, társas vallásos érintkezések, mint a hivatalos istentisztelet.

Papok, tanítók, egyházak vezérei, kezdjétek társadalmi munkásságot egyházaitokban; ebből látszik meg, hogy felismertétek az idő változását, a mely erre tanít: társadalmi munka; ebből látszik meg, hogy élők vagytok, mert a hivatalos munka lehet holt is, de a társadalmi munka mindig élet!

S ha ez az élet csak rajtad látszanék is meg, ne kedvetlenedjél el; legyen házad falára írva a Linné gnómája: „Tedd a jót és örülj; tedd a jót és isten veled lesz.“

Bitay Béla.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, ápril 8.

Elnök Szász Domokos, püspök, jelen vannak báró Bánffy Dezső, főgondnok, Dr. Kolozsvári Sándor, Szász Gerő, Sárkány Ferenc, Domokos Antal, Székely János, Parádi Kálmán, Deák József, Dr. Sárkány Lajos, Bodor Antal, Szász Béla.

Az időközben elintézett és tudomásul vett ügyek közül kiemeljük, hogy a sepsi-szentgyörgyi Mikó-kollegium államségélyben való részesítése iránt kötött szerződés, az annak idejében, e helyen részletesen ismertetett határozmányok értelmében, a közoktatásügyi miniszter ur által jóváhagyva leérkezett. Miután, azonban, a miniszteri jóváhagyás ahoz a feltételhez van kötve, hogy az intézet főhatósága köteles az államségély útján kiegészítendő teljes gimnázium megfelelő helyiségeiről gondoskodni, az Igazg. Tanács felhívja Sepsi-Szent-György városa hatóságát, hogy az épületnek egy új szárnyal való kiegészítése iránt tett nagylelkű és ismeretes ajánlatára nézve az illetékes forumtól a jóváhagyást kieszközölje és e felől, a miniszterhez teendő jelentés végett, hatóságunkat értesíteni sziveskedjék. Ugyancsak az elnöki úton elintézett ügyek sorában lön bejelentve, hogy marosvásárhelyi kollegiumunk a miniszteri szuperinspekció rendén fölmerült és a tanhelyiségek elégtelen voltát illető megjegyzések elenyésztetése érdekében 40,000 frt., a nagy-enyedi Bethlen-kollegium pedig új épületének költségei pótlására fölhasznált alapvagyonára visszahelyezésére, illetőleg egy torna-csarnok építésére, 30,000 frt. egyszer s mindenkorra szóló államségély iránti folyamodványa az egyetemes konvent idei ülészakára ajánlattal terjesztett föl, hogy ez a kért segélyeket, a közoktatási kormány útján kieszközölje. Hasonlóképpen tudomásul vétetett a közoktatásügyi miniszter ur értesítése, hogy Dr. Havas Gyula, beszterce-naszódmegyei tanfelügyelőt ez állásában véglegesítette.

Egyik egyházközségünk eddig örök-bérleti viszonyban értékesített pár telkére, kedvező föltételek mellett, ajánlkozván vásáros, az Igazg. Tanács a fölterjesztett adás-vevési szerződést jóváhagyja és ez alkalomból, köriratot intéz az alantás hatóságokhoz, melyben fölhevívja

őket, hogy a taksás-helyeknek, a mai jogi viszonyokhoz képest elévült bérleti értékesítését igyekezzenek hasonlóképpen eladás útján átalakítani.

A héjjasfalvi egyházközség regale-jogának megváltási ügyében a legközelebbi időre kitűzött tárgyaláson az egyházközség érdekeinek képviselésére Balázs Imre, segesvári körlelkész szólíttatik föl, és pedig az ügy sürgős voltára tekintettel direkte, az esperes egyidejűleg értesítettvén ez intézkedésről.

A titkár jelenti, hogy a kolozsvári theologiai akadémia és paedagogium alapja gyarapítására Szász Domokos, püspök, 400 frtos korábbi alapítványát 500 frtra egészítette ki, további alapítókul pedig jelentkeztek: Dr. Mezey Ödön, főiskolai gondnok és Dr. Borosnyai Lukács Béla, egyházközségi főgondnok 100—100 forinttal, Bod László, pap, két darab kolozsvári kereskedelmi bank 50—50 frtos részvényével, Mihálc Elek, pap, 100; Biró András, egyházmegyei főjegyző, 50; Gál Sámuel, pap, 20 frttal, Maksai J. pénztári segéd, 100 forintos alapítványával, melynek felét a maksai egyházközség orgonáalapjára kívánja fordíttatni, Gr. Wass Albert és Béla 50—50 frttal.

Az akadémia-alap külföldi egyetemeken tartozkodó ifjak segélyezésére rendelt 330 frt. ez évi kamataiból, a beérkezett folyamodványok és igazoló iratok alapján, nyert Bartha Lajos 100, Lőrinci János 100, Jánosi Béla és Muzsnai Pál 50—50, Kovács Árpád pedig 30 frtnyi segélyt. Egyszersmind szükségesnek mutatkozván, hogy e segély ügye és az adományozás föltételei határozottan körülírassanak, az Igazg. Tanács megbizta Parádi Kálmán, tanügyi előadót és Szász Béla, előadó ig. tanácsost, hogy jövőre készítsenek tervet ez akadémiai segély adományozásának föltételeire nézve, különösen abból a szempontból, hogy mily forrásokból lehetne ez évi segélyt oly összegre emelni, hogy az egyházkerület papi pályára készülő növendékei közül, a legtehetségesebbnek kiválasztásával, egy egészen vagyontalan ifjunak tétessék lehetővé magasabb kiművelése.

A borbereki kántor-tanítói javadalom elégtelennek bizonyulván arra, hogy megfelelő tanerő vállalkozzék ez állomásra, az egyházközség több év óta buzgólkodik abban, hogy e javadalmat fölemelhesse, a mit legnagyobb mértékben derék papja, Tankó József, abbeli önzetlen segélyével ért el, hogy nevezett pap aa. már több éve végezte a tanítói teendőket is minden jutalom nélkül, az évi kántor-tanítói javadalom, pedig ez idő alatt tőkésítettett. Az így megszorodott fizetés-alap most elégségesnek ígérkezvén a kitűzött célra, az Igazg. Tanács engedélyezi az állomás körözését, Tankó József aának, pedig elismerést szavaz nemes buzgóságáért.

Az enyedi kollegium vingárdi birtokának haszonbérleti ügye még 1885-ben összezavarodván, úgy, hogy a kollegiumnak a haszonbérli jótállójával szemben kelle kielégítését keresnie, az akkor jóváhagyott kiegyenlítés véglebonyolításra most került s a kollegium az elszámolást, az akkori útasítás értelmében, most beküldte,

azzal a jelentéssel, hogy az 1885. évi elintézés bevált. Az ügy tehát kedvező megoldást nyervén, a kellő felülvizsgálat után, ezúttal deponáltatott.

Ugyancsak az enyedi kollegium felenyedi pár telke, mely az utóbbi időkben, bérlet útján volt értékesítve, e módon tovább hasznosítható nem levén, előnyösebbnek mutatkozik, hogy a kérdéses telkek örök áron eladassanak s e tekintetben kedvező ajánlat tétetvén, az Igazg. Tanács a szerződés tervezetét jóváhagyja.

A mészkői leány-egyházközség fekvőinek egy része a távolból nem levén jól kezelhető s e fekvőknek kedvező vására kínálkozván, az eladás azzal a kikötéssel engedtetik meg, hogy a vételár az anyaegyházközségben szerzendő birtokba fektetessék.

Az egerbegyi egyházközség egy berkes birtok-része a kataszteri fölvételnél erdő-területként vétetvén fel, az ily címen kivetett adó és az erdő-törvény határozmányai szerint fölszámított költségek felülmulják az egész fekvő jövedelmét, mihez képest, az egyházközség a birtok-részt eladását tervezi. Az Ig.-Tanács, azonban, a tervet nem helyesli, hanem útasítja az egyházközséget, hogy a kataszteri birtokiv kigazítása iránt tegye meg a kellő lépéseket s ez úton eszközölje ki, hogy a fekvő erdő-terület helyett berek címén jeleztessek, minek következtében az évi költségek is arányosan alább fognak szállani.

A nyéni volt kántor-tanító egyházközségi tartozásának törlesztését megtagadván, az esperes, az Igazg. Tanács ez iránt adott korábbi útasítása értelmében, intézkedett, a mi ellen az ottani pap, eddig is tanusított szokásához képest, felfolyamodott. Az Ig. Tanács e felfolyamodást rosszalással útasítja vissza.

E—n.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság közgyűlése.

Budapest, április 14.

Második közgyűlését tartotta meg a protestáns irodalmi társaság, melynek rövid másfél évi fennállása alatt kifejtett működéséhez már is szép eredmények fűződnek. Az ág. evang. egyház nagy termében a mindkét felekezetű protestáns egyház előkelőségei nagy számmal gyűltek össze és vettek részt a közgyűlésen, melynek lefolyása arról tett tanúságot, hogy az irodalmi társaság által kitűzött célok iránt a protestáns körökben országszerte nagy az érdeklődés s a társulat gyarapodik szellemi és anyagi erőben. Br. Vay Miklóst betegsége gátolván a megjelenésben, az elnöki széket Szász Károly dunamelléki püspök egyedül foglalta el, mellette a prot. püspöki karból megjelentek: Kun Bertalan, Papp Gábor, Szász Domokos, dr. Szeberényi Gusztáv.

Jelen voltak továbbá: gróf Tisza Lajos, Vályi János főgondnokok, Beöthy Zsig. főrendiházi tag, Zsilinszky Mihály főispán, Fabinyi Teofil ker. felügyelő, Móricz Pál, Szóll Ákos, Mocsáry Lajos, György Endre, dr. Darányi Ignác, Bóné Géza, Szilassy Aladár, Gicei Samu, Bernáth Elemér, Lükő Géza, Perlaki Elek, Váradi Gábor, dr. Ballagi Mór, dr. Kolosvári Sándor, dr. Csiky Kálmán, Kovács Ferenc, Kene-

sey Kálmán, Eötvös K. Lajos tanfelügyelő; ugyszintén Kiss Áron, Vályi Lajos, Szász Gerő, Sipos Pál, Bachat Dániel, Szabó János, Csonka Ferenc, Tóth Sámuel, Szilády Áron, Fejes István, Nagy László, Szeremlei Samu, Szeremlei József, Papp Károly, Doleschall Sándor, Veres József, Nagy Lajos, Vörös Károly, Benkő István esperesek és lelkészek; Farkas József, dr. Kerékgyártó Elek, dr. Kiss Áron, Petri Elek, Szabó Aladár, Szalay Károly, Szóts Farkas budapesti, Balogh Ferenc, Csiky Lajos, Géresi Kálmán debreceni, dr. Szilávik Mátyás, Hörk József, dr. Bartha Béla eperjesi, Futó Mihály h.-m.-vásárhelyi, dr. Kovács Ödön nagyenyedi, Mitrovics Gyula, Radácsi György sárospataki, Mokos Gyula, Révész Kálmán pápai, Krupecz István pozsonyi tanárok; számos segédlelkész és hittanhallgató, ezenkívül számos érdeklődő.

Szász Károly dunamelléki püspök osztatlan figyelemmel hallgatott megnyitó beszédében szól a kezdet nehézségeiről, megemlékszik az akadályokról, melyek miatt a kiadványok késtek s kiemeli, hogy a titkárt Zsilinszky Mihályt hivatala más t érre szólította. Helyét ideiglenesen Kenessey Bélával töltötték be, míg a pénztárnokság ideiglenes tisztével Horváth Sándor budapesti ág. hitv. evang. lelkészt bízták meg. Az irodalmi munkásság vázolósa után így folytatja lendületes beszédét:

Társaságunk tagjainak száma, mely az alakulás és szervezkedés hosszas vajudása miatt, az előleges jelentkezők számán, a megalakulás után tényleg alul maradt, a munkálás megkezdése óta kiadványaink gyors egymásután következése folytán ismét szaporodóban van, s ma már abba a helyzetbe teszi társaságunkat, hogy évenként 30 iv Szemlén kívül ugyanannyi monografiát biztosít tagjainak, sőt a jelen évben a múlt év pótlásául 10—12 ivvel többet is, s kilátást nyújt arra, hogy remélhetőleg már a jövő évi közgyűlés elé a Monumenták s pár év múlva talán a népies olvasmányok megindítása iránti javaslattal léphessünk.

Ime, főbb vonásaiban, számadásunk, melynek részleteit a választmány, a pénzügyi bizottság s a titkár és pénztárnok jelentéseiben fogja a tisztelt közgyűlés találni; míg a társaság beléletéről, működéséről s feladatairól, adatokat és eszméket, valamint a társaság elhunyt tagjairól kegyeletes megemlékezést szintén a titkári jelentésben veend.

S ezzel kifejezve mély sajnálatomat a fölött, hogy társaságunk fő diszét, örökös elnökünk br. Vay Miklós ő kegyelmességét ez alkalommal körünkben nem tisztelhetjük, rövid megnyitómát be is fejezhetném és nem fárasztanám tovább a tisztelt közgyűlés figyelmét, ha az említett s mindjárt előterjesztendő jelentésekhez egy óhajtást s egy emlékeztetést nem kívánnék csatolni.

Óhajtásom társaságunk fokozatos erősödését s felvirágzását illeti. Közel ezer taggal, pártfogók, alapítók, rendes és pártoló tagokkal, nem említve az időleges és kötelezettség nélküli önkéntes segélyezőket, zárjuk be első évi működésünket. Kezdetnek örvendetes, de csak kezdet. Három millió protestánsból legalább három ennyinek kellene lenni; s hisszük, hogy pár év alatt e számot el is érendjük. De nem egyedül a tagok számában van a társaság erősödése, s felvirágzásának biztosítéka; hanem abban, ha minden tag, le-

gyen ezer, vagy akár tíz ezer, melegen érdeklődik a társaság és annak működése iránt, részt vesz abban egész lelkesedéssel, s át lesz hatva attól a lélektől, mely társaságunknak létet adott s azoktól a céloktól, melyeket maga elé tűzött. Az a lélek pedig, a Krisztus evangéliomának lelke egyházi és világi összes vonatkozásaiban s az a cél: hit és erkölcsi életünk emelése, protestáns öntudatunk ébresztése és izmosítása s végre eszmekörünk színvonalának magasabbra vitele. Társaságunk, nevének megfelelőleg, csak irodalmi eszközökkel rendelkezik; fegyverei a betűk, azok által fuvalja a lelket, terjeszti az eszméket s táplálja a vallásos és egyházas érzelmeket. A szellem ez apró közkatonái, melyek, a hadseregekénél milliószorta változatosabb sorakozásukkal, a haladás zászlóját szolgálják s az eszmék diadalát vivják ki, a betűk, az ujkor gőz- és lánggépeinél sokkal hatalmasabb erőt rejtenek magokba. De csak ha a szellem mozgatja őket, hogy a szellemekre hathassanak. Mozgassa őket a mi hazánkban is az evangéliomi, keresztyén és protestáns szellem, áthatva magyar szellemtől, hogy midőn a protestáns ügyet szolgálják, egyszersmind a nemzeti haladást is vihessék előbbre hazánkban. S erre a társaság minden rendű tagjainak, az íróknak és tudósoknak tollukkal, az olvasóknak meleg érdeklődésükkel közre kell működniök. Az alapítványok és a tagdíjak befizetése, külső életet biztosíthat társaságunknak; valódi hatást csak a szívek és elmék meleg érdeklődése idézhet elő. S ezért, míg a társaság tagjainak szaporodását is szivemből kívánom, még inkább kívánom azt, hogy kiadványaink megnyerjék a szíveket és elméket, felköltse még társaságunk körén kívül is a közérdeklődést; ám hívják ki a bírálatot, de nyerjék meg a méltánylást s költsenek eszméket, gyulaszszanak lelkesedést és buzgóságot s gyakoroljanak üdvös és maradandó hatást a lelkekben.

És végre emlékezzünk meg tisztelt közgyűlés a férfuról, ki háromszáz évvel ezelőtt a biblia első teljes magyar fordításával ajándékozta meg nemzetünket s különösen magyar protestáns egyházunkat: Károlyi Gáspárról. Az egyszerű gönci prédikátor, kinek bibliája 1590-ben jelent meg először Vizsolyban, tette le a magyar protestáns irodalom tulajdonképeni alapját biblia-fordításával; s ez az isten igéjének hirdetésére és terjesztésére szentelt életének sokkal nagyobb és maradandóbb emléket állított mint a minőt neki egyháza közadakozásból, működése és halála helyén, még ez évben fölállítani készül. Mint maga a teljes írás is istentől ihlettetett, az ő fordításában is az ur lelke fuval. S az nem csak az ige örök erejével három század nemzedékeire hatott, de mint irodalmi mű nyelvi tekintetben is halhatatlan. A magyar protestáns irodalmi társaságot megilleti azért, hogy szobra felállítása és leleplezése ünnepében részt vegyen s koszoruját annak talapzatára letegye; és a t. közgyűlés megbocsátandja nekem az emlékeztetést, melyre bizonyára már szükség sem volt, s melylyel rövid beszédemet befejezem s a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság második rendes közgyűlését, tisztelt elnöktársam nevében is, megnyitottnak nyilvánítom.

Ezután Kenessey Béla ideiglenes titkár a közgyűlés tudomására hozza, hogy az év folyamán a társaság nagyra-

becsült titkára, Zsilinszky Mihály Csougrádmegye főispánjává neveztetvén ki, az elnökség a „Protestáns Szemle“ szerkesztésével és a titkárság ideiglenes vezetésével Kenessey Béla theol. tanárt bizta meg, a pénztári teendőkkel pedig Horváth Sándor ev. lelkészt. A közgyűlés élénken megéljenezvén a nevezetteket Horváth Sándor ideigl. pénztárnok jelentését olvasta fel a titkár, mely főbb vonásaiban a következő: A társulatnak jelenleg 31 pártfogó, 212 alapító és 311 rendes, valamint 370 pártoló, összesen 924 tagja van. A tagok eddig 9363 forintot fizettek be. A társulat tőke-vagyona az 1889. számadás lezártakor 8913 frt. 30 kr. volt, míg 1890. március végén 9363 frt. 30 kr. Az 1889. évi összes bevétel 12,221 frt. 20 kr, a kiadás pedig 11,645 frt. volt, így a pénztári maradvány 576 frt. 20 kr. A folyó 1890. év első negyedében a bevétel 2641 frt. 70 kr, a kiadás pedig 2480 frt. A társaság megalakulásától fogva 14,286 frt. 70 kr. folyt be a társaság pénztárába. Az ideiglenes pénztárnok ezután bemutatja a folyó évi költségvetést, a melyben bevételül van előirányozva 7468 frt. 20 kr. kiadás gyanánt pedig 5200 frt.

A közgyűlés helyesléssel vette tudomásul a pénztári kimutatást és a felmentvényt megadta, egyúttal pedig köszönetet szavazott a társulat egy fiatal, ügybuzgó és önzetlen tagjának, Korbély Géza ev. segédlelkésznek, a társulat érdekében kifejtett fáradozásaiért a pénztárnoki teendők körül. Elhatározta továbbá a közgyűlés, hogy a kik a múlt évben nem voltak a társulat tagjai, csak az idén léptek, vagy lépnek be, mégis hogy az egész monográfia birtokába juthassanak, úgy könnyitenek dolgukon, hogy 1 frtért megkaphatják az eddig megjelent 16 ivet.

Érdekes vitát keltett ezután a gyűlés két tárgya. Szöllőssy Antal makói reform. lelkész ugyanis 50—50 frtnyi díjat ajánlott föl aranyban két pályamunkára: 1. Szegedi Kiss István 1543—1553-ig micsoda helyeken folytatta reformátori működését? 2. Hol tartattak az 1549. és 1550. évi zsinatok? Azon fordult a vita, hogy abszolút becsü munkának adják-e csak ki a díjat, vagy a viszonylag legjobbnak? Józsa Károly, Zsilinszky Mihály, Kovács Ödön és Kolozsvári Sándor felszólalása után Szász Domokos indítványát fogadták el, hogy ennek megvitatása az irodalmi bizottságra tartozik s nem a közgyűlésre.

A másik vitás pont a titkár amaz indítványa volt, hogy a társulat gondoskodjék az 1790/91. budai és pesti zsinatok történetének megíratásáról és pedig úgy, hogy a százados évfordulóra már készen legyen a mű. Révész Kálmán nem hiszi, hogy e két zsinat együttesen megírható lenne s különben is a pesti már meg van írva a Szeberényi Andor könyvében. Zsilinszky Mihály szép beszédben fejtegeti, hogy igenis együtt kell a kettőt kidolgozni, mert mindkettő, az evangélikus is meg a református is, szoros összefüggésben van egymással s következményeikben szintén azonosak; a mi pedig Szeberényi könyvét illeti, az igen jó forrásnak, de a mai követelményeknek már meg nem felel. Többek hozzászólása után, Tisza Lajos gr. indítványára, ezt is az irodalmi bizottsághoz tették át.

Végül Kenessey Béla titkár hatásos beszédben zajos

éljenzés által kísérvé, emlékezett meg a társaságról, melynek „nem kisebb a feladata, mint megneemesíteni a protestáns társadalmi életet és tartalmasabbá, öntudatosabbá tenni magát a hazai protestántizmust. Be akar menni nagyjaink uri lakába és el akar menni a szegény nép kunyhóiba.“ Végül az elhunyt Czékus István helyébe vidéki igazg. tagul megválasztották Zsilinszky Mihály csongrádi főispánt, budapesti igazg. tagnak dr. Kiss Áron áll. képezdei tanárt, titkáruul pedig Kenessey Bélát, a ki meleg szavakban köszönte meg a belé helyezett bizalmat.

Egyetemes konvent.

Az ev. református konvent 15-én délelőtt kezdte meg tanácskozásait Budapesten a Lónyai-utcai református gimnázium disztermében. A konvent tagjai: Dunamelléki kerület: Szász Károly püspök, Baksay Sándor, Szilády Áron, Kovács Albert, gróf Tisza Lajos főgondnok, Kerkápoly Károly, Szilágyi Dezső, Ballagi Mór. Dunáninneri kerület: Pap Gábor püspök, Csonka Ferenc, Vályi Lajos, Tisza Kálmán főgondnok, Beöthy Zsigmond, Molnár Béla. Tiszáninneri kerület: Kun Bertalan püspök, Fejes István, Mitrovics Gyula, id. br. Vay Miklós, főgondnok, Mocsáry Lajos, Lükő Géza. Erdélyi kerület: Szász Domokos püspök, Szász Gerő, Nagy László, Kovács Ödön, br. Bánffy Dezső főgondnok, Kolozsvári Sándor, Szász Béla, Parádi Kálmán. Tiszántúli kerület: Kiss Áron püspökhelyettes, Szabó János, Szél Kálmán, Szeremlei József, Tóth Sámuel, Vályi János főgondnok, gr. Degenfeld József, György Endre, gróf Ráday Gedeon és Tisza István.

I. ü l é s.

Az első ülés meglehetősen rövid volt, mert a tárgysorozat főbb pontjai bizottságilag nem voltak még letárgyalva és ezért a tulajdonképeni érdemleges tárgyalásokat csütörtökre kellett halasztani. Kun Bertalan püspök imájának meghallgatása után báró Vay Miklós, főgondnok rövid beszéddel nyitotta meg a konvent első ülését. Éljenzéssel fogadták abbeli kijelentését, hogy bár erejét mindenben hanyatlani érzi, de az egyház iránti kötelességeinek mindvégig meg kíván felelni. Ezután rövid vonásokban kiemelte a jelenlégi konventi ülések tárgysorozatába fölvetett fontosabb ügyeket, ezek között, különösen a jövő évben megtartandó zsinat előkészítésének kérdését. Főlemlítette azt a mozgalmat, a mely Károlyi Gáspár bibliafordító emlékének megünneplése tárgyában indult meg. A konvent nevében mély bánatának adott kifejezést Czékus és Geduly ág. evangélikus püspökök halála felett. Sajnálattal jelentette továbbá, hogy Révész Bálint tiszántúli egyházkerületi püspök gyöngékedése miatt a konvent üléseiben részt nem vehet. Részvétellel jelentette be végül Makay Dániel halálát, a ki pár nap előtt hunyt el. E közben lépett a terembe Tisza Kálmán, kit éljenzéssel fogadtak és br. Vay Miklós főgondnok alkalmat vett magának kifejezni abbeli reményét, hogy a volt miniszterelnököt, miután eddigi nagy elfoglaltsága csökkent, ezentúl gyakrabban fogja az egyházi testületek ülésein tisztelhetni.

Áttértek ezután a napirend tárgyalására. Mindenekelőtt több miniszteri leiratot olvastak föl. Tudomásul vették a kormány azon leiratát, hogy az egyháznak megszavazott

államsegély 5 százalék levonása nélkül még most sem utalványozható. A nazarénus hittérítők üzemei tárgyában a kormányhoz intézett fölratra az a válasz érkezett, hogy egy 1885-iki körrendelet értelmében konkrét esetekben a fölmerülő panaszokat az egyházkerületek terjesszék föl a kormányhoz. Az egyházi törvényeknek Horvát-Szlavonországokban leendő kihirdetése, valamint a fumei reformátusok egyházi viszonyainak rendezése tárgyában egy miniszteri leirat azt jelenti, hogy a tárgyalások már folyamatban vannak.

Felolvastatott a tiszáninneri egyházkerület indítványa a mely az 1791. évi törvénycikkek évszázados fordulóján, vagyis a jövő évben egyetemes zsinat tartását célozza, valamint az egyházkerületek véleményes jelentései, a melyek egyértelműleg üdvösnek ismerik el a zsinattartás eszméjét. Tetszéssel fogadták az ág. evangélikus egyház átiratát, a mely az egyidőben való zsinattartás óhaját fejezi ki.

A konvent Tisza Kálmán, gr. Tisza Lajos, Szász Károly, Beöthy Zsigmond, György Endre és mások hozzászólása alapján e pontra vonatkozólag kimondta, hogy az 1791. év megünneplésére a jövő évben egybehivandó zsinatra vonatkozó indítványt elfogadja, az ágostai evangélikusokkal való egy időben való zsinattartáshoz hozzájárul, a zsinat tárgyainak kijelölését a konvent elnökségére bizza, azonkívül pedig számos tagból álló bizottságot küldött ki, a melynek feladata lesz a tárgyak előkészítése céljából szükséges eljárásra vonatkozólag javaslatot tenni.

Ezzel az ülés véget ért. A keddi és szerdai nap a bizottságok munkálkodásának van fentartva, a konventi tárgyalásokat pedig csak csütörtökön d e. folytatják.

Érdekesebb tárgyai lesznek a konvent tanácskozásának

a következők: Egyetemes tanügyi bizottság működésének újból megindítása. Államsegélyt nyert középiskolák ügyében miniszteri leirat. Lelkészmínősítési szabályzat tárgyában az egyházkerületek nyilatkozatai. Kölcsönzési szabályok tervezetére az egyházkerületek véleményei és a segélyezés módjára nézve tervezet. Missiói bizottság jelentése. Vallássérelmi ügyek. Az 1868 53. törvénycikk pótlását kérő indítvány. Andrásfalvi egyházi jogi helyzete. Egyh. adók behajtása ügyében jött miniszteri leiratra a tiszántuli egyházkerület véleménye. Lelkészek és tanítók egyenes adótartozásainak miként leendő behajtása tárgyában miniszteri rendelet tervezete. Esketés ügyében miniszteri rendelet. Orsz. tanítói nyugdíj-törvény ügyében vélemény. Az illetéktelen elkeresztelésekből kifolyólag fölmerült panaszok orvoslása tárgyában kiadott miniszteri leirat.

Iskolaügyi bizottság jelentése alapján: Zilahi, sepi-szent-györgyi, szászvárosi, csurgói, nagy enyedi, hódmezővásárhelyi, maros-vásárhelyi főgimnázium államsegélyezési ügye. Theol. m. tanári képesítő vizsgálatok újabb szabályozása iránti javaslat. Gimn. tantervre észrevételek és kívánalmak. Szupplikáció megszüntettetni indítványoztatik. Vallástani kézikönyvek ügyében az erdélyi egyházkerület fölterjesztése.

Közigazgatási bizottság jelentése alapján: Andrásfalvi egyház segélyezési ügye. Nagy-károlyi lelkeszi értekezlet jegyzőkönyve. Közigazgatási peres ügyek tárgyában az egyházkerületek véleményei. Dékányság felállítása ügyében az egyházkerületek véleményei. Házassági törvényszékek ügyében kinevezett bizottság jelentése. Énekügyi bizottság jelentése.

A konventi bíróság által pedig tárgyalandó lesz továbbá néhány lelkész-választási ügy.

(Folytatása következik.)

T Á R C A

Könyvismertetés.

Az elvesztett paradicsom. Irta: Milton János. Angol eredetéből fordította Jánosi Gusztáv. Budapest, 1890. 447 lap. Ára 80 kr.

(Folytatás.)

De megnyugszik sorsában. A természet rendesen kárpótolni szokta szerencsétleneit. Ő is az égi muzsában keres vigaszt, enyhületet. Itt hagyja a földi éjszakát, felszáll lelke a magasba, s keresi az örök fényt: az örök igazat, szépet, jót! Mint egy himnus tör ki ajkán az égiek után való szomj (III. é. 53—57.):

„Annál inkább ragyogj te égi fény
Bensőmbé s lelkem minden erejét
Ragyogd be; ott alkoss szemet, s kódét
Üzd, tisztogasd, hogy látni, szólni tudjak
Halandó szemnek láthatatlanokról.“

Valóban a titkos jelenések íróját és Dantét kivéve, egyetlen költő sem tudott úgy beszélni a fény birodalmáról, mint Milton. Sajátságos véletlen a világirodalomban, hogy éppen azoknak a költőknek a képei, festései a páratlanok, utolérhetetlenek, kik testi szemeiktől megfosztva, tényleg az égi fényhez emelkedtek, s annak fényénél örökítették meg halhatatlan műveiket. Homéros, Ossian, Milton elég bizonyíték, s az oka is meg van. Földi tárgyak, gyarlóságok nem akadályozzák szemeiket, ihletöket nem zsiibasztja emberi nyomorúság látása; a mint testi érzékük, úgy finomul meg szelle-

mük is, s az égi szikra feltartóztatlanul tör ki belőlük fel az éghez, a honnan azt nyerték. Csak ők láthatják a menyneki fényt túl a felhőkön, túl a csillagokon, a hová a mi gyenge szemeink elhatni képtelenek, látásunk által gátolt képzeletünk elérni gyenge. Irodalmunkban is van némi analogia. Egy szerényebb költőnk, Garay János utolsó évében szintén megvakult, s ekkor mondatolta költeményei legszebbikét: „Szent Lászlót.“

Miltonnak utolsó soraival teljesen összevágó idézetet találunk Madáchnak „Az ember tragédiájá“-ban. Ismeretes e nagy alkotónak boldogtalansága; neje, kit imádott, rútul megcsalta. Magát festi Kepler csillagászbán, s mint a kinek többé a föld örömet, enyhet nem adhat, szintén az égiekben keresi lánglelkére a gileadi balzsamot:

„Oh! tárd ki, tárd ki végtelen nagy ég,
Rejtélyes és szent könyvedet előttem;
Törvényidet, ha már-már ellesém,
Felejttem a kort s mindent körülöm.
Te örökös vagy, míg az mind mulandó,
Te felmagasztalsz, míg amaz lesujt.“ (VIII. szin.)

A fény az, a miben Milton az atyát szemlélteti, a ki

„— — — oly vakitón
Ragyog, hogy a legfényesebb szerafok
Szemeiket két szárnyukkal befödve
Mernek csak közeledni.“ (III. 381—84.)

A fényben találja a tulvilág megtestesülését; még az ördögöt is az a tudat gyötri jobban, „hogy észrevették dicsfénye gyengülését.“ (IV 852—53.)

Azokból a fénysugarakból írja azokat a himnuszokat, melyeket az első ember pár ajkaira ad, s melyeknél magasabbakat, szebbeket emberi száj nem zeughet istennek. Ha lelkünk szókat keres, melyekkel méltón közeledhessék az ég urához, azt itt találjuk meg:

„Mindez a Te dicső műved, jók Atyja,
Mindenható! Tiéd a nagy mindenség,
E csodaszép, magad hát mily csodás!
Kimondhat'lan, ki ülsz magas egekben,
Nekünk láthatlan, vagy homályban e leg-
Kisebb műveidben látható csupán;
De kik jóságod, isteni hatalmad
Szó, s gondolatnál jobban hirdetik:
Ti szóljatok, kik róla leghivebben
Tudtok beszélni, fénynek gyermeki,
Ti angyalok, kik láthatjátok Őt
S trónját övezve éjnapon öröm-
Symphoniákat zengtek vig karokban.
Csillag, te legszebb s legvégső az éj
Kiséretében, vagy tán hirnőke
Inkább a regnek, biztos záloga
Jövő napunknak, ki fénykoszorut
Téssz a mosolygó hajnal homlokára
Sphaerádban Őt magasztald a korány
E nyájasédes perciben. Te nap,
E nagy világnak lelke és szeme,
Ismerd meg őt nagyobbnak és magasztald
Futván örök pályád. — —
— — — Üdv, mindenség ura,
Kegyelmed tőlünk meg ne vond s csupán
Jót adj nekünk, s ha tán az éj gonoszt
Szült, vagy földött, oszlasd és üzd el azt,
Mint most a fény elüzi a homályt!“

S ilyen szép, isten dicsőségét zengő himnuszokra még több helyen is találunk, úgy az első emberpár, mint az angyalok karában! Említettem, hogy Miltonnak három neje volt; volt hát alkalmá a nőt tanulmányozni „a természet e gyönyörű hibáját“ (X. 897.).

Hivebb jellemzést a nő belvilágára, gondolkozás módjára nem találunk az egész világirodalomban ama sorainál, melyekben Éva tünődését tolmácsolja, midőn az a tiltott fa gyümölcséből evett, s haboz, vajjon megkínálja-e Ádámot, vagy csak magának tartsa meg a tudás előnyeit (IX. 826—34.):

„— — De, hátha látta isten,
S halál követi? Akkor nem leszek,
S Ádám egy más Évával egybekelve
Boldogan élve majd s én megsemmistülve.
Gondolni is halál reá. Erős
Határozatom: Oszszon meg üdvöt és kint
Ádám velem. Oly forrón szeretem,
Szenvedni képes volnék véle minden
Halált; nem élet élni nélküle.“

A 8-ik éneket bátran nevezhetjük el a szerelem s a családi élet apotheozisának. Már a 7-ik énekben említi, hogy

„A látható napkör szűkebb határa
Között tul nem ragadva sark fölött,
A földön állva zengek biztosabban
Halandó hanggal, mely nem lett rekedt
Vagy néma, ámbár rossz napokat ért!“

Rossz napokat ért a nagy költő; kinek szelleme világokat járt be, kinek hire a földkerekségen ismerve lőn, nem találta meg a földi boldogságot! Azaz megtalálta, de csak pillanatra, hogy megizlelje s csakhamar eltűnt, mint egy szép álom! „Woodcock Katalin (második neje), mondja Szász Károly A világirodalom eposzaiban II. 586. l., mint fényes anyagi tünemény jelent meg vaksága örök éjszakájában, arcát álmaiban láthatta még, mint a Paradicsom angyalaiét, visszaidézve emlékezetébe.“ Az emlékezet, az eszmény elveszti földi gyarlóságait, fölemeli szerette lényét az ideák birodalmába, a hol csak szépségét, jóságát, tökéletességét látják halhatatlan szemei! A túlvilág boldogító fényénél festi az első emberek szerelmét, boldogságát, az első menyegzőt, oly családi életet, melynek láttára maga a költő is így kiált fel (60—1):

„Oh hol találsz most ily párt kölesönös
Tisztelet- és szerel'mben összefüvő?“

Pl. míg Ráfael magyarázza Ádámnak az égi testek mozgásait, addig Éva kimegy virágai közé, hogy férjétől tudja meg a beszédet, ha majd magukra maradnak:

«Nagyobb örömmel hallja férje, mint az
Angyal beszédet, őtet kérdi meg,
Jól tudva, ő majd itten-ottan édes
Nyájaskodásra tér ki és magasztos
Vítát hites szeretkezéssel old meg;
Ajkaírói nem szókat várt csupán.“ (55—60)

Mennyi boldogtágot mond Éva e néhány szóban (267): „Szivem túlrad illattól, gyönyörtől.“ A női szépség, báj, kedvesség szebb dicsőítést még alig nyert, mint a hogyan Milton festi ez ének 531—548. soraiban.

(Vége következik)

Várkonyi Endre,
Székely-Mikó-kollegiumi tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

Főtiszt. püspök aa. Szász Béla, és Parádi Kálmán, folyó hó 11-én estve; lapunk szerkesztője és Kolozsvári Sándor 13-án este, Budapestre utaztak a konventi ülésekre.

— Egy pap, a ki meghalt. Baló Sándor pap volt Kolozsvártt. Ez előtt huszonhárom esztendővel megválasztották. Huszonhárom esztendőn keresztül munkálkodott, dolgozott; de érzett és szeretett úgy, a mint kevesen éreznek és szeretnek. Az ő végetlen szeretetének jutalma volt az az impozáns temetés, folyó hó 12-én, melyet a fél város, a nép és az intelligencia önkénytelenül rendezett elhaló porainak. Ő sem volt, velünk együtt, világokat boldogító, világokat reformáló világszellem; de prédikátor volt az evangélium szellemében; prédikátor az erénynek gyakorlásában, az igazságnak keresésében és az élőhitnek megvalósításában. Nem kufarkodott, hanem kontemplált. Nem kereste a hatásokat, hanem az emberekben találta meg az örökkévalót. Pap volt. Meghalt. A kik őt ismerték, szerették. A kik sze-

rették, azoknak szívében élni fog emléke örökké. Mi ezek közé tartozunk, mert ismertük fényes tehetségeit, nemes szívet, humánus mivoltát. Nyugodjék csendesen!

— Az az adakozásra felhívó szózat, melyet az egyházkerületi közgyűlés megbízásából az Ig.-Tanács a Kolozsvártt felállítandó theologiai akadémia érdekében, a kerület tekintélyes és buzgó tagjaihoz intézett, nem talált süket fülekre. A már visszaérkezett alapítóleveleknek csak csekély része maradt betöltetlenül, ezeknek visszaküldői is alig kivétel nélkül, az anyagi viszonyok korlátainak kényszere által indítottak arra, hogy megtagadják filléreiket, de nem egyúttal jóakarukat és rokonszenvéket amaz áldásos eszmétől, melynek megvalósítása egyházkerületünkre fényt derítend s a protestáns tanárképzés ügyének rendezése által az egész magyarországi kálvinizmus régi vágyát fogja betölteni. Alább közöljük az alapítók névsorát, még pedig azokéval együtt, a kik a felhívást már megelőzőleg járultak hozzá tekintélyes adományaikkal a magasztos cél kiviteléhez. A névsor ez: Gr. Mikó Imre 4000 frt. Gr. Battyáni József 500 frt. Ujvári Cirják Józsefné 1000 frt. Dr. Kolozsvári Sándor 500 frt. Dr. Jeni Viktor 500 frt. Dr. Szász Béla 500 frt. Gr. Teleki Arvéd 5000 frt. Br. Bánffy Dezső 400 frt. Lészay Ferenc 300 frt. Gr. Bethlen Géza 100 frt. Névtelen (Váró Ferenc enyedi tanár útján) 100 frt. Gyarmathy Zsigmond 50 frt. Dull László 50 frt. Gyárfás Domokos 10 frt. Szász Domokos, püspök, 500 frt. Ifj. Csulak Zsigmond 100 frt. Br. Wesselenyi Miklós 100 frt. Ilyefalvi egyházközség 200 frt. Deési Gyula 100 frt. Dr. Borosnyai L. Béla 100 frt. Biró András 50 frt. Bod László 100 frt. Gál Sámuel 20 frt. Zoványi Jenő 100 frt. Kovács Sándor 100 frt. Maksay János 50 frt. Mihálc Elek 50 frt. Dr. Mezey Ödön 100 frt. Schilling Rudolf 400 frt. Barabás Ferenc és neje 5000 frt. Dr. Hegedüs István 100 frt. Deési egyházmegeye 200 frt. Szilágy-szolnoki egyházmegeye 1000 frt. Gr. Wass Albert 50 frt. Gr. Wass Béla 50 frt. Takáts Etel 100 frt. Gr. Bánffy Miklós (ígéret szerint) 500 frt. Folytatni fogjuk.

— Jótékonyág. A br. Bánffy család hagyományos jótékony szelleme újból fölszállmott néhai br. Bánffy Katalin végrendeletének április 15-én történt kihirdetésekor. Szegények, árvák, öregek, tanuló gyermekek, egyházak, iskolák, betegek és özvegyek fognak hálát rebegni br. Bánffy Katalin emlékének, ki élete utolsó napjaiban csak azzal foglalkozott, hogy miként törülhet le a sírok és éhezők szeméről egy-egy könnyecpetet s miként lehet enyhíteni az özvegyek és árvák sorsán. Nemes szívének jóságáról a következő hagyományok tesznek tanúságot: Kolozsvári nőegyletnek 100 frt. Kolozsvári árvaháznak 100 frt. A maros-vásárhelyi árvaháznak 100 frt. Kolozsvári szegények patikájának 100 frt. Válaszúti ref. egyháznak 100 frt. Válaszúti ref. iskolának 50 frt. Gerendi ref. egyháznak 100 frt. Gerendi ref. iskolának 50 frt. Köbölküti ref. egyháznak 100 frt. Köbölküti ref. iskolának 50 frt. Kolozsvári ref. domesztika-alapnak 500 frt. Belfarkas-utcai Méhes-féle öregasszony-ápolda javára 300 frt. Belfarkas-utcai ref. leányisk. számára 200 frt. Erd. ref. egyházkerület domesztikája számára 1000 frt. Erd. ref. papi özvegyek alapjára 100 frt. Kolozsvári ref. koll. kórházalapjának 300 frt. Kolozsvári ref. kollegium tápintézetének 200 frt. Női iskola számára 200 frt. Kolozsvári rongyos egyletnek 200 frt. Ev. ref. iskolai célokra, Szász Domokos püspök szabad rendelkezésére bocsátva 500 forint.

Hévízi ev. ref. egyháznak 200 frt. Kolozs-barakkai iskolának 50 frt. Kolozsvári filléregyletnek 50 frt. össz. 5050 frt.

— Felméri Lajosnak párszor lapunkban is említett műve, a „Neveléstudomány kézikönyve,” melyből mutatóványt is közöltünk, a napokban került ki a sajtó alól. A nagy terjedelmű és még nagyobb becsű, mondhatni: szakjában korszakalkotó munkát bővebben is fogjuk ismertetni. Addig legyen elég annyi, hogy őszinte örömtünket fejezzük ki megjelenése fölött s melegen ajánjuk megszerzését mindazoknak, kiknek bármely irányban, hivatásuk körébe tartozik a nevelés. Ára a szerzőnél megrendelve 5 frt., könyvkereskedésben 6 frt.

— Arany a ponyván. Ráth Mór, a nagyérdemű könyvkiadó legújabb vállalatával a népet keresi fel s e tekintetben méltán számít a lelkészek és tanítók pártfogására, kiknek gyakori alkalmuk levén a néppel érintkezni, sokat tehetnek a vállalat népszerűsítésére. És e kiadványai annál inkább megérdemlik a tömeges kelendőséget, mert nagy költőnk, Arany János műveinek egy részét fogják közkinccsé tenni. A „Toldi” ára 8 kr, a „Szent László füve,” az „Első lopás” és a „Jóka ördöge” egyenkint 4—4 kr. Ennél nagyobb olcsóságot már képzelné sem lehet s reméljük, hogy a ponyva e művek terjesztése által már valahára jó szolgálatot is fog tenni.

— Kegyeletes ünnepélyt rendezett a mocsolyai (Szilágy-szolnok) egyházközség április 8-án. Husz év előtt elhunyt lelkészüknek, Szilágyi Károlynak ugyanis, ki egy füzet verssel az irodalom terén is fellépett, sírjára, közadakozásból, kőemléket emeltek s azt a jelzett napon leplezték le. A harangok hivatató szavára zsufolásig megtelt a templom. A gyülekezeti éneklés után Biró Károly, helybeli lelkész imádkozott, Szabó Pál, diósadi lelkész pedig alkalmi beszédet mondott, az elhunyt lelkész emlékezetét híven rajzolva. Azután kivonultak a temetőbe, hol a sírkő mellett Nagy László, esperes, tartott szónoklatot.

Hivatalos rész.

446—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegebe kebeleztetted jeddi egyházközség IV. oszt. papi állomására ezennel pályázat nyitattik, félfizetéssel.

Javadalma: terjedelmes kerttel és gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás és, a nyug. pap élete tartamáig, 208 frt. 11 kr. A megválasztandó új pap az egyházmegeye özvegy-árvai gyámintézetnek tagja lenni és annak szabályszerű terheit hordozni köteles.

Pályázati határnap, május 10. Folyamodványok nagytt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, (u. p. Nyárádtó.)

Kolozsvártt, 1890. ápril 10.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

448—1890.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegebe kebeleztetted nyárád-karácsonyfolyfalvi társ-egyházközség IV. oszt. papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: gazdasági épületekkel és kerttel ellátott tisztességes lakás és 412 frt. 47 kr. A megválasztandó pap az egyházmegeye özvegy-árva-gyámintézetnek tagja lenni és annak szabályszerű terheit hordozni köteles.

Pályázati határnap, május 10. Folyamodványok nagytt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, (u. p. Nyárádtó.)

Kolozsvártt, 1890. ápril 11.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XX ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1890. ÁPRILIS 24.

17. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

A külföldi tanulmányozás.

Még pár év előtt oly nagy várakozásokat kötöttem a magyar református theologusoknak külföldi egyetemeken való tanulmányozásához, hogy igazán egész életemen át szerencsétlennek éreztem volna magamat, ha nem tölthetek vala bizonyos időt külföldön. Most azonban, miután isten segítségével a mult iskolai év folyamán részem volt egy külföldi stipendium élvezésében, nem tehetek róla, közvetlen közelben szerzett tapasztalataim alapján, véleményem erősen megváltozott.

Megvallom, némi aggodalom fogott el, mikor arra ébredtem, hogy előbbi nézetem csaknem egészen ellentétes meggyőződéssé alakult át. Aggodalom az iránt, hogy képes leszek-e indokolni e fordulatot s nem fogok-e úgy feltűnni, mint a ki a saját hibámat általánossá igyekszem tenni, ki akarván magamat azon vád alól menteni, hogy nem tudtam felhasználni a külföldi tanulmányozás előnyeit? Meggondoltam azonban, hogy ha e vád talán fel is hangzik ellenem, az szintén mellettem fog bizonyítani. Mert hiszen, hivatkozhatom arra, hogy künn töltött időmet sem pazaroltam el, miután docensi értekezésemet csaknem teljesen ott irtam meg. És noha még általában véve sok egyéb hasznát is vettem külföldön jártomnak, mégis határozottan merem állítani, hogy itthon ugyanannyi idő alatt többre haladtam volna szak-tanulmányaimban.

Megnyugtatólag hatott reám a püspöki kar által a mult évi konvent elé terjesztett lelkészminősítési javaslatnak azon pontja is, hogy a külföldi egyetemeken töltött bármennyi időből is csupán egy év számíttassék be, az is egyszerűen kápláni működéssel egyenrangunak, nem pedig a kvalifikáció emelésére. Hasonlóan megörvendeztetett a tiszántuli egyházkerületnek a mult őszszel hozott minősítési szabályzata, mely egyenlő

kedvezményben részesíti a hazai és külföldi egyetemeken való hallgatást, de csak egy évet számít be előnyül, segédlelkészi működés helyettesítője gyanánt pedig még ez egy évre is csupán theol. tudományok tanulmányozását fogadja el.

Mindez arról győzött meg, hogy egyházunknak igen tekintélyes férfiai is belátták azt, a mire én a mult év folyamán jutottam el. De mint-hogy a legtöbbször még mindig nagyra nézetik, ha valaki minél több külföldi semestert tud kimutatni, idején és helyén valónak látom véleményemet nyilvánosságra hozni és indokolni, nem azért, mintha azzal a reménnyel kecsegtetném magamat, hogy szavaim azonnal mindenkinél visszhangra találnak, sőt ellenkezőleg el vagyok reá készülve, hogy sokan nem fogják nézeteimet helyeselni, hanem egyedül abból a célból, hogy azokat, kiknek nincs erre nézve a priori megalakított véleményük, felvilágosítsam ama régi gyakorlat mai valódi értéke felől. Megtörténhetik az is, hogy egyes, noha általánosságban tartott vonatkozásaimat némelyek rossz néven fogják venni, érintve érezvén magukat általuk. Nos! Neheztelésük szintén annak lesz bizonyítéka, hogy nézetem nemcsak elveken, hanem tényeken is alapul.

Lássuk először is azokat az okokat és célokat, a melyek következtében s a melyek elérése végett rendszeren 10-15 lelkészjelöltünk időzik külföldön. Mellőzöm azt, hogy egyesek csak azért mennek külföldre, hogy a laikus közönség előtt minél tudományosabb színben tűnjenek fel, vagy hogy jövedelmezőbb lelkészi állomásokra pályázhassanak, na meg aztán némelyik azért is, mert a pártfogás útján és nem érdem szerint megnyert stipendiumból urasabban lehet élni, mint a sovány kápláni állapotban. Egyedül azokat veszem figyelembe, kiket nemesebb intenciók vezetnek az idegen világba.

Van olyan, a ki az összes theol. tudomá-

nyokban ki akarja egészíteni hiányos ismereteit s roppant bizalommal tekint a hirneves külföldi tanárok előadásai elébe. Hát én nem hiszem, hogy a külföldi egyetemeken, általában véve képzettebb szakférfiak tanítanak a vallás- és egyház-tudományokat, mint, arról az iskoláról beszélek, melyet egészen jól ismerek: Sárospatakon. Nem is tanítják. Igen is, tudom azt, hogy vannak egyesek, a kik a németországi s németalföldi szerencsésebb viszonyok közt élve, szakjukban méltán nagy hirnévre tettek szert; azt is tudom, hogy többnyire nagyobb irodalmi munkásságot fejtenek ki, mint a magyarországi hittanárok legjelesebbjei is. De eme pontnál vegyük aztán figyelembe, hogy azok néhány ezer forint jövedelem mellett s akkor, a midőn egy valamire való könyv összes példányai gyorsan elkelnek, nagyobb kedvvel dolgozhatnak, mint a mieink, kiknek csak annyi fizetésük van, a mennyi az állásukhoz mért életmódhoz alig elegendő, s ha hosszas lelkiismeretes munkálkodás után ki mernek adni egy-egy művet, még a szakemberek közeliismerése sem képes megmenteni őket a nagy deficitől. Így csupán iróasztaluk fiókja számára dolgozhatnak, s a kiket én közlelő ismerek, dolgoznak is. Meglehet, hogy ez nem mindenütt van úgy, mint a nevezett helyen, minek azonban nem az az orvossága, hogy külföldön egészítsük ki az itthon támadt hézagokat, hanem az hogy itthon teljes képzést nyujtsunk valamennyi hittanhallgatónak.

De hát tegyük fel, hogy külföldre menve, csakugyan kimagasló erőket hallgathatnak Berlinben, Marburgban, Bécsben, Baselben, Utrechtben és Edinburgban. Ezek az egyetemeken léteznek ugyanis ifjaink számára használatban levő stipendiumok, máshova saját költségükön, vagy itthon nyert segélylyel mennek. Hát nem több tudományos haszna volna-e annak, ha az illető theologus ama tudósok műveit itthon, esendes magányban elolvasná, mintha ott hallgatja őket, eleinte alig értve beszédjükből egy pár szót? Különben is, minthogy egyrészt a hallgatás még senkit sem tett tudományossá, másrészt pedig nem egyedül azok a tanárok emelték szakjaikat arra a színvonalra, melyen állanak, elvégre is bizonyossá lesz, hogy e célt tekintve, hasznosabb volna itthon maradni s a legkiválóbb theologiai műveket valamelyik könyvtárból kikölcsönözni, ha magunknak éppen nincs módunkban megsze-

rezni. Itt szinte hallom azt az ellenvetést, hogy itthon nem szakíthatunk időt a tanulmányozásra, a minek pedig külföldi egyetemen hallgató theologusaink bővében vannak. Dehogy nem! Nem mindenik végzett theologusból lesz nagyvárosi káplán, hanem jórészen egy-egy kis falu csöndjébe vonulnak el, hol csupán a kevés lekipásztori teendő nyomja vállaikat. Különben is egy-két év alatt egy sem válik tudóssá, s a külföldön szerzett ismereteit itthon is folyton gyarapítania kell, ha azt akarja, hogy az a nagy halmaz könyv, a mit némelyik minden válogatás nélkül összevásárol, holt kincs s szemfényvesztés ne legyen.

Tekintsük most azt az esetet, hogy valamelyik lelkészjelöltünk csak egy szakra akar készülni azon az egyetemen, melyen stipendiumot élvez. Ámde, kérdem, itthon nem épen annyi, vagy talán több időt és gondot fordíthatna szakjára, mint ott, a hol elvégre egyéb tudományokat is hallgatnia kell. Aztán meg e tekintetben is ismételhetem mindazt, a mit az imént előadtam. Arra az esetleg felmerülhető ellenvetésre, hogy hátha az illető szak egy nagy tekintélyű tudós által van képviselve az illető egyetemen, például az egyháztörténet Berlinben Harnack, Jenában Nippold által; az ó-szövetségi tudományok Leidenben Kuenen, az új szövetségi Strassburgban Holtzmann, a dogmatika Jenában Lipsius által és így tovább: újra azt felelem, hogy tessék elolvasni műveiket. És ezenkívül gondoljuk meg azt is, hogy nagyon kevés theologusunk választhatja szabadon külföldi tanulmányozása színhelyét. Kötve vannak a stipendium által esetleg olyan helyhez, hol az illető szak talán éppen a leggyengébben van képviselve.

(Vége következik.)

Zoványi Jenő.

A papi fizetések javításáról.

Most, midőn az egyházi lapokban a papi fizetések javításának égető kérdése van napirenden, szükség, hogy minél többen szóljanak hozzá a kérdéshez. Ezen ok indított engem is az alábbi szerény nézeteim előadására.

A papi fizetések javítását célzó indítványokat figyelembe véve, szükségesnek tartom az állami fizetést indítványozók közül Balogh Sándor kollégához a következő párt kérdést intézni.

Midőn az állami fizetést ajánlotta, nem tett-e legalább hozzávetőleg, számítást, hogy mennyibe kerülne az államnak, ha az összes papok fizetését hordozni akar-

na? Ha nem tett, hát tegyük meg, még pedig kezdjük épen Hunyadmegyében. Van itt megyénkben 349 község, s ezek közül majd mindenikben van pap, s ha tekintetbe vesszük, hogy némely községben 2—3 pap is van, bátran vehetünk összesen 500 papot, ezeknek 1,000 forintjával kellene évenként fél millió. Az ország 63 megyéjében tehát tenne 31 és fél milliót. Nó, de mivel Hunyadmegye a legnagyobbak közül való, tehát vegyünk átlag 300 papi állomást, s ezekre ezer forintjával véve fel a fizetést, tenne a szükséglet 18.900,000 forintot. No ennek a megadhatását, ám higgye Balogh Sándor, de én nem hiszem.

Azt kérдем továbbá, hogy megérdemli-e mindenik felekezeti papsága, hogy az állam érette ezen terhet elvállalja? Vajjon az a görög keleti lelkész, ki 3 elemi osztály elvégzése után, 4—5 hónapi Szebenben üléssel és 5—6 száz forint ott hagyásával megszerezte a papi kvalifikációt, s pappá szenteltette magát, (pedig ilyen akárhány van) szerzett-e és szerezhet-e érdemet az állami fizetésre? Nézzen csak széllyel Balogh Sándor paptársam saját vidékén s hiszem, hogy maga visszavonná indítványát inkább, minthogy az állam-vagyon olyanokra fecséreltessék.

Vagy tán azt mondják az állami fizetést pártolók, hogy csak a meglevő fizetések lennének pótolandók az állam által. Ki venné ennek is több hasznát? Lássuk csak: a róm. kath. és protestáns felekezetnél legalább 300 forint alap-fizetés csaknem mindenütt van, míg a gör. keletiekénél, sok helyen, alig van 40—50 frt. fizetés, s a többi jövedelem igen gyakran csak huzavonára van alapítva. Vajjon ezen felekezeti a magyar állam iránti ragaszkodásában kiérdemelte-e a legnagyobb államsegélyben való részesülést? No már ebben a tekintetben a kormány nem vár tőlünk felvilágosítást, miután e tekintetben bőséges tapasztalatoknak lehet birtokában.

Ezek után bátran kimondhatjuk, hogy a papok fizetésének az állam által való hordozása csak a kegyes óhajások sorába tartozik, s így e tekintetben nincs miért féltünk az autonomiát, mert hiszen, ha a kormány szeretne is elvenni belőle, de a papi fizetések elvállalása árán, nem kérend abból.

Nézzünk tehát más mód után.

Midőn az Igazg. Tanács a „tőkeképzés“ útján való segélyezések iránti kérések beadására hívta fel az egyházmegyéket, ezek közül némelyik egyházmegye papjai azt hitték, hogy most már minden nyomor meg lesz szüntetve s ezen reményben 800 forintos fizetésekről kezdtek álmadozni; más egyházmegyében neki estek az egyházközségek csoportosításának, a jelenleg fennálló egyházközségek társításának, nem tekintve azoknak célszerűségére, csak hogy nagy fizetéseket (800—1200 forint) érjenek el, nem gondolva azzal is, hogy hátha, majd az illető egyházközségek az ilyen eljárás ellen protestálni fognak, a mint ezt az égei egyházközségből irt cikk is kilátásba helyezi. Ez az eljárás számtalan zavaroknak lehet még okozója.

Én részemről, minden olyan terv ellen, hogy a társítás, vagy csoportosítás kedvéért bármely fennálló egyházunkat feladjuk, határozottan tiltakozom.

Nekünk az erdélyi egyházkerületben nem szabad egyetlenegy, templommal és papilakkal bíró önálló egyházközségünket feladni, a nélkül, hogy magyar nemzeti szempontból bünt ne kövessünk el. Minden egyes egyházközségünk feladása egy magyar nemzeti pozíció elvesztése s az idegen nemzetiségnek tér-engedés. A mi helyzetünk hasonlít a csatatérhez, minden egyes kiálló pontot véglehetőleg kell védenünk, nehogy az ellenség elfoglalván azt, csata rendünket szétszórhassa. E szerint a fenti tervezetet célravezetőnek nem tartom. A „tőkeképzés“ általi segélyezés pedig segély-alapjaink aránylag csekély volta miatt alaposan nem javíthatja fel egyházainkat s a mostaninál nagyobb segélyt nem adhat, s így ha az állam a tanítók és alsóbb rendű hivatalnokok fizetését feljavitja: maholnap mi leszünk az országnak „Sanyaró Vendel“-ei.

A papifizetések javításának egy másik módja lenne az államsegély felemelése. A múlt évi konventi ülés 85 szám alatt kimondta, hogy „alkalmasnak mutatkozó időben a konvent meg fogja tenni a kellő lépéseket a lelkészi javadalmak följavítása érdekében az államsegély összegeinek méltányos fölemelése iránt.“

Én hiszem, hogy most midőn az állam-háztartásban az egyensúly helyre van állítva, s a jövő évi költségvetést már tetemes bevételi fölösleggel vélik kiállíthatni, a főtiszteletű konvent meg fogja tenni a szükséges lépést az államsegély fölemelése iránt, hogy már az 1891. évi állami költségvetés tárgyalásakor a mi kérésünk is felvehető legyen. Mindazonáltal olyan vérmes reményeket nem táplálok, mintha papi fizetéseink ez úton kellőleg javíthatók volnának. Ezt a külsegély mellett csak önmagunkon érhetjük el.

A papifizetések csekélysége igen gyakran onnan származik, hogy sem maguk az egyházközségek, sem a felsőbb hatóságok nem tettek eleget a fizetések javítása érdekében, még ott se, hol az a nép megterhelése nélkül eszközölhető lett volna.

Erre nézve nem lesz érdektelen egy pár példát fölhozni.

Közelebbről a pávai egyházközség egymás után kétszer javította a papi fizetést, pedig, ha a kényszerhelyzet be nem áll, eszökbé se jutott volna a fizetésjavítás.

A hátszegi egyházközség néhány év előtt összes korcsma jövedelmének élvezetébe lépve, a papi fizetés javítása tárgyalás alá került. Az egyházközség egy része 1200 forintra kívánta javítani a fizetést, a takarékosabb rész pedig csak 1000 frtra óhajította fölemelni és ez utolsó lett elfogadva. Pedig az egyházközség vagyoni helyzete meg bírta volna az elsőt is, a nélkül, hogy a különben semmi terhet nem hordozó hívek a legkisebb mértékben is terhelve lettek volna. Pedig e helyen a papi állás megköveteli a nagyobb fizetést.

Hátszeg városa 3 szolgabírói járás területén lakó számos főúri és számos tekintélyes nemesi család találkozási központja; magához Hátszeghez egy pár grófi család tartozik s ezokon is szükséges volna oly fizetéssel látni el a papot, hogy ne kelljen egy szolgabíró, járásbíró s e féle rangbeli emberektől visszahuzódnia.

(Vége következik.)

Péter Albert.

Egyetemes konvent.

II. ülés apr. 17.

Elnökök: Kun Bertalan, püspök és Tisza Kálmán főgondnok. Tóth Sámuel konventi jegyző felolvasta a jövő évi zsinat előkészítése tárgyában kiküldött bizottság javaslatait:

I. Miután az egyetemes konvent elfogadta azon indítványt, hogy az 1890/91. évi, magyar protestáns egyházunk életében oly kiváló korszakot és fordulópontot képező orsz. törvényeknek évszázados emléke, annak nagy jelentőségéhez méltóan megünnepeltessék: az egyetemes konvent bizza meg a püspöki s főgondnoki kart, hogy ez ügyben, tanácskozva a testvér ágostai egyház főhatóságával egyetértőleg, állapítsa meg az ünnepség mikéntjét és módját.

II. Az országos zsinat elé tartozó ügyek és tárgyak vagy olyanok, melyekben a zsinat, mint ev. ref. egyházunknak törvényhozó és legfőbb intézkedő gyűlése, az egyházi törvényben meghatározott jog- és hatáskörnél fogva végleg dönthet és határozatilag intézkedhetik; vagy olyanok, melyekben a zsinat is csak útakat és módokat kísérhet meg azoknak javítására és módosítására, kívül esvén azok jog- és hatáskörén; ez utóbbi ügyek és tárgyak egyszerűen majd az egyetemes konvent által terjesztetnek fel a zsinat elé, bölcsességére bízván, hogy azokat illetőleg minő eljárást kövessen: mint pl. az államsegélynek méltányos felemelése, a válástörvények átnézése s kiegészítése, házassági törvényesékek ügye, stb. Azon tárgyak előkészítésére pedig, melyek a zsinat jog- és hatáskörébe tartoznak, mint a legközelebbi zsinat ideje óta a gyakorlati élet által, mondhatni, megérlelt kérdések lelkészválasztási szabályoknak, közalapi törvényeknek, egyházi bírásoknak és általában összes egyházi törvényeinknek, még a szentesítést nem nyert köznevelési és közoktatási szervezetnek gondos átnézése, javítása vagy pótlása, a konvent és az egyes egyházkerületek által felterjesztett, vagy felterjesztendő minden zsinati tárgy előkészítése céljából, választassék egy előkészítő bizottság, a mint az a legközelebb lefolyt debreceni zsinatra nézve is 1877. novemb. hóban történt, még pedig oly megbizatással és felhatalmazással, hogy előkészítendő javaslatait és tervzetét közvetlenül közölhesse az egyházkerületekkel, azok észrevételeiket és megjegyzéseiket megtevéen, azokat ezen bizottság ismét tárgyalás alá vevén, úgy terjeszse majd a javaslatokat a jövő évi konvent elé; épen ezért már ezen konventi ülésből hivassanak fel az egyházkerületek a lehető gyors intézkedésre és eljárásra.

III. Álljon ezen zsinati tárgyakat előkészítő bizottság 24 tagból; a dunamelléki, dunántúli és tiszáninneri egyházkerület 4—4, az erdélyi 5, a tiszántúli pedig 7 tag által

levén abban képviselve. Ezen előkészítő bizottság tagjai már a jelen alkalommal választassanak meg a konventi rendes és póttagok közül, azon eljárás szerint, mint az 1877. évben fogantatott, t. i. hogy minden egyházkerület elnöksége s konventi képviselői hozzanak ajánlatba egyéneket a maguk egyházkerülete részéről, kik a munkálatokat elkészítsék. Felhagyatván, természetesen, e bizottságnak azon joga, hogy bármely tárgyban, melyek e zsinat elé terjesztetnek, ha szükségesnek és kívánatosnak tartja, szakférfiakat is meghallgasson, mint pl. legutóbbi alkalommal is történt, hogy az egyetemes tanügyi bizottság is bevonatott a zsinati tárgyak előkészítésébe.

IV. A bizottság tagjai megválasztatván, útasíttassanak a tagok, hogy a jelen konventről addig ne távozzanak el, míg a bizottság nem szervezkedik: elnököt, jegyzőt, a tárgyak előkészítésére előadókat nem választ, albizottságokra nem oszlik, azok elnökeit, jegyzőjét meg nem választja, hogy így a munka azonnal megkezdessék. Ugyanezen bizottságnak leendő teendője a tekintetben is jelentést adni, hogy a legutóbbi zsinat által a konventre utalt tárgyakban és ügyekben minő intézkedés történt, a konvent ezen idő alatti működéséről jelentést adni és az országos közalap megalkotásáról és annak eredményéről a legutóbbi konvent idejéig.

A konvent ez indítványokat elfogadta és nyomban megválasztotta az előkészítő bizottság tagjaival a következőket: Dunamelléki egyházkerületből: gr. Tisza Lajos, főgondnok, Szász Károly, püspök, Kerkápoly Károly, Szilády Áron; a dunántúli kerületből: Tisza Kálmán, főgondnok, Pap Gábor, püspök, Beöthy Zsigmond, Vályi Lajos; a tiszáninneri egyházkerületből: Fejes István, Mitrovics Gyula, Mocsáry Lajos, Bernáth Elemér; a tiszántúli egyházkerületből: Vályi János főgondnok, gr. Degenfeld József, György Endre, Szabó János, Tóth Sámuel, Széll Kálmán, Ritoók Zsigmond; az erdélyi kerületből: Szász Domokos, püspök, báró Bánffy Dezső főgondnok, dr. Kolozsvári Sándor, Parádi Kálmán és dr. Szász Béla. Ez előkészítő bizottság a maga kebelében elnökké Tisza Kálmánt, jegyzővé Tóth Sámuelt választotta meg.

Kolozsvári Sándor, mint a közjogi bizottság előadója, ismertette a bizottság megállapodását Csáky miniszter ismert leiratával szemben az illetéktelen elkeresztelésekből kifolyólag fölmerült panaszok orvoslása tárgyában. A közjogi bizottság az említett miniszteri rendeletnek egyszerű tudomásul vételét javasolja. Szász Károly kifejti, hogy nem elégednék meg a puszta tudomásul vétellel, hanem érdemleges nyilatkozatot várna a konventtől. Tisza Kálmán helyesli a rendelet tudomásul vételét, mert azt mindenkinek el kell ismernie, hogy az a törvény szelleméből folyik. Aggályok csak annyiban merülhetnek föl, vajjon a rendelet végrehajtásában nem fog-e visszaélésekre alkalmat szolgáltatni, de a szóló ez irányban is megnyugtatónak tartja a közjogi bizottság ama kijelentését, hogy a rendelet tudomásul vétetvén, annak a végrehajtásban mutatkozó további hatásai bevérandók lesznek. Kerkápoly Károly felkérendőnek tartja a minisztert arra, hogy a már eddig történt illetéktelen elkereszteléseknek záros határidő alatt leendő kijavítása tárgyában bocsásson ki pótrendeletet. A konvent elfogadta Kerkápoly Károly pótindítványát a közjogi bizottság indítványával együtt. Egy pa-

naszolt konkrét esetből kifolyólag fel fogják ujlag hívni a kormányt, hogy az egyházi törvényeknek Horvát-Szlavonországokban is szerezzen érvényt, mert ott az összeütközések napirenden vannak.

III. ülés, ápr. 19.

Elnökök: Kun Bertalan, püspök és Tisza Kálmán főgondnok.

A dunántuli egyházkerület kijelentette, hogy a váci siketnémák intézetében működő református vallástanítóknak ezentul évi tiszteletdíjat adni nem hajlandó, mert a siketnémák intézetében alkalmazott róm. kath. vallástanító állami javadalmazásban részesül. A közigazgatási bizottság indítványára a konvent kérelmezni fogja a kormánytól, hogy az intézet református vallástanítója is állami ellátásban részesíttessék. Gondoskodott a konvent arról, hogy Tátrafüredn a legközelebbi furdóidény alatt a református hivek is részesüljenek istentiszteletben.

Ez ülés javarészt az országos közalap kérdése foglalta el. Felolvastattott a közalapi segélyezés ügyében kinevezett bizottság jelentése, mire fölkelte Kovács Albert konventi tag, és egy óránál hosszabb ideig tartó beszédben bírálta a közalaphoz tervezett segélynyújtás pénzügyi oldalát. Ellenzi az egyházaknak költségekkel való segélyezését, mert a 32 évre nyújtandó ilyenmü kölcsönök egész emberöltőre lekötnek a közalap erejét, mi által pár év múlva elégedetlenség idéztetnék elő a hivek tömegében, mert míg ezek évenként 80,000 forint adót fizetnek a közalap céljaira, a kölcsönösönök engedélyezése után alig 18,000 forint volna csak segélyezésekre fordítható. Hivatkozik arra, hogy az állandó segélyezésnek két egyházkerület ellene nyilatkozott, egy harmadik pedig időhaladékot kért, hogy a kérdéshez ujra hozzászólhasson. Kéri tehát, hogy a tervbe vett kölcsönösönök eszméjét tartsák függőben legalább a jövő évi zsinatig.

Tisza Kálmán kijelenti, hogy oly szűkkörü felfogásból való kiindulást, mint az előtte szólónál, 30 évi egyházi működése alatt még nem tapasztalt. Hiszen a közalap nem arra való, hogy ugyanazok kapják vissza, a kik azt összeadják, hanem az elhagyatott testvérek segélyezésére szolgál. (Zajos helyeslés.) Szűkkörü önzés indulhat ki csupán abból, hogy csak akkor adok, ha kapok is. A reformált szellemmel ez az irány össze nem egyeztethető. Hivatkozik a misszió magasatos működésére, a melynek fenkölt céljait a felekezet minden hive be fogja látni. A szóló maga is gondolkozott azon, hogy a folyton növekedő szükségletekkel szemben miként lehetne a közalap jövedelmeit szaporítani a hivek ujjab megterhelése nélkül. Az államsegély kérését nem találná célszerűnek; e tekintetben nagyon óvatosnak kell lenni, mert természete az az államnak mindenütt e világon, hogy ha anyagi segélyt ad, bizonyos erkölcsi befolyást kíván viszonzásul magának biztosítani. A szóló szerint a közalap jövedelmeit legcélszerűbben egy sorsjegykölcsön létesítése által lehetne szaporítani, bár ez most már némi nehézségekkel van egybekapcsolva, mivel sorsjegykölcsön létesítéséhez a törvényhozás beleegyezése szükséges. A közönség bizonynyal fogékonyssággal bírna a vállalkozás iránt, mert a közalap, különösen pedig a misszió nem pusztán felekezeti célokat van hivatva szolgálni, hanem a

nemzeti elveszésnek bizonyos területen való megakadályozásával hazafias feladatot is teljesít. Helyesnek tartaná, hogy a sorsjegykölcsön létesítése körül a református egyház az ágostai evang. egyházzal, esetleg az unitáriussal is, karöltve járna el. Ugy véli, hogy a sorsjegykölcsön útján mintegy 2 milliónyi tőkét lehetne előteremni, a melynek kétharmada a népesség aránya szerint, a református egyházra esnék és ily módon a kamatokból évenként ujjab 60,000 ft. volna nyerhető a közalap céljaira. Indítványozza tehát, hogy a közalap növelése céljából 10—15 tagu bizottságot küldjön ki a konvent, a mely felhatalmaztatnék a szükséges intézkedések megtételére, de azzal a világos kikötéssel, hogy az egyházkerületeknek vagy a konventnek már meglevő tőkéi, bár csak látszólagos biztosíték céljaira, egyáltalában igénybe vehetők ne legyenek. (Élénk éljenzés.)

Kovács Albert személyes kérdésben emelt szót, mert fájdalmasan érintette a szűkkeblűség és önzés vádja, mire Tisza Kálmán sietett kijelenteni, hogy ő nem a személyt, hanem a felfogást értette.

Ezután Szász Domokos, püspök, hosszasan cáfolta Kovács Albert érveléseit kimutatván egyfelől azoknak tartathatatlanságát, másfelől pedig azt, hogy a segélyezésnek a bizottság által indítványozott módjával egyedül lehet maradandó eredményeket elérni.

A vita a szólásra jelentkezők nagyobb száma miatt be nem fejeztetvén, a tárgyalás folytatását másnap délelőttre halasztották.

IV. ülés, ápr. 20.

Elnökök: Kun Bertalan, püspök és br. Vay Miklós főgondnok. A közalaphoz való segélyezés módjának ügyében Mocsáry Lajos Kovács Albert indítványa mellett emelt szót, hasonlóképp Pap Gábor püspök is, a kinek azonban a közalap kérdésében felmerült aggályai Tisza Kálmánnak a létesítendő sorsjegykölcsönre vonatkozó terve által el vannak osztatva. Gr. Ráday Gedeon azt indítványozza, hogy a végrehajtó bizottságnak a közalap tárgyában tett javaslata érdemleges tárgyalás végett előzőleg az egyházkerületekhez küldessék le. Tisza Kálmán a végrehajtó-bizottság javaslata mellett emelt ujjab szót, pártolva a kölcsöntőkék nyújtásának eszméjét. Csonka Ferenc szintén Kovács Albert indítványa mellett kardoskodott, míg Kerkápoly Károly Kovács Albert érveit cáfolgatta. Szükségesnek tartja, hogy az erők szétforgácsolása helyett, egyes egyházközösségeknek apró segélyezésekben való részletetése helyett végre valahára fölségljenek néhány egyházat. Szóltak még többen, végül pedig a végrehajtó-bizottság előadója és Kovács Albert tartották meg hosszú zárbeszédeiket.

Délután 2 órakor névszerinti szavazást rendelt el az elnök, melynek eredménye az lett, hogy a végrehajtó-bizottság indítványa mellett 21-en, Kovács Albert ellenindítványa mellett csupán 13-an szavaztak. E tizenhárom: Vályi János, Szeremley József, Kiss Áron, gr. Ráday Gedeon, Mitrovics Gyula, Mocsáry Lajos, Lükő Géza, Papp Gábor, Molnár Béla, Csonka Ferenc, Vályi Lajos, Kovács Albert, és dr. Kovács Ödön.

Végül még elfogadták Tisza Kálmán indítványát a közalap növelésére hivatott sorjegykölcsön létesítése tárgyában és az ügy előkészítésére következő tagokból álló bizottságot küldtek ki: Tisza Kálmán, Papp Gábor, Beöthy Zsigmond,

gr. Tisza Lajos, Szász Károly, Kerkápoly Károly, Fejes István, Bernáth Elemér, Mocsáry Lajos, Vályi János, Tóth Sámuel, György Endre, Szász Domokos, báró Bánffy Dezső és Szász Gerő.

T A R C A.

Könyvismertetés.

Az elvesztett paradicsom. Irta: Milton János. Angol eredetéből fordította Jánosi Gusztáv. Budapest, 1890. 447 lap. Ára 80 kr.

(Vége.)

Nemesbűlve olvassuk Rafáel intelmeit, melyekkel a vak-szerelmet mérsékli (568—70):

„Szép s méltó kétségkívül, hogy
Kedveld, magasztald és szeresd, de nem,
Hogy rabja légy.“

És néhány sorral alább (586—594):

„Szeretni jó, de bűn a szenvedély;
Nem ebben áll az igaz szerelem.
A szerelem az elmét élesíti
S nemesbíti a szívet; székhelye
Az értelem; itél és ő a lépcső,
A melyen testi kéjbe nem süllyedve,
Feljuthatsz a mennyei szeretethez.
Ez az oka, a mért számodra társ
Az állatok közt nem találtatott.“

Lehet-e az első szerelem varázsát emberi hangon szebben kifejezni, mint a melylyel zengi Ádám a nászlugasba menve (511—21):

„A menny és boldog csillagmilliói
E percre hinték legfényesb malasztjok;
Föld, bérc, halom mosolygva üdvözölnek,
Vig dalt dalol a csevegő madár,
Szerelmet suttog erdők lombjainak
A röpke szellő. És most az éj szerelmes
Fülemüléje nászi dalra kezd
S sietni készíti az est csillagát, mely
Mennyegző lámpát gyújt a bérctetőn.“

De ha mindazon szépségeket be akarnám mutatni, melylyel lépten-nyomon találkozunk, akkor az éposznak felét ide kellene iktatnom. Azért még csak izelítőül egy pár bölcs mondását idézem. Shakspere szindarabjainak egyik kiváló gyöngyét ezek képezik, bőségesen halmozvák ezek össze Milton művében is.

Mily örök igazság van ez egy sorában: „A sziv és a szellem legyőzhetetlen.“ (I. 140.) Vagy ebben: „Gyengének lenni hitvány sors mindenütt, tett- úgy, mint szenvedésben.“ (I. 157—58.)

Mennyi erővel dörgi az emberekre az egyenlenség bűnét (II. 497—503.)

„Gyalázat rád, oh ember! Ördög az
Elkárhozott ördöggel öszetart
Szilárd békében: az eszes valók közt
Csak emberek nem értenek egyet,
Övök bár Menny malasztinak reménye
Békét tanít az isten, még is ők
Harag-, gyűlölség-. küzdelemben élnek.“

A férfi méltóságát, annak fölényét Évával mondatja el, mikor Ádámhoz az ég jóságáért halálját mondja el:

„Én, a ki boldogabb részt élvezek,
Élvezve téged Nálam annyival
Tökéletesbet, míg veled fölértő
Társat magadhoz te nem lelsz sehol.“ (IV. 445—48.)

Szintén Éva mondja (IV. 492—4.):

„— — mennyivel dicsőbb
A szépségnél a férfi kellem és
Okosság, mely egyedül szép valóban“

A boldogság meghatározását a következő elmés kifejezésben adja (IV. 778—9.):

„Boldog pár! S oh boldogabb, ha nem vágysz
Boldogabb lenni s tudsz nem tudni többet.“

Ugyancsak a boldogságról mondja (V. 523—24):

„Ha boldog vagy, köszönjed istenednek;
Ha az maradsz, köszönd saját magadnak.“

Az emberek fitymálódását találóan írja le egy találmánnyal szemben (VI. 500—4):

„Csodálta mind a találmányt, s hogyan, hogy
Nem ő a feltaláló, mikor oly
Könnyűnek látszék föltalálva már,
A mit föl nem találva még a legtöbb
Lehetetlennek hitt.“

A tudás mértékét ügyes hasonlattal szabja meg (VII. 128—32)

„A tudás is, mint az eledel,
Az étvágnak mérsékletét kívánja,
S ismerni kell mennyit bir el az elme;
Tulterheli a sok, s a bölcsesség
Bolondsággá lesz, mint gőzzé a tápszer.“

Nagyon hasonlít ehhez, mit a 8. énekben mond (191—95):

„Nem hasztalan, homályos és magas,
Hanem közeli mindennapi dolgok
Ismérete a bölcsesség alapja:
Mi e fölött van, füst a hiúság,
És oktalan merészség.“

A történelem tanuságát hirdeti e soraival (IX. 168—70.)

„— — — Ki nagyra vágy, oly mélyre
Kell buknia, a mily magasra szállt;
S előbb-utóbb legaljasabbra képes.“

Jó tanácsot ad a nőknek, mikor ezt mondja (IX. 266—9):

„A hol veszély, gyalázat leskelődik,
A nő legillőbb, megbiztosb helyen van
A férje mellett, a ki őrzi őt, vagy
Viseli a legrosszabbat vele.“

És alább (367—72.)

„— — — A kísértést tehát ne
Keresd, melyet jobb elkerülni.
Megjő a próba keresetlen is.
Hogy mily erős vagy, megmutatni vágysz?
Hogy szót fogadsz, mutast meg azt előbb.“

A számtalan családi boldogtalanság és szerencsétlenség okát is néhány sorban sok találó vonással írja le (X. 899—904):

„ — — — Mert a férfi vagy nem
Talál magához illőt, vagy csak a ki
Bút hoz neki s csalódást; vagy a kit
Legjobban óhajt, ritkán nyeri meg
Kacér szeszélye miatt s látnia kell,
Egy nála rosszabb, mint nyeri el őt.“

Az aurea mediocritast éneklí ez életbölcselemben (XI. 555—6)

„Élted ne szeresd s ne gyűlöld; de mig
Élsz, jól élj; meddig? bizd az égre azt.“

Fejezzük be szemelvényünket e szép mondásával (XII. 571—2):

„A szenvedés az igazság miatt
Erősség a legfényesb győzelemre.“

Ime e rövid keretben mennyi tanulság, mennyi gyöngy, mennyi eszmény! Hátha még az egész éposz szerkezetét, alakjainak jellemzését, a leírások fenségét vehetnők taglalás alá? De hisz nem ez volt a célunk. Ez igénytelen ismertetéssel csupán a figyelmet akartuk e magyarra fordított műre fölhívni. A kik részletesebb fejtegetést óhajtanak, s mintegy előkészülve, hozzáfogni e magasztos költemény olvasásához, azokat utalom Szász Károlynak „A világirodalom nagy eposzai“ című kitűnő művére, melynek II. köt. 569—657. lapjain bőséges tanulmányt, utbaigazítást találunk Milton megértéséhez. Eddig csak Bessenyei Sándor fordításában ismerhette meg a magyar olvasó közönség; de elképzelhetjük mai értékét, mikor az Kassán 1796-ban jelent meg, és franciából prózában fordította magyarra. Majd egy századba került, mig az eredetihez méltón jelent meg; a művelt magyar társadalomtól függ, hogy azt szélesebb körben ismerjék meg! Hisz már a festészet is megörökítette szerzőjét, s éppen a legnagyobb magyar festő: Munkácsy Mihály tette vászonra ama jelenetet, midőn Milton leányai körében tollba mondja „Az elvesztett paradicsom“-ot!

Még egyet! Kérdezhetné valaki, miért jelenik meg ismertetésem e költeményről hivatalos lapunkban, s miért ajánlom főleg e lap olvasóinak figyelmébe? Goethe egy ízben azt mondá: „Ha bárminemű zavar fenyegeté fejemet és szívemet, mindannyiszor kedves hazámba, Mózes első könyvébe vonultam vissza s mindannyiszor pihenést, nyugalmat, felüdülést találtam!“ A biblia vallásunk alapja, ez kútforrásunk a honnan csakugyan hitet, megnyugvást s ama poézist tanuljuk, melylyel az égiekhez közeledünk. Milton költeménye, melynek forrása mindössze 3 fejezet a bibliából, mutatja és hirdeti, mennyi ihlet, mennyi költőiség van abban a könyvben, melyből papjaink hirdetik az örök élet ígét! Vajha lelkészeink, tanáraink, tanítóink, kik az élet lelki vezetői, egy élvezetes olvasmánygyarapítanak ismereteik tárházát, az ifjabb nemzedék pedig újabb ihletet, kedvet, lelkesedést meritene belőle ama temérdek szépségnek a modern feldolgozására, melynek egy jó része még mindig költőire vár! Milton mindenkor mintaképül fog e téren szolgálni, s éppen a protestáns íróknak, mert, mint Szász Károly mondja említett művében: „A reformáció vagy a protestantizmus Milont s az ő paradicsomát hozta létre.“ S mi a „Dante költeményében (a Divina Comoediában) a pápaság és a császárság, a világ uralma fölött versengő két hatalom; a Milto-

nóban a pápaság és a lelkiismereti szabadság, a lelkek uralma fölött versengő két hatalom harca testesül meg!“

S mikor átolvastuk e szép époszt, mikor annyi magasztos képet szemléltünk, és az égiek közelébe éreztük magunkat, akkor látjuk igazolva Virág Benedeknek e mondását:

„Felemelkedik a nagy
Ész, s a csillagokon túl aetheri szárnyon
Röpdös.“

Várkonyi Endre,
Székely-Mikó-kollegiumi tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

= A mire e sorokat írjuk, az idei egyetemes konvent bevégezte üléseit. Az első ülések keltettek ugyan némi izgalmat a már ismeretes törlesztési kölcsönök miatt; de az is elsimult és a vége a lehető legkellemetesebb benyomásokat hagyta hátra. Ha az országos domesztika előállítása is a lehető legmagasztosabb koncepció, magában véve is: úgy a mostani intézkedés és határozat valóságos korszakot alkotó kezdeményezés, melyet okosan, bölcsen felhasználva, sok szegény egyházunknak létele lesz biztosítva és sok csekély fizetésű paptársunk javadalma felszítve legalább oly mértékig, hogy kétszeresét fogja alkotni a mainak és pedig nem a késő jövőnkben, hanem igen rövid idő alatt. Szívünk teljességéből örvendünk a fényes eredménynek; s örömlünk fokozza az, hogy e tekintetben a kezdeményezés dicsősége egyházkerületünket illeti, a melyet pedig ugyancsak támadnak az utóbbi időkben minden vonalon. Ám, a szavak csak elrepülnek, de a tett megmarad.

= Az egykor szép remények közt megindult „Prot. Egylet“, mely egyházi irodalmunkban és életünkben hátra hagyta nyomát egy néhány derék munka kiadásával, folyó hó 20-án főt. Szász Károly püspök elnöklété alatt választmányi ülést tartott, mely kimondotta, hogy mitán ez egylet már csak névben él, közgyűlést fog összehívni, és indítványozni fogja a társulat hivatalos feloszlását. Somogyi Rudolf, pénztáros, bemutatta számadását, mely szerint a társulat vagyona, az időközi kamatokkal együtt, körül-belől 1450 frtra megy. A választmány ajánlatba fogja hozni, hogy ebből fizetessék ki néhai Keresztes József írói honorariuma özvegyének, és árváinak, a megmaradt összeg pedig adassék át az Irodalmi Társaságnak azon óhajtás kifejezése mellett, hogy ezzel Zsilinszky Mihály félben maradt művének „A magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai“ utolsó két kötetének megjelenését lehetővé tegye.

= A Károlyi-émlékre es alapra, a nyéni egyházközség részéről lapunkhoz beküldetett 2 frt. 67 kr. mely összegből 1 frtot az egyház pénztára adott, 1 frt. 67 kr pedig a tanköteles gyermekektől és néhány egyháztagtól gyűlt perselypénz; a buzásbesenyői egyház lelkésze küldött 3 frtot, melyhez járultak Thuróci Dénes 1 frttal. Thuróci Benedek 50 krral, Borbáthi Endre 50 krral, Székely Sámuel lelkész 50 krral, az egyház 50 krral; az aldobolyi egyház adott 1 frtot, lelkésze Gáspár Albert 50 kr, együtt 1 frt. 50 kr; Molnár Albert, m.-vásárhelyi lelkész küldött 1 frtot; a székelykocsárdi egyház 5 frtot; a papolci egyház és Veres Károly, lelkész, összesen 2 frtot; a kercesdi egyház adott 1 frtot. E közle ményünk összege 16 frt. 17 kr. Egyházkerületünkben gyűlt tehát eddig 583 frt. 8 kr.

= Halálozás. Nagy György, az abodi egyházközség buzgó ifju lelkésze hosszas, kínos szenvedés után, f. hó 17-én elhunyt. A még csak 32 éves korában kiszünetett ifju porainak legyen könnyű a föld, emléke pedig legyen áldott!

= Papválasztás. A maroscsucs-koppándi egyház f. hó 13-án Bartha Antal, haranglábi volt segédpapot választotta meg rendes lelkészévé. Istennek áldása kísérje az ifju pap működését!

= Értesítés. Van szerencsém a Magyar Prot. Irodalmi Társaság tagjait tisztelettel felkérni, hogy tagsági díjait alulírott naptól kezdve, címem alatt hozzám méltóztassanak küldeni. Valamint hozzám küldendők a társaság kiadványainak szellemi részét illető közlemények is. Budapest, (IV. Vámbház körút 16. sz. II. em. április hó 16-án, 1890. Kenessey Béla, titkár.

= A csikmegyei körlelkésszögből. A kézdívásárhelyi nemes timár-ipartársulat küldöttsége t. Jancsó Dénes társulati elnök ur vezetése alatt, Szűcs Dániel (császár) és Jancsó Mózes társulati tagok személyében, ezen év április 4-én, nagypénteken, adta át körlelkésznek a társulat értékes ajándékát, a csikszeredai ref. egyházközség számára: egy 36 frt. értékű, gazdagon aranyozott, ezüst urasztali tányért. Körlelkészünk iránt való meleg részvétnak ismét szép bizonyossága Kézdi-Vásárhely részéről! Megköszöntem a derék küldöttségnek, megköszönöm itt a nyilvánosság előtt; beirtam

Aranykönyvünk-be s legyen feljegyezve a mindenekért megfizető jó isten előtt is, a nemes társulat élőhitének e drága gyümölcse! Ezen év április 3-án, a csikszeredai imaházban, 17 gör. katolikus vallású (oláh) férfit ünnepeyesen átvettem ev. ref. egyházunk kebelébe. Immár ezen csikcsi-csói afiai, nem csak református egyházunknak, hanem a magyar nemzetnek is tagjai. Csik-Szeredában, 1890. április hó 20-án. Borbáth Pál, körlelkész.

= Pályázat. A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság közgyűlése a következő pályakérdéseket tűzte ki, melyekre ezennel pályázatot hirdet: 1. Az ide vonatkozó források és adatok kritikai felhasználásával adassék elő Szegedi Kis István 1543—1553-ig terjedő reformátori működése, különös tekintettel működése színhelyeinek megállapítására. 2. Adassék elő az ide vonatkozó források és adatok kritikai felhasználásával az 1549 és 1550-ik évi magyar protestáns zsinatok története, különös tekintettel azok helyének és felekezeti jellegének megállapítására. A nyertes mű jutalma mind a két kérdésnél a nt. Szöllősi Antal makói ev. ref. lelkész ur által kitűzött 50—50 frt. aranyban. A jutalom a viszonylagosan legjobb műnek is azonban csak abban az esetben adatik ki, ha az a Protestáns Szemlében kiadásra méltónak ítéltetik, a mikor a jutalmazott mű még a szokásos írói tiszteletdíjban is részesül. A pályaművek idegen kézzel írva, befűzve, lapszámozva és jelíges levéllel ellátva a folyó 1890-dik évi december 31-ig küldendők be a M. Prot. Irod. Társaság titkárához. 3. Adassék elő az 1791-diki budai hely. hitv. zsinat története, a főbb szereplő egyéneknek s a kor politikai és egyházi viszonyainak jellemzésével és a zsinat alkotásainak méltatásával. 4. Adassék elő az 1791-iki pesti ágost. hitv. ev. zsinat története a főbb szereplő egyéneknek s a kor politikai és egyházi viszonyainak jellemzésével és a zsinat alkotásainak méltatásával. A nyertes mű jutalma 25—25 darab cs. és kir. arany. A jutalom a viszonylagosan legjobb műnek is azonban, csak akkor adatik ki, ha az érdeemes leendő arra, hogy a társaság monográfiái között megjelenjen s ez esetben szerző a pályadíjon felül a szokásos tiszteletdíjban (ivenként 30 frt.) is részesül. A munka 15 nyomtatott ivnél többre nem terjedhet. A pályaművek idegen kézzel írva, bekötve, lapszámozva és jelíges levéllel ellátva a jövő 1891. évi május 1-ig küldendők be a M. Prot.

Irod. Társaság titkárához. Kelt Budapesten, 1890. április 16-án. Kenessey Béla, a M. Prot. Irod. Társ. titkára.

Hivatalos rész.

126—1890. PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A sz.-udvarhelyi ev. ref. kollégiumnál a pénztárnoki hivatal elhalálozás folytán megüresedvén, a pályázatot a kollégiumi előjáróság a következő feltételek mellett írja ki. Évi fizetés 800 frt. o. é. A megválasztott, mielőtt hivatalát elfoglalná, köteles lesz 4000 frt. készpénzt, vagy kettős értékű fekvőt első helyen betáblázással vagy pedig a börzén jegyzett és az előjáróságtól elfogadott értékpapirokat biztosítéskül nyújtani. A folyamódványok május hónap végéig, az előjárósághoz címezve, az igazgatósághoz benyújtandók, hol május folytán a részletes pénztárnoki utasításokat meg lehet tekinteni.

Sz.-Udvarhely, 1890. április 20. Sebesi Ákos, algondnok. Kovács Dániel, h. előlj. jegyző.

2—1890. MEGHIVÓ.

A Rikán belüli ref. papi-tanítói özvegy-árva-gyám-intézet egyetemes gyűlését folyó évi május hó 1-ső napjára Makrán a nagy vendéglőben tartandó közgyűlésre tisztelettel összehívom délelőtt 10 órára.

A gyámintézeti bizottmányt kérem 9 órára megjelenni, hogy az előleges munkálatot az egyetemes gyűlésre előkészíthesse.

Ezen gyűlés tárgyai az alapszabály 9-ik §-ában jelezve vannak. Ezen ügyek letárgyalása után következnek a tisztújítás az alapszabály 5. pontja alapján és pedig: elnök, jegyző választása orbai egyházmegyéből, továbbá számvizsgáló és bizottmányi tagok választása egyházmegyénként.

Tisztelettel kérem a tagokat pontosan megjelenni ezen fontos gyűlésre. Különösen kérem az ifju pap atyafiakat sziveskedjenek tömegesen megjelenni, hogy e minket közlelő érdeklő ügy kezelésével, vezetésével megismerkedhessenek, mert különben is az idősebbek kiállításával reájok száll az ügy tovább kezelése, vezetése.

Kézdivásárhelyt, ápr. 17, 1890. Székely János, k. vásárhelyi ref. pap, gyám-intézeti elnök.

348 1890. FELHIVÁS

Melynélfogva tisztelettel kérem fel a mélt. és tek. fő- és algondnok urakat, sziveskedjenek a folyó évi május 11-én délutáni 2 órára Deesen algondnok, t. Roth Pál ur házában megjelenni, mint szintén az egyházmegyei tanácsi rendes tagjait is. Tárgyak: a számadásokra, s vizsgálati kérdésekre beadott feleletek felül vizsgálása; a tanügyi előadó uraktól készített szabály-utasítások, az ellenőrző iskolai ívek kiállítására nézve; a pénztári, és pénztárnoki szabályok életbe léptetése, ha azokat addig az Igazgató-Tanács megerősíti és akkorra leküldi. Május 12-én d. e. házassági törvényszéket tartok, a melyre meghívom a t. bíró urakat.

Doboka, 1890. ápr. 21. Nagy Lajos, esperes.

546-1890.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Czelinai lakos Pító Anna, férjét, mohai ref. Pipei Györgyöt, ki őt 5 évvel ezelőtt hűtlenül elhagyta és azóta sem tartózkodási helye, sem életben léte felől tudomása nincs: ezennel hirdetményesen idézti válóperbe, mától számítandó hat hónap alatt, azon figyelmeztetéssel, hogy akár megjelenik akár nem, válóperét az udvarhelyszéki ev. ref. egyházmegye házassági törvényszékén megfogja kezdeni és le fogja jártni. Az udvarhelyszéki ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától. Kecsetben, 1890 évi április hó 13-án. Menyhart András, ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ